

Editorial conventions are as follows. This transcript attempts to reproduce the manuscript text as accurately and diplomatically as possible. No attempt has been made to emend the text at any point. Manuscript punctuation, capitalization and orthography have been preserved, including scribal distinctions between ‘e/ę’ and ‘ae/æ’, ‘u/U’ and ‘v/V’, etc. Abbreviations and suspensions have been expanded silently. Rubrics have been rendered in **bold** type. Folio changes are indicated within ‘[...]’. Letters and words that are unclear in the manuscript—whether due to erasure or some other cause of obscurity—are indicated within ‘[...]’; so, for example, ‘e[t]’ indicates that the ‘t’ in the word ‘et’ is unclear. Letters and words that are completely obscured are represented by ‘*’s within ‘[...]’; so, for example, ‘et [**]em sciat’ indicates that the first two letters in the second word are no longer visible in the manuscript. Chapter numbers have been added within ‘[...]’; note, however, that these chapter numbers are an editorial invention introduced purely for convenience’s sake, and are *not* found in the manuscript. Modern scriptural references have been supplied, and are given within ‘{...}’.

Corrections, additions and other alterations to the text are reported in-line within ‘{...}’, while editorial commentary is confined to footnotes. Standard notation for textual descriptions is used whenever possible: ‘sic’; ‘corr.’ (indicating the corrected form of the preceding word/phrase); ‘transp.’ (accompanied by indication of the transposed words); ‘add.’ (for in-line additions); ‘add. in mg./add. marg.’; ‘add. sup. lin.’; ‘gl. in mg./gl. marg.’; ‘gl. sup. lin.’; ‘ras.’ (indicating erasure of the previous word, unless otherwise noted); ‘cancell.’ (cancellation of the previous word, unless otherwise noted); ‘expunc.’ (expunction of the previous word, unless otherwise noted). Since nearly every correction appears to be contemporary or nearly contemporary with the text—and so may just as likely represent the work of the main scribe as that of a separate corrector—no attempt has been made to distinguish between different correcting hands. Only when a correction has been made by a much later hand has this been indicated.

Notices of previous editions, collations or catalogues of individual canons/texts is given immediately after each chapter, followed by cross-references to other chapters of *Coll. Wig.* or other works of interest. Cross-references to ‘A’ and ‘B’ (or to *Coll. Wig. A, B*) are to recensions A and B as printed by Cross and Hamer. Cross-references to ‘C’, ‘D’, ‘I’ and ‘O’ (or to *Coll. Wig. C, Coll. Wig. D, Coll. Wig. I, Coll. Wig. O*) are to the versions of *Coll. Wig.* found in MSS Corpus 265, Barlow 37, Nero A. i, and Corpus 190, respectively. References to ‘R’ (or to *Coll. Wig. R*) are to

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

the copy of *Coll. Wig. A* found in Rouen 1382, which is not yet available through *ASCL*. Because Cross and Hamer's Recension A is constructed from *Coll. Wig. C, D* and *R*, references to 'A' are followed (in parentheses) by references to the corresponding 'C' and 'D' chapters ('R' being excluded as a general rule from all consideration in the present transcript). Similarly, because Cross and Hamer's Recension B is constructed principally from *Coll. Wig. I*, but also from *Coll. Wig. O*, references to 'B' are followed (in parentheses) by references to the corresponding 'I' and 'O' chapters; when there is no corresponding 'O' chapter, this is indicated by 'O-'. In the list of cross-references that follows most canons, references to other texts or *Coll. Wig.* chapters that are identical to the canon under consideration are listed first. Any cross-references listed after a '—' or a 'cf.' (even if a semi-colon intervenes), should be understood, not as identical, but as parallel or relevant in some way, for example as possible sources for or derivatives of the canon under consideration, or simply as containing similar phrasing.

Source information is provided as follows. When only a single source has been identified, that source is listed below the canon. When a canon contains two or more passages that each draw on a different source, these sources are listed in separate *Source* entries that correspond to the relevant passage in the canon. When two or more sources *for the same passage* have been identified, the most likely source is listed first, followed by subsequent sources separated by semi-colons. When, in the case of multiple sources, some are formal (immediate) and some are material (ultimate) sources, formal sources are listed first (in order of most to least likely), followed by a '—', after which material sources are listed (in order of most to least likely). Any source following a 'cf.' (even if a semi-colon intervenes), should be understood to be an analogue or parallel, rather than a source. Occasionally, information such as 'abbreviated' ('abbrev. '), 'partial', 'paraphrased' ('paraphr. '), or 'adapted' has been given after a source to indicate the manner in which that source was used; in the case of multiple sources, such information is placed after a '|' following the full list of sources, provided all of the preceding sources listed (even if a '—' intervenes) have been used by the compiler in the same way. For example, if the sources listed for a given passage have all undergone the same sort of abbreviation, this would be indicated by '| abbrev. ' at the end of the source list for that passage; however, if just the formal sources have undergone (the same sort of) abbreviation, then this would be indicated by '| abbrev. ' following the list of formal sources (i.e. immediately before the '—').

* * * *Collectio Wigorniensis I* * * *

[f. 127r ...]

[11] DE CLERICIS. SIUE ECLESIASTICIS GRADIS;

Cleros grece. sors latine; Inde dicuntur clerici: quia de sorti sunt domini; Quorum gradus et nomina sunt hec; Hostiarius. psalmista. Lector. Exorcista. Acolitus. Subdiaconus. Diaconus. presbiter. Episcopus; Archiepiscopus autem greco uocabulo: summus episcoporum latine interpretatur; *{sic}* Archon enim grece. princeps latine; Inde archiepiscopus princeps episcoporum dicitur; Tenet enim uicem apostolicam: cuius etiam auctoritati ceteri episcopi subiecti esse debent; Et sicut presbiteri sub episcopis: ita et episcopi sub archiepiscopis. sollicitudinem christianę religionis et ecclesiasticę dignitatis obseruare debent. canonicę constitutionis regulam non neglegerit;

cf. O29, which combines this canon with material from BONIFACE, Epistola 78

Source (cleros ... subiecti esse debent)

ISIDORE, *Etym.* 7.12.1–10, abbrev., adapted

Source (et sicut presbiteri ... non neglegerit)

unidentified

[12] [f. 127v] INCIPIT DE CANONIBUS;

Canones dicimus regulas quas sancti patres constituerunt. in quibus scriptum est quomodo canonici. id sunt regulares clerici uiuere debent;

B pref. (O–) — cf. D225, which draws independently on the same source and combines it with C258

Source

ÆLFRIC *Ep.* 2.84 (ed. Fehr, 45), slightly adapted

[13] AUGUSTINUS AURELIENSIS EPISCOPUS DICIT;

Vt nulli sacerdotum suos liceat canones ignorare: nec quicquam facere quod patrum possit regulis obuiare: et ne excusatio de ignoratione. nascatur. uel per obliuionem aliquid neglegatur: frequenter in hoc libello quasi in speculo prospiciant. quod canonum est regulis definitum; Uerumtamen non omnes clerici iudicia canonicę constitutionis usurpare aut legere debent: sed solummodo presbiteri; Sicut enim sacrificium offerre non debent nisi episcopi et presbiteri: sic nec iudicia ista alii usurpare debent;

B1 (O–); A1 (C3, D1, R1)

Source (vt nulli ... usurpare debent)

Coll. Wig. A 1 — DCEL.422.371, first sentence (Coustant, col. 1072) + DLEO.440.402, c. 2 (ed. Wurm, 89, lines 22–3) + AVG. Praec. 8.2 (ed. Verheijen, 437, lines 240–42), adapted + DLEO.440.402, c. 2 (ed. Wurm, 89, line 24) + PHAL.800.6.pref., ‘Quotiescumque’ instruction (ed. Schmitz, 471–72), adapted

**[14] ITEM IUS SACERDOTALE; {INCIPIVNT EXCERPTIONES. DOMNI
ECGBERHTI ARCHIEPISCOPI EBVRACE CIUITATIS DE SACERDOTALI IURE;
add. in mg.}**¹

¹ The marginal addition refers to I4–24 (= Ghaerbald’s *Cap. I*), which the annotator recognized as having been excerpted from the preface to PECCG.700.

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

Ut unusquisque sacerdos ecclesiam suam cum omni diligentia edificet: et reliquas {reliquias *corr.*} sanctorum cum summo studio uigiliarum noctis. et [f. 128r] diuinis officiis conseruet;
(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 215; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 317)

B2 (O-) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r-5r; MS P₁, fols 149r-150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127-28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7-8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 1

[15] ITEM

Ut omnes sacerdotes horis compentibus {compententibus (*sic*) *corr.*} diei et noctis. suarum sonent eclesiarum signa: et sacra tunc deo celebrent officia et populos erudiant. quomodo aut quibus deus adoratus {adorandus *corr.*} est horis;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 216; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 318)

B3 (O-) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r-5r; MS P₁, fols 149r-150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127-28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7-8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 2

[16] ITEM.

Ut omnibus festis. et diebus dominicis: unusquisque sacerdos euangelium christi predicet populo;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 216; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 318)

B4 (O-) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r-5r; MS P₁, fols 149r-150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127-28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7-8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 3

[17] Ut unusquisque sacerdos cunctos sibi pertinentes erudiat. ut sciant qualiter decimas totius facultatis: ecclesiis diuinis debite offerant;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 216; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 318)

B5 (O-) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r-5r; MS P₁, fols 149r-150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127-28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7-8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 4

[18] ITEM.

Ut ipsi sacerdotes a populis suscipiant decimas. et nomina eorum quicumque dederint scripta habeant. et secundum auctoritatem {auctoritatem *corr.*} canonicam coram timentibus diuidant: et ad ornamentum ecclesie primam eligant partem: secundam autem ad usum pauperum atque peregrinorum per eorum manus misericorditer cum omni humilitate dispensent. tertiam uero sibimetipsis sacerdotes reseruent;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 216; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 318)

B6 (O-) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r-5r; MS P₁, fols 149r-150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127-28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7-8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 5

[19] ITEM.

[f. 128v] Ut unusquisque sacerdos orationem dominicam et symbolum populo sibi commissio curiose insinuet: ac totius religionis studium et christianitatis [*]ult[**]orum {cultum: eorum *corr.*} mentibus ostendat;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 217; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 318)

B7 (O-) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r–5r; MS P₁, fols 149r–150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 6

[110] ITEM.

Ut cuncti sacerdotes precibus assiduis pro uita et imperio domini imperatoris. et filiorum ac filiaorum salute orent;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 217; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 319)

B8 (O-) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r–5r; MS P₁, fols 149r–150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 7

[111] ITEM.

Vt unusquisque sacerdos co[*]idianis {cotidianis *corr.*} assistat orationibus: pro pontifice cuius gubernatur regimine;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 217; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 319)

B9 (O-) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r–5r; MS P₁, fols 149r–150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 8

[112] ITEM.

Ut nullus sacerdos in domibus uel aliis locis. nisi in ecclesiis dedicatis celebrare missas audeat;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 217; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 319)

B10 (O-) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r–5r; MS P₁, fols 149r–150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 9

[113] ITEM.

Ut a cunctis sacerdotibus ius et tempus baptismatis temporibus congruis: secundum canonicam iustitutionem {sic} cautissime obseruetur;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 218; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 319)

B11 (O-) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r–5r; MS P₁, fols 149r–150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 10

[114] ITEM.

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

Ut omnes sacerdotes quibuscumque horis omnibus indigentibus baptismum infirmitatis causa diligentissime tribuant;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 218; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 319)

B12 (O-) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r–5r; MS P₁, fols 149r–150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 11

[115] ITEM.

Ut nullus presbiter sacrum officium siue baptismatis sacramentum. aut aliquid donorum spiritalium pro aliquo pretio [f. 129r] uendere presumat: ne uendentes et ementes in templo columbas imitentur et pro his que adepti sunt per gratiam diuinam: non pretia concupiscant terrena: sed solam regni celestis gloriam promereantur accipere;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 218; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 320)

B13 (O-) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r–5r; MS P₁, fols 149r–150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 12

[116] ITEM.

Ut nullus presbiter a sede sanctę ecclesię sub cuius titulo ordinatus fuit ammonitionis causa ad alienam pergat ecclesiam: sed ibidem deuotus usque ad uite permaneat exitum;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 218; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 320)

B14 (O-) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r–5r; MS P₁, fols 149r–150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 13

[117] ITEM.

Ut nullos ex sacerdotum numero ebrietatis uitium nutriet: nec alios cogat per suam iussionem inebriari;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 219; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 320)

B15 (O-) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r–5r; MS P₁, fols 149r–150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 14

[118] ITEM

Ut nullus sacerdos extranearum mulierum habeat familiaritatem: nec in sua domu in qua ipse habitat ullam mulierem umquam {unquam corr.} permittat habitare;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 219; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 320)

B16 (O-) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r–5r; MS P₁, fols 149r–150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 15

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

[119] item

Ut nulli sacerdotum liceat fideiusorem. esse: neque derelicta propria {propria *corr.*} lege: ad secularia iudicia accedere;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 219; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 321)

B17 (O-) — cf. C2/D169; MS **J**, fols. 3r–5r; MS **P**₁, fols 149r–150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 16

[120] ITEM.

Ut nemo sacerdotum ex numero arma pugnantium umquam {unquam *corr.*} po[**]et: {portet *corr.*} nec litem contra proximum ullam excitet;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 220; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 321)

B18 (O-) — cf. C2/D169; MS **J**, fols. 3r–5r; MS **P**₁, fols 149r–150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 17

[121] [f. 129v] Ut nullus presbiter edendi aut bibendi causa gradiatur in tabernis; {tabernas *corr.*}

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 220; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 321)

B19 (O-) — cf. C2/D169; MS **J**, fols. 3r–5r; MS **P**₁, fols 149r–150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 18

[122] ITEM

Ut nullus sacerdos quicquam cum iuramento iret; {iuret *corr.*} sed simpliciter cum puritate et ueritate omnia dicat;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 220; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 321)

B20 (O-) — cf. C2/D169; MS **J**, fols. 3r–5r; MS **P**₁, fols 149r–150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 19

[123] ITEM.

Ut cuncti sacerdotes omnibus illis confitentibus eorum crimina: dignam penitentiam cum summa uigilantia ipsis iudicent: et omnibus infirmis ante ex[*]itum {exitum *corr.*} uite uaticum et communionem corporis christi misericorditer tribuant;

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 220; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 321)

B21 (O-) — cf. C2/D169; MS **J**, fols. 3r–5r; MS **P**₁, fols 149r–150v; Pontifical.Lanalet. (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, Cap.I is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R, whose copy of GHAERBALD, Cap.I is incomplete

Source GHAERBALD Cap.I, 20

[124] ITEM.

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

Ut secundum diffinitionem sanctorum patrum si quis infirmatur: a sacerdotibus oleo sanctificato cum orationibus diligenter unguat[*]; {ungatur *corr.*}

(coll. [as 'Y'] ARONSTAM, *Latin canonical tradition*, 220–21; coll. [as 'N'] SELBORNE, *Ancient facts*², 322)

B22 (O–) — cf. C2/D169; MS J, fols. 3r–5r; MS P₁, fols. 149r–150v; *Pontifical.Lanalet.* (ed. DOBLE, 127–28);

Pontifical.Ecgb. (ed. BANTING, 7–8), whose copy of GHAERBALD, *Cap.I* is a hybrid Continental-Insular version;

Coll.Wig.R., whose copy of GHAERBALD, *Cap.I* is incomplete

Source GHAERBALD *Cap.I*, 21

[125] Ut presbiter eucharistiam habeat semper paratam ad infirmos: ne sine communione moriantur;

B23 (O–)

Source ANEGIS *Coll.cap. 1.155*; RADVLV *Cap. 6, first part* (ed. Brommer, 238, lines 2–4); R2L 1.70 — *Cap.eccl.(810–813) 16* (ed. Boretius, 179) | *abbrev., adapted*

[126] ITEM.

Ut sine auctoritate uel consensu epsicoporum presbiteri in quibuslibet ecclesiis ne {nec *corr.*} constituentur. nec expellantur;

B24 (O–) — cf. A29 (C31, D29) and B64 (I65, O–), which quote the same material from a different source. Note:

C166–68/D130–32 reproduce ANEGIS *Coll.cap. 1.85–7*

Source ANEGIS *Coll.cap. 1.84*; cf. *Coll.Wig.A 29 — Cap.eccl.(818/19) 9* | *first sentence, abbrev.*

[127] ITEM

Ut ęclesię antiquitus² constitute. nec decimis nec alia ulla possessione priuentur ita ut nouis oratoriis tribuantur;

B25 (O–) — cf. C169/D133

Source MS A, fol. 204v (ANEGIS *Coll.cap. 2.45* + the final five words of *Coll.cap. 2.34*); cf. *Coll.Wig.C 169/D 133 — CARL.813.20*; cf. *CMNZ.813.41*

[128] Ut unicuique ęclesię uel una mansa inte[f. 130r]gra absque alio se[*]uitio {* *ras.*; scilicet seruitio *gl. sup. lin. (modern hand)*} adtribuatur: et presbiteri in eis constituti. non de decimis neque de oblationibus fidelium: non de domibus neque de [*]trii[*] {atriis *corr.*} uel orti[*]s {ortis *corr.*} iuxta ęclesiam positus: neque de prescripta mansa aliquod seruit[**] {seruitium *corr.*} faciant preter ęcclesiasticum: et si aliquid {aliquid *corr.*} amplius habuerint: inde senioribus suis secundum patrie morem: debitum seruitium inpendant;

B26 (O–) — cf. C166/D130

Source *Coll.Wig.C 166/D 130 — Cap.eccl.(818/19) 10* | *adapted*

[129] Ut episcopi et presbiteri. non longe ab ęclesia hospitium habeant;

B27 (O–); C1 first sentence

Source *Coll.Wig.C 1*; *Coll.Hib.A 1.10a* | *first sentence — SEA 1 (= Carthage IV, 14)* | *adapted*

[130] ITEM.

² antiquitus] *corr. from antiq[***]is ?*

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

Ut episcopus in ecclesia consessu presbiterorum sublimior sedeat: intra domum uero collegam se presbiterorum esse cognoscat;

B28 (O–) — cf. C1 third sentence

Source *Coll.Wig.C 1; Coll.Hib.A 1.10a | third sentence — SEA 2 (= Carthage IV, 35)*

[131] Ut unusquisque episcopus in sua parrochia diligenter prouideat ut ecclesie dei bene constructe et restaurate et ornatę fiant: tam in officio et luminaribus. quamque in reliqua restauratione: et ut serui dei regulariter uiuant: unusquisque secundum sui ordinis gradum: maxime episcopus curam habeat. sed et canonicas horas ut tempore statuto simul celebrent. ipse precaueat; [f. 130v] Septem igitur sinaxes sancti patres canendas constituerunt. quas omnie die clerus singulis horis canere debet: quarum prima est nocturnalisis sinaxis; Secunda: prima hora diei; Tertia ipsa hora est: quam tertiam uocamus; Quarta uero: sexta hora est; Quinta: nona hora est; {Sexta autem sinaxis: uespera hora est; *add. in mg.*}³ Septimam namque sinaxim: completorium uocitamus; Has ergo septem sinaxes omni die debemus sollicite reddere deo pro nobis et pro omni populo christiano: sicut salmista {psalmista *corr.*} testatur dicens: Septies in die laudem dixi tibi: super iudicia iustitie tue; {Ps 118:164} Et insuper missas non omittere: sicut fecerunt {fecerunt *corr.*} sancti patres quos confessores nuncupamus: id est episcopi et presbiteri. qui in castitate seruierunt deo;

B29 (O–)

Source (ut unusquisque ... reliqua restauratione)

Cap.eccles.Salz data (803/4), pref., adapted

Source (et ut serui dei ... ipse precaueat)

unidentified

Source (septem igitur sinaxes ... seruierunt deo)

ÆLFRIC Ep.2.62–6 (ed. Fehr, 43), abbrev., adapted

[132] DE EPISCOPIB. PAULUS DICIT:

Oportet enim episcopum per omnia inreprehensilem {sic} esse: {1 Tim 3:2} sicut deum {dei *corr.*} dispensatorem {dispensatorem *corr.*}; Non superbum: non iracundum: non u[*]olentum: {uinolentum *corr.*} non percussorem: non turpis l[*]cri {lucris *corr.*} cupidum: sed ospitalem: benignum: sobrium: sanctum et cetera; {Tit 1:7–8}

B30 (O–); A5 (C7, D5, R5)

Source

Coll.Wig.A 5 — cf. ANEGIS Coll.cap. 2.36

[133] ITEM APOSTOLUS;

[f. 131r] Oportet igitur episcopum testimonium habere bonum ab his qui foris sunt: {1 Tim 3:7} ut doctrinam dei nostri ornet in omnibus;

B31 (O–)

Source

1 Tim 3:7, adapted

Source

cf. Collectio Vaticana; Coll.Dion.-Hadr.⁴ — CROM.826.1 (ed. Werminghoff, 567, line 1)

³ Cross–Hamer, *Canon law*, 123, claim that this addition is ‘in a fourteenth-century hand’, and cite Loyn, *Wulfstan manuscript*, 35, as an authority. Loyn, however, does not refer to this marginal addition (but rather another made in the upper portion of the page). The addition is most certainly *not* fourteenth-century, and is in fact written by the hand of the main scribe (Loyn’s scribe S4).

⁴ According to Maassen, *Geschichte*, 308, versions of CROM.826 can be found in the *Collectio Vaticana* as well as several copies of *Coll.Dion.-Hadr.*

[134] DE MAGNA SINODO

Interdicit per omnia magna sinodus: non episcopo. non presbitero non diacono: nec alicui omnino qui in clero est: licere subintroductam mulierem habere;

B32 (O-); A84 (C88, D93) — cf. O145, which draws on CNIC.325.3 more fully

Source *Coll.Wig.A 84 — CNIC.325.3 (Dion.II), first half*

[135] ET ITEM.

Canones quoque docent: u {ut *corr.*} si quis acceperit uiduam aut dimissam mulierem: aut qui bis duxerit uxorem: numquam fiat diaconus: numquam sacerdos;

B33 (O-); A86 (C90, D95); O146

Source *Coll.Wig.A 86 — ÆLFRIC Ep.2.113 (ed. Fehr, 48), adapted*

[136] ITEMQUE;

Episcopus presbiter aut diaconus. qui in fornicatione. aut periurio. aut furtu. aut homicidio. captus est: deponatur;

B34 (O-); O42; A83 (C87, D92)

Source *Coll.Wig.O 42; Coll.Wig.A 83, adapted — Can.apost.25, first half, adapted*

[137] INSTITUTIO {INSTITUTIONES *corr.*} SANCTORUM PATRUM.

Obseruandum itaque est episcopis ut in caritate radicati et fundati: {Eph 3:17} {ueram *add. sup. lin.*} pacem et concordiam integram inuicem habeant: ita ut sit in omnibus quasi cor unum et anima una: {Act 4:32} et in ore omnium. uere fidei integra doctrina;

B35 (O-) — cf. A6 (C8, D6, R6)

Source (obseruandum ... et anima una) *Coll.Wig.A 6, abbrev.*

Source (et in ore ... integra doctrina) *unidentified*

[138] ITEM INSTITUTIO SANCTORUM

[f. 131v] V[t] episcopus nullum prohibeat ing[redi] ecclesi[am] exaudire {sic} uerbum dei siu[e] ... siu[e] ...

Note: fols 131v–132r are largely illegible; I reproduce the text of CROSS–HAMER, ‘Source-Identification’, who were able to read more of the damaged text.

B36 (O-) — cf. C1 last sentence

Source *cf. Coll.Wig.C 1, last sentence; Coll.Hib.A 1.10.p/Coll.Hib.B 1.11 (MS A, fol. 4v);*

Coll.vet.Gall. 57.8 — SEA 16 (= Carthage IV, 84)

There follow eleven lines of text that cannot be deciphered.

The following four canons (I38a–d) have been added in the outer margin of I, fol. 131v, which has since been trimmed leaving lacunae in these marginal additions. The hand that makes these additions is of the early eleventh century and is the same that makes additions to I, fols 98r, 133v 141v, 144r, 147r, 152v and 166r. Loyn, Wulfstan manuscript, 30–1, seems to believe that this hand is Wulfstan’s; however, according to Ker, ‘Handwriting’, 322 n. 1, these corrections are not in the Wulfstan hand. Neither Loyn nor Cross–Hamer—in either Wulfstan’s canon law

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

collection or 'Source-identification'—mention the presence of the following four canons; Loyn, Wulfstan manuscript, 31, does not include them among his list of 'The most important corrections and additions' to this section of the manuscript. The signes de renvoi that would normally indicate exactly where the scribe wanted these four canons to be inserted into the text are no longer visible on fol. 133v (such signes were used for the additions on fols 133v, 141v, etc.). I insert them in their present place on purely arbitrary grounds

[138a] **CANON AFFRICANUS**

D[i]ssidentes episcopos [s]i non timor die: {sic} sino[d]us ...oncilia; {sic}

Source *Coll.vet.Gall. 51.1 — SEA 47 (= Carthage IV, 25)*

[138b] **[I]TEM SINODUS;**

Discordantes clericos. episcopos uel ratione ... potestate ad concordia {sic} traha... inobedientes sinodus p[er] audacia {sic} demente; {sic}

Source *Coll.vet.Gall. 51.2 — SEA 48 (= Carthage IV, 59)*

[138c] **CANON NICENUS**

Ne in una ciuitate. [d]uo sint episcopi;

Source *Coll.vet.Gall. 7.1 — CNIC.325.10 (versio Rufini), also as EVSEB.—RVFINVS HE 10.6 (eds Mommsen–Schwartz, II, 967, line 17)*

[138d] **[I]TEM CANON**

Episcopi sint semper sollic[i]ti ...[c]tura anima... ...onsolum suorum ...tia et ...rani uix...

cf. 1177 first sentence

Source *unidentified, but cf. Coll.Wig.I 177*

[139a] ... cum apostolis penuriam pacienter sustineat ...

Note: fols 131v–132r are largely illegible; I reproduce the text of CROSS–HAMER, 'Source-identification', who were able to read more of the damaged text.

B37a (O–) — cf. A17 (C19, D17)

Source *cf. Coll.Wig.A 17, last phrase — cf. Phil 4:12*

[139b] ...ellictilem ac paup[er]... {pauper... corr.} ...ritat... [****]... {fide... corr.} ...

Note: fols 131v–132r are largely illegible; I reproduce the text of CROSS–HAMER, 'Source-identification', who were able to read more of the damaged text.

B37b (O–) — cf. A17 (C19, D17); C1 fourth sentence

Source *cf. Coll.Wig.A 17, third sentence; Coll.vet.Gall. 41.4 (and 32.6); Coll.Hib.A 1.10.d/ Coll.Hib.B 1.11 (MS A, fol. 4r) — cf. SEA 4 (= Carthage IV, 15)*

[140] [Omnium negoti]arum ecclesiasticarum ... episcopi ... curam ... et ea ut uelud deo [con]tem[plante] dispensent nec eis l[icea]t [ex] his [ali]quid omnino continge[re aut pare]ntibus propriis que [dei sunt condonare;] **Q**uod si pauperes sunt [f. 132r] tamquam pauperibus subministrent {sic} nec eorum occasione ecclesie [negotia] depred[entur;]

Note: fols 131v–132r are largely illegible; I reproduce the text of CROSS–HAMER, 'Source-identification', who were able to read more of the damaged text.

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

B38 (O–) — cf. A27 (C29, A27), which draws on the same source and adapts it slightly

Source *cf. Coll.Dion.-Hadr. (ed. Wendelstein, fol. 7r); Coll.vet.Gall. 32.1 — Can.apost.39 (Dion.II)*

[141] [CA]NON AURELIANENSIS;

O[mnes] ... per [diu]ersa constructe [sunt] loca [uel] construuntur: placuit secundum priorum canonum regulam: ut in eius episcopi potestate consistant: in cuius t[er]ritorio site sunt;

Note: fols 131v–132r are largely illegible; I reproduce the text of CROSS–HAMER, ‘Source-identification’, who were able to read more of the damaged text.

B39 (O–) — cf. A28 (C30, A28)

Source *Coll.Wig.A 28 — CORL.511.17*

[142] DE R[EBUS] RESTAURA[NDIS] ECCLESIIARUM;

D[e oper]ibusionem ecclesiarum siue in faciendo siue in redimendo: episcopalis p[ro]p[ri]etas sequ[atur] Nullatenus ... quin ... [**] {oc *corr.*} ... persoluatur;

Note: fols 131v–132r are largely illegible; I reproduce the text of CROSS–HAMER, ‘Source-identification’, who were able to read more of the damaged text

B40 (O–). Note: the rubric for this canon is very similar to one found in the table of contents for Coll.Wig.B in MS O, p. vii

Source *ANEGIS Coll.cap. 2.22.; R2L 1.38 — Admon.omn.reg.ord.(825) 24 | first part*

[143] [INSTITU]TIO PATRUM;

Non oportet aliquid ponere in ecclesia nisi que ad ministeria ecclesiastica pertinent; In u[*]teronomio {In deuteronomio *corr.*} scriptum est; Non plantabis lucum nec statuas: iuxta sanctuarium domini; {Dt 16:21–2}

B41 (O–) Note: the rubric for this canon is very similar to one found in the table of contents for Coll.Wig.B in MS O, p. vii

Source (non oportet ... ecclesiastica pertinent)

ÆLFRIC Ep.3.72 (ed. Fehr, 65), abbrev., adapted

Source (non plantabis ... sanctuarium domini)

Dt 16:21–2, abbrev., adapted

[144] INCIPIT DE SABBATO.

D[eus] creator omnium creauit hominem in sexta feria: et in sabbato [f. 132v] requieuit ab operibus suis. et sanctificauit sabbatum propter futuram significationem passionis christi et quietis in sepulchro; **N**on ideo requieuit quia lassus esset: qui omnia sine labore fecit: cuius omnipotentia non potest lassari: et sic requieuit ab operibus. suis ut non alias creaturas quam antea fecerat postea fecisset; **N**on fecit alias creaturas postea: sed ipsas quas tunc fecit: omni anno usque in finem seculi facit; **H**omines creat in animabus et corporibus et animalia et bestias sine animabus; **O**mnis anima hominis a deo datur: et ipse renouat creaturas suas sicut christus in euuangelio ait; **P**ater meus usque modo operatur: et ego operor; {Io 5:17} **C**hristus pro nobis passus est in sexta etate mundi in sexta feria: et reformau[*] {reformauit *corr.*} perditum hominem passione sua: et operatis miraculis suis. requieuit in sepulchro per sabbatum et sanctificauit dominicam diem resurrectione sua; **N**am dominica dies prima dies seculi est: et dies resur[f. 133r]rectionis christi et dies pentecostem: {pentecosten *corr.*} et ideo sancta est. et nos ipsi debemus esse spiritaliter sabbatum: sabbatizantes. id est uacantes ab operibus seruitutis. id

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

est peccatis: quia qui facit peccatum. seruus est peccati; {Io 8:34} Sed quia non possumus esse sine peccatis: caueamus in quantum possumus. et emendemus quicquid peccauerimus; Demus bona exempla subditis nobis: et corriemus {corrige[mus] *corr.*} nosmetipsos et subditus: {subditos *corr.*} et exortemur ad meliora iugiter amen;

B42 (O–) Note: the rubric for this canon is very similar to one found in the table of contents for Coll.Wig.B in MS O, p. vii

Source *unidentified*

[145] ITEM SANCTORUM PATRUM;

Pasca certis temporibus celebrare omnibus generaliter satage[*]um {satagen[t]um *corr.*} est: id est post XIII lunam primi mensis;

B43 (O–); A8 (C10, D8)

Source *Coll.Wig.A 8 — cf. CHER.672.1*

[146] SINO[DUS] AGATENSIS;

Seculares qui inatale {sic} domini et pasca. et pentecosten. non communicauerint: catholici esse non credantur;

B44 (O–); A89 (C93, D98)

Source *Coll.Wig.A 89 — CAGD.506.18, abbrev., adapted*

[147] CANON AFFRICANENSIS;

Penitentes secundum canones tamen {tamen *cancell.*} non debent communicare. ante consummationem penitentiae: nos autem pro misericordi[*] {misericordia *corr.*} miserantis dei. post annum. uel duos. [***] {uel *corr.*} tres. aliquibus licentiam damus;

B45 (O–); A95 (C99, D105)

Source *Coll.Wig.A 95 — PTHU.700.1,12.4, adapted*

[148] [f. 133v] ITEM SANCTORUM PATRUM;

Baptismatis sacramenta indifferenter presbiteri indigentibus tribuant. et penitentiam querentibus citissime succurrant: nullum exinde pretium requirentes. nisi ipsi aut parentes eorum. seu elemosinarii. sponte aliquid dederint; Si quis uero his institutionibus contraire temptauerit: au[*] {aut *corr.*} excommunicationis sentiet poenam: aut carceris erumpnam diu sustineat;

B46 (O–); A9 (C11, D9)

Source *Coll.Wig.A 9*

[149] CANON PATRUM;

Placuit de infantibus quoties non inueniuntur certissimi testes qui eos baptizatos esse testentur: neque ipsi sunt per etatem idonei de traditis sibi sacramentis respondere: abque {absque *corr.*} ullo scrupulo hos esse baptizandos: ne ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione priuari;

B47 (O–)

Source *cf. Coll.Dion.-Hadr. (ed. Wendelstein, fol. 75r); Coll.quad. 4.376; Coll.Dach. 2.105 — Brev.Hipp. 39 (also as Reg.eccl.Cart.exc. 72, and Carthage V 6) | partial, abbrev.*

[150] ITEM.

Sunt quidam qui miscunt unum {uinum *corr.*} cum aqua baptismatis: non recte; Et christus non iussit ba[*****] {baptizari *corr.*} uino: sed aqua;

B48 (O–)

Source (sunt quidam ... non recte) *ÆLFRIC Ep.3.64; ÆLFRIC Ep.2a.10, partial | adapted*

Source (et christus ... sed aqua) *ÆLFRIC Ep.3.67; ÆLFRIC Ep.2a.10, last sentence*

The following canon has been added in the outer margin of I, fol. 133v by the same hand that copied canons 138a–d, 118a, 145a and 159a (the signe de renvoi is here visible and indicates this canon is to be inserted in the present location). The edge of I, fol. 133v has again been trimmed, which has obscured some letters.

[150a] [C]ANON CALCEDONENSIS

Ut nullus presbiter sine crismate [pro]ficiscatur;

B49 (O–)

Source *cf. R2L 1.79; Coll.Dach. 3.90; Coll.Hisp. (conc.Orange title 2; eds Díez–Rodríguez, IV, 18, line 5) | rubric, adapted*

[151] CANON APOSTOLORUM.

[f. 134r] Si quis {quis *corr.*} episcopus. aut prebiter {presbiter *corr.*} aut diaconus per pecunias. hanc optinuerit dignitatem: deiciatur et ipse et ordinator eius et a communione modis omnibus {sic} abscondatur: sicut simon magus a petro;

B50 (O–); A10 (C12, D10) — *cf. O39, which adds additional scriptural material to this canon*

Source *Coll.Wig.A 10 — Can.apost.30 (Dion.I/II)*

[152] CANON AFFRICANON;

Episcopus absque consilio presbiterorum. clericos non ordinet;

B51 (O–); A18 (C20, D18) — *cf. C1 eleventh sentence*

Source *Coll.Wig.A 18 — SEA 10 (= Carthage IV, 22), partial, abbrev.*

[153] CANON;

Episcopus nullius causam audiat: absque presentia clercorum⁵ {sic} suorum {excepta causa confessionis *add. sup. lin.*}

B52 (O–) — *cf. A19 (C21, D19); C1 twelfth sentence*

Source (episcopus nullius ... suorum) *Coll.Wig.A 19 — SEA 14 (= Carthage IV, 23), first half*

Source (excepta causa confessionis) *unidentified*

[154] CANON CARTAGINENSIS;

Nihil rector sine fratrum suorum consilio faciat; Scriptum {sic} est enim; Omnia fac cum consilio et post factum non penitebis; {penitebis *corr.*} {Sir 32:24}

⁵ There is an insertion mark below *-rc-* but no corresponding *i* is now visible above the line. However, there does appear to be an erasure above the line where one would expect *i* to have been added.

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

B53 (O-); A20 (C22, D20)

Source *Coll.Wig.A 20 — Coll.quad. 4.261, rubric + first sentence*

[155] **CAPRIANUS {CIPRIANUS *corr.*} EPISCOPUS DICIT;**

Firmum decretum esse non potest: quod non plurimorum uidebitur habuisse consensum;

B54 (O-); A21 (C23, D21)

Source *Coll.Wig.A 21 — NOVAT. Epistola 30.5.3 (in Novatiani opera, ed. G.F. Diercks, CCSL 4 [Turnhout, 1972], 203, lines 27–8)*

[156] **CANON ROMANUS;**

Si in qualibet prouincia orte fuerint questiones: ad maiorem {maio^rem *corr.*} sedem. uel sinodum: seu etiam ad apostolicam sedem rome referantur;

B55 (O-) — cf. A 2–3 (C4–5, D2–3)

Source *Coll.Wig.A 2–3, abbrev. — Coll.Hib.B 23.5 (MS A, fol. 32v)/Coll.Hib.A 20.5.a–b, abbrev., adapted*

[157] **CANON EPISCOPORUM;**

Non temere quemquam communione priuet episcopus {iusto iudicio *add. sup. lin.*}; et ne quem alius episcopus ab eçclesia expulerit siue clericum. {siue laicum. *add. in mg.*} suscipiat alius; [f. 134v]

B56 (O-); A22 (C24, D22)

Source *Coll.Wig.A 22 — Reg.eccl.Cart.exc. 133, rubric + CNIC.325.5 (versio Rufini), first sentence*

[158] **CANON NICENUS;**

Nemo eum qui ad alium pertinet subripiens. in sua eclesia ordinet. absque consensu illius ad quem pertinet;

B57 (O-); A23 (C25, D23)

Source *Coll.Wig.A 23 — CNIC.325.18 (versio Rufini)*

[159] **CANON CALCEDONENSIS;**

Ut nullus absolute ordinetur: et sine pronuntiatione loci. ad quem ordinandus est;

B58 (O-)

Source *ANEGIS Coll.cap. 1.25 — Admon.gen.(789) 25; cf. CCHA.451.6 (Dion.I/II)*

[160] **Altaria nisi lapidea: crimatis {crismatis *corr.*} unguine non consecrentur;**⁶

B59 (O-); A24 (C26, D24)

Source *Coll.Wig.A 24 — CEPA.517.26*

[161] **CANON EPAONENSIS;**⁷

⁶ The first *r* of *consecrentur* is an Insular, descending *r*, as if the scribe were writing Old English instead of Latin.

⁷ This rubric in fact belongs to the previous canon (160); such is the place it holds in *Coll.Wig.A 24*

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

Non oportet in domibus non dedicatis: oblationes celebrare. {celebrari *corr.*} ab episcopis.
{episcopis *corr.*} uel presbiteris;

B60 (O-); A25 (C27, D25)

Source *Coll.Wig.A 25 — CLAO.300.58 (Dion.I/II), adapted*

[162] **CANON SANCTORUM;**

Nemo in precibus uel patrem pro filio: uel filium pro patre nominet: sed cum altari assistitur:
semper ad patrem dirigatur oratio;

B61 (O-)

Source *cf. Coll.Herov. 20.6; Coll.Hisp. (as Carthage III 23a) — CCAR.397.21a*

[163] **ITEM.**

Et sufficit sacerdoti unam missam in una die celebrare: quia christus semel passus est et totum
mundum redemit; in leuitico quoque scriptum {scriptum *corr.*} est; non debere aaron ingredi
assidue: interius in sancta; {cf. Lv 16:2}

B62 (O-)

Source (et sufficit ... mundum redemit) *ÆLFRIC Ep.3.73; ÆLFRIC Ep.2a.13, first sentence — unidentified, but
cf. ICTp 3.2.7 and ID 2.81*

Source (non debet aaron ... in sancta) *cf. Bibl.vulgata, Levitici capitulum XXVII (PL 28, col. 298)*

[164] **CANON AURELIANENSIS;**

Episcopus pauperibus et infirmis. qui debilitate {sic} faciente non possunt suis manibus
laborare: uictum et uestimentum in quantum [f. 135r] possibilitas fuerit largiatur;

B63 (O-); A26 (C28, D26)

Source *Coll.Wig.A 26 — CORL.511.16*

[165] **TEODORUS DICIT;**

Statutum est. ut sine auctoritate uel consensu episcoporum: presbiteri in quibuslibet ecclēsiis non
constituantur: nec inde expellentur: et si quis [***] {hoc *corr.*} facere temptauerit. si[*]odali
{sinodali *corr.*} sententia feriat;

B64 (O-); A29 (C31, D29) — cf. B24 (I26, O-)

Source *Coll.Wig.A 29 — ANSEGIS Coll.cap. 1.84, first sentence + 1.83, last sentence, abbrev.*

[166] **CANON EPISCOPORUM;**

Episcopi nullatenus secularibus negotiis plus quam dei seruitiis quod absit subditi existant: sed
maxime curam animarum habeant. ut secundum apostolum populum dei suis exemplis bene
corrigan: et sane quoque doctrine [*****] {sermonibus instruant; *corr.*}

B65 (O-); A30 (C32, D30) — cf. I177, which adapts 'episcopi nullatenus secularibus ... existant'

Source *Coll.Wig.A 30 — CCLO.747.1, second half, adapted*

[167] [*****] {**CANON;** *corr.*}

Clerici omni subiectione episcopis subiecti: illis debitam prebeant obedientiam: et nullo iactantię
suę studio semetipsos attollant

B66 (O-); A31 (C33, D31)

Michael D. Elliot, July, 2013

*Wigorniensis I (Nero A. i)**Source* *Coll.Wig.A 31 — cf. ISIDORE De eccl.offic. 2.2 (ed. Lawson, 54, lines 21–22)***[168] CANON CALCEDONENSIS;**

Si qui ergo clerici uel monachi reperti fuerint coniurantes. aut conspirantes. aut insidias ponentes episcopis: gradu proprio penitus abiciantur;

B67 (O48)

Source *cf. Coll.Dion.-Hadr. (ed. Wendelstein, fol. 46v); Coll.quad. 4.370; Coll.Dach. 2.1 — CCHA.451.18 (Dion.II), second half*

[169] CANON NICENUS;

[f. 135v] Si quis alicuius episcopi clericum uel monachum susceperit absque consensu illius: sacrilegus iudicetur: et a communione suspendetur: quoadusque clericum. uel monachum proprio episcopo restituat: quo⁸ et si clericus. {clericus *corr.*} contumax redire noluerit: anathema sit;

B68 (O49); A32 (C34, A32)

Source *Coll.Wig.A 32*

[170] CANON HIBERNENSIS;

Qui leuauerit manum cum asta aut gladio ad percutiendum aliquem iuxta episcopum: redimat manum uel perdat: quod et si {si et *corr.*} uulnerauerit: tondet caput cum barba et deo seruiat. primo tamen episcopo sed et cui lesit satisfacit; {satisfaciat *corr.*} Si⁹ quis autem clericum uulnerauerit. uel alicui ex ecclesiastico ordine nocuerit: secundum ordinis quantitatem septempliciter emendet: et secundum ordinis dignitatem peniteat: aut extorris propria patria exulet; Dominus enim per prophetam dicit; Nolite tangere christos meos. et reliqua; {1 Par 16:22}

B69–70 (O50–1) — cf. C207–08/D137–38; first part: LawICn 3–3.2; LawGrið 13–13.1; second part: B85 (I85, O66)

Source (qui leuauerit ... et deo seruiat)

Coll.Wig.C 208/D 138, abbrev. adapted

Source (primo tamen episcopo ... lesit satisfaciat)

unidentified

Source (si quis autem ... dignitatem peniteat)

unidentified, but cf. Coll.Wig.B 85 (I85, O66)

Source (aut extorris ... christos meos et reliqua)

Coll.Wig.C 207/D 137

[171] [f. 136r] CANON AURELIANENSIS;

Abbatēs pro humilitatis religione in episcoporum potestate consistant: et si quid extra regulam fecerint. ab episcopis corrigantur; Qui semel in anno in loco ubi episcopus eligerit: accepta uocatione conueniant; Monachi autem abbatibus omni se obedientię deuotione subiciant; Quod si quis per contumaciam exstiterit inde utus: {indeuotus *corr.*} au {aut *corr.*} per loca aliqua euagari: aut peculiare aliquid habere presumserit: omnia que adquisierit ab abbatibus auferantur: secundum regulam monasterio profuturam; Ipsi autem qui fuerint peruagati. cum ausilio {sic} episcopi tamquam fugaces sub custodia reuocentur: et reuse {reum se *corr.*} ille abba futurum

⁸ A letter (probably *d*) was added to the end of *quo* above the line; the added letter was later erased.

⁹ A large *K* has been added in the margin, possibly indicating that this should be the start of a new chapter.

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

esse cognoscat: Qui huiusmodi personas non regulari aduersione distrinxerit: uel etiam qui monachum susceperit alienum;

B71 (O52); A33 (C35, D33)

Source *Coll.Wig.A 33 — CORL.511.19 | omitting 'ubi inuenti fuerint'*

[I72] [f. 136v] **CANON AURELIANENSIS;**

Si quis autem abbas cautus in regimine: et humilis. castus. sobriusque misericors. et discretus non fuerit: ac diuina precepta uerbis et exemplis non ostenderit: ab episcopo in cuius consistit territorio. et a uicin[*]s {uicinis *corr.*} abbatibus et ceteris deum timentibus. a suo arceatur honore: etiam si omnis congregatio utiis su[*] {suis *corr.*} consentiens. abbatem eum habere uoluit; {uoluerit *corr.*}

B72 (O53); A34 (C36, D34)

Source *Coll.Wig.A 34 — SMARAG. Exp.in reg.S.Ben. 64.1–6 (eds Spannagel–Engelbert, 313, line 7–p. 314, line 2), partial, abbrev., adapted*

[I73] **CANON APOSTOLORUM;**

Si extiterit abbas diuinis iussionibus preuaricator. regul[a]que {reguleque *corr.*} sancte contemptor: ab episcopo ciuitatis cum consensu abbatum aliorumque monachorum timentium deum. honore abbatis p[*]tuetur; {priuetur *corr.*} Conuenit enim episcopum ciuitatis. ut sancta et magna sinodus calcedonensis decreuit: conpe[**]entem {conpetentem *corr.*} monasteriorum prouidentiam gerere;

B73 (O54); A35 (C37, D35)

Source *Coll.Wig.A 35 — 'si extiterit ... abbatis priuetur': cf. SMARAG. Exp.in reg.S.Ben. 64.4–6 (eds Spannagel–Engelbert, 313–14); 'conuenit enim ... gerere': CCHA.451.4, last sentence*

[I74] **LEO PAPA DICIT;**

Propositum monachi deseri non potest. aliquo pacto; Quod enim [f. 137r] quis uouit deo: redere {reddere *corr.*} debet; Psalmista namque dicit; Uouete et reddite {domino *add. sup. lin.*} deo uestro; {Ps 75:12}

B74 (O55); A36 (C38, D36)

Source *Coll.Wig.A 36 — DLEO.440.544, c. 14, first sentence, abbrev. + Ps 75:12*

[I75] **THEODORUS DICIT;**

Monachi non migrent de loco ad locum: sed in ea permaneant obedientia. quam temporæ sue conuersionis promiserunt;

B75 (O56); A37 (C39, D37)

Source *Coll.Wig.A 37 — CHER.673.4*

[I76] **FRUCTUOSUS DICIT;**

Monachus sanctę regule uiolator. siue contemptor: uel par[*]uulorum {paruulorum *corr.*} incestuose aut adolestentium {sic} cons[æ]ctator: {consectator *corr.*} publice uerberetur. coronam capitis quam gestat amittat decaluatusque turpiter obprobria patiat. uel uinculis artatus ferreis: carcerali angustia maceretur;

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

B76 (O57); A38 (C40, D38)

Source *Coll.Wig.A 38 — FRVCT. Regula 15 (ed. Campos, 154–55, lines 313–318), abbrev., adapted*

[177] CANON AGATENSIS.

Si quis {quis *corr.*} monachus adulterium. aut furtum fecerit. quod potius sacrilegium dici potest: id censuimus ordinando. ut uirgis cesus tanti criminis reus. nu[*]quam {nunquam *corr.*} officium clericatus expiat: {excipiat *corr.*} si uero iam clericus in id faci[*]us {facinus *corr.*} fuerit deprehensus: [f. 137v] nominis ipsius dignitate priuetur;

B77 (O58); A39 (C41, D39)

Source *Coll.Wig.A 39 — Reg.pat.III, 13 (ed. de Vogüé, 540), partial, adapted*

[178] AURELIUS EPISCOPUS DICIT;

Canes {carnes *corr.*} in cibo monachi numquam sumant: pulli uero uel altilia cuncta in congregatione non ministrentur: {ministrentur *corr.*} infirmis tantum prouideantur. et accipere liceat;

B78 (O59); A40 (C42 first part, D40)

Source *Coll.Wig.A 40 — AVREL. Reg.ad monach. 51.1–2 (ed. Schmidt, 254)*

[179] INSIDORUS {sic} EPISCOPUS DICIT;

Abbati uel monacho monasterii seruum: non licet facere liberum; Impium est ut qui res ecclesie non contulerit: damnum inferat;

B79 (O60); A41 (C42 second part, D41)

Source *Coll.Wig.A 41 — ISIDORE, Regula 20 (ed. Campos, 119, line 494) + CTOL.633.67, partial*

[180] CANON.

Si quis {quis *corr.*} episcoporum au {aut *corr.*} presbiterorum: uel ministrorum ex rebus ecclesie que in quibuscumque locis a fidelibus largiuntur aliquid au[t] fert: {aufert *corr.*} et male rapta cum confusione restituet: et excommunicationis annue sententiam subibit;

B80 (O61); A42 (C43, D42)

Source *Coll.Wig.A 42 — CTOL.655.1, partial, abbrev.*

[181] CANON HIBERNENSIS.

Pecunia ecclesiastica furata siue rapta reddatur quadruplum: popularia dupliciter;

B81 (O62); A43 (C44, D43)

Source *Coll.Wig.A 43 — PTHU.700.1,3.2*

[182] ITEM CANON HIBERNENSIS;

Si quis furatus fuerit pecuniam ab ecclesia: mittatur sorrs {sic} ut aut [f. 138r] illius manus abscidatur: aut in carcerem mittatur diu ieiunans et gemens. et reddat integrum quod abstulit: aut peregrinus abiciatur. et restituat duplum: et si in patria. permanserit quadruplum restituat: et semper pernitateat; {sic}

B82 (O63) — cf. C204/D134

Michael D. Elliot, July, 2013

*Wigorniensis I (Nero A. i)**Source* (si quis ... restituat duplum)*Coll.Wig.C 204/D134 first part — Coll.Hib.B 31.8 (MS A, fol. 56r), abbrev., adapted**Source* (et si in patria ... perniteat)*unidentified***[183] CANON TOLETANENSIS;**

Si clericus {clericus *corr.*} in demoliendis sepulchris fuerit deprehensus: a clericatus ordine: pro sacrilegio submouetur; Si quis sepulchrum uiolauerit: VII annos peniteat: tres ex his in pane et aqua;

*B83 (O64); A44 (C45, D44–5)**Source**Coll.Wig.A 44 — CTOL.633.46, first sentence, adapted + PPAS.700.9 or PSLE.700.14, adapted***[184] CANON HEBRITANUS;**

Eos qui ad eclesiam confugerint. trahi {non *add. in mg.*} oportet: sed eos domini sui promissa intercessione. prosuadeant; Quod si ab elesia exuntibus {exeuntibus *corr.*} penale aliquid dominus intulerit: ut elesię inimicus habeatur excommunicatus;

*B84 (O65); A45 (C46, D46)**Source**Coll.Wig.A 45 — Coll.Arel. 30***[185] {CANON HIBERNENSIS *add. in mg.*}¹⁰**

Si quis alicui aliqua ratione nocuerit. sub confugio elesiastico: uel sub [f. 138v] aliquo sanctimonii signaculo: septempliciter emendat. reddat. et restituat: sed et VII annos in[****] {in dura *corr.*} penitentia permaneat; Sin aliter: excommunicadus {excommunicandus *corr.*} est. ab omni[*] {omni *corr.*} elesia catholica;

*B85 (O66) — cf. C209–10/D139–40; B70 (I70 second part, O51)**Source**Coll.Wig.C 209–10/D 139–40, abbrev., conflated, adapted***[186] HIERONIMUS DICIT;**

Aelesia defendit {quos *add. sup. lin.*} in s[***] {sinu *corr.*} suo recepit. {recipit *corr.*} more galline: que pullos proprios et alienos nutrit. et defendit; Ita et elesia cunctes {cunctos *corr.*} fugientes in se: defendere debet;

*B86 (O67); A46 (C47, D47)**Source**Coll.Wig.A 46 — Coll.Hib.B 30.7 (MS A, fol. 53r–v), first part, abbrev.***[187] CANON HIBERNENSIS;**

Qui occiderit hominem inter sempta {septa *corr.*} monasterii. exul cum [***] {[***] *ras.*} damnatione exeat. uel proiectis armis. raso capite et barba reliquum uite sue tempus deo [cu*]eruiet: {seruiat *corr.*} primo tamen elesię: et parentibi {parentibus *corr.*} satisfaciens;

*B87 (O68) — cf. C206/D136**Source**Coll.Wig.C 206/D 136, abbrev.***[188] HIERONIMUS [*****] {*ras.*} DICIT;**

¹⁰ This addition made by Wulfstan.

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

Qui peccant in loco sancto: in eodem quoque occidendi sunt; In loco castrorum fineas interfecit uirum et meretricem; {cf. Nm 25:6–8} Mathathias indeum: {iudeum *corr.*} qui immolabat simulacro; {cf. 1 Mcc 2:15–24} Quicumque enim maculauerit sc[*] {sanctum *corr.*}: sancta non defendent eum; Christus male [f. 139r] facientes in templo: flagris compescuit;**

B88 (O69 first part) — cf. A50 (C54, D59)

Source

Coll.Wig.A 50 — Coll.Hib.B 30.16 (MS A, fol. 54v)

Source (mathathias ... simulacro)

unidentified

[189] HIERONIMUS DICIT;

Qui percusserit malos eo quod mali sunt: minister domini est;

B89 (O69 last sentence); A51 (C55, D60)

Source

Coll.Wig.A 51 — Coll.Tur. 99; Coll.Hib.A 27.8a; Coll.Hib.B 29.12 (MS A, fol. 49r); ultimately from JEROME, Commentariorum in Hiezechielem libri XIV, 3.9.1b (ed. F. Glorie, CCSL 75 [Turnhout, 1964], 103, lines 422–24), abbrev., adapted

[190] ITEM HIERU[*]NIMUS {HIERUNIMUS *corr.*} DICIT;

Homicidas et sacrilegos punire. non est effusio sanguinis: sed legum misterium Nocet itaque bonis: qui parcet malis;

B90 (O70 first part) — cf. I170/O165, which incorporates this canon into a work titled ‘De inproviso iudicio saecularium’

Source (homicidas ...legum ministerium)

Coll.Tur. 100, first part; Coll.Hib.A 27.8.c; cf. Coll.Hib.B 29.12 (MS A, fol. 49r), whose wording differs — JEROME, In Hieremiam libri VI, 4.35, vers. 22:1–5 (ed. Reiter, 201, lines 24–6)

Source (nocet ... parcet malis)

cf. Coll.Tur. 100, second part — cf. PS.-SENECA De moribus 114

[191] CANON ARUSICONENSIS; {ANRUSICANENSIS *corr.*}

Amentibus quecumque pietatis sunt conferenda;

B91 (O70 last sentence); A52 (C56, D61)

Source

Coll.Wig.A 52 — CORA.441.12

[192] CANON CARTAGINENSIS;

Omni [r]ie: {die *corr.*} exorcistę. {exorciste *corr.*} inerguminis. {ἐνεργ[...]} *gl. mg. (modern hand)}* manus inponant;

B92 (O71 first sentence); A53 (C57, D62)

Source

Coll.Wig.A 53 — SEA 62 (= Carthage IV, 90)

[193] CANON ARAUSICONENSIS;

Qui palam aliquando arrepti sunt. non solum non assumendi ad ullum ordinem clericatus: sed si iam aliqui ordinati sunt: ab inposito officio repellendi;

B93 (O71 second part); A54 (C58, D63)

Source

Coll.Wig.A 54 — CORA.441.15

[194] CANON CARTAGINENSIS;

Sacerdote uerbum in ęlesia faciente. qui egressus de auditorio fueri[n]t: {fuerit *corr.*} excommunicetur;

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

B94 (O74); A55 (C59, D64)

Source *Coll.Wig.A 55 — SEA 31 (= Carthage IV, 24)*

[195] CANON CARTAGINENSIS;

Laicus presentibus clericis. nisi ipsis prouocandis: docere non audeat;

B95 (O75); A56 (C60, D65)

Source *Coll.Wig.A 56 — SEA 38 (= Carthage IV, 98)*

[196] ISIDORUS {ISIDORUS corr.} DICIT;

Omnis mundialis sapiens: si sapiens sit. [f. 139v] non iudicet iudicia eclesie;

B96 (O76); A57 (C61, D66)

Source *Coll.Wig.A 57 — Coll.Hib.B 24.34 (MS A, fol. 39r); Coll.Hib.A 21.26.b*

[197] CANON CARTA[*]; {CARTAGINENSIS corr.}**

Mulier quam {quamuis corr.} docta {et add. sup. lin.} sancta sit: uiros in conuentu docere non audeat;

B97 (O77); A58 (C62, D67)

Source *Coll.Wig.A 58 — SEA 37 (= Carthage IV, 99)*

[198] CANON CARTAGINENSIS.

Sponsus et spona {sponsa corr.} cum benedicendi sunt a sacerdote: a parentibus aut paranimphis offerantur: qui cum benedictionem acceperint: eadem nocte pro reueretia {reuerentia corr.} ipsius benedictionis. in uirginitate permaneant;

B98 (O78); A59 (C63, D68)

Source *Coll.Wig.A 59 — SEA 101 (= Carthage IV, 13)*

[199] CANON DICIT;

Presbiterum conuiuio secundarum nuptiarum interesse non debere. maxime cum petatur secundis nuptiis penitentiam tribuere;

B99 (O79); A60 (C64, D69)

Source *Coll.Wig.A 60 — CNEO.315.7 (Isidori), first sentence*

[1100] GELASIUS PAPÆ.

Deuotis deo uirginibus {uel uiduis gl..} nisi aut mepi[*]phania: {in epiphania corr.} aut in albis pascalibus: aut mapostolorum {in apostolorum corr.} nataliciis: sacrum minime uelamen inponant: nisi forsitan sicut de baptisate dictum. graui lang[]re {languore corr.} correptis: ne sine hoc munere de seculo transeant inplorantibus non negetur;**

B100 (O80); A62 (C66, D71)

Source *Coll.Wig.A 62 — DGEL.492.636, c. 12 (ed. Thiel, 369)*

[1101] CANON CARTAGINENSIS;

Placuit ut ante XXV annos etatis. nec diaconus ordinetur: nec uirgines consecrentur. Nisi rationabili necessitate coente; {cogente corr.}

B101 (O81) — cf. A63 (C67, D72); A15 (C17, D15)

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

Source (placuit ut ... consecrentur)

Coll.Wig.A 63 — CCAR.397.1b (= Carthage III, 4, partial; CCAR.419.16d)

Source (nisi ... cogente)

Coll.Wig.A 15 — ANSEGIS Coll.cap. 1.45 | final phrase

[1102] **BASILII EPISCOPI**; [f. 140r]

Oportet tamen infantes cum uoluntate et consensu parentum immo ab ipsis parentibus oblatos: su {sub *corr.*} testimonio plurimorum suscipi;

B102 (O82); A64 (C68, D73)

Source

Coll.Wig.A 64 — BASIL-RVFINVS, Regula 7.4 (ed. Zelzer, 39), first part

[1103] **ISIDORUS**;

Quicumque a parentibus propriis in monasterio fuerit deligatus: nouerit se ibi perpetuo mansurum; **N**am anna samuel purum {puerum *corr.*} natum et ablactatum deo optulit: qui in ministerio templi permansit; {cf. 1 Rg 1:24–8}

B103 (O83); A65 (C69, D74)

Source

Coll.Wig.A 65 — BEN.AN. Cod.reg. 4 (eds Holste–Brockie, 189, Isidore's rule),¹¹ partial, abbrev.

[1104] **CANON ROMANUS. ET FRANCORUM.**

Paruulus usque annos XV pro licito; {delicto *corr.*} corporali disciplina castietur: {castigetur *corr.*} post hanc uero etatem. quicquid deliquerit. uel si furatur. retribuatur: seu etiam secundum legem exoluatur; {exsoluatur *corr.*}

B104 (O84) — cf. C217/D146

Source (paruulus ... furatur retribuatur)

ELRF 26, adapted

Source (seu etiam ... legem exsoluatur)

unidentified

[1105] **CANON NEOCESARIENSIS**;

Ut nullatenus pres[*]biter {presbiter *corr.*} ordinetur ante tricesimum etatis annum: nisi rationabili necessitate cogente: quia dominus iesus non predicauit ante XXX etatis annum;

B105 (O85) — cf. A14 (C16, D14); A15 (C17, D15); D268

Source

Coll.Wig.A 14 — ANSEGIS Coll.cap. 1.49

Source (nisi ... cogente)

Coll.Wig.A 15 — ANSEGIS Coll.cap. 1.45 | final phrase

[1106] **CANON NICENUS**;

Ut episcopus si fieri potest. a totius prouincie episcopis ordinetur: et si hoc difficile est: certe non minus a tribus; [f. 140v]

B106 (O–); O34 — cf. A11 (C13, D11)

Source

Coll.Wig.O 34 — CNIC.325.4 (versio Rufini), first sentence

[1107] **E**piscoporum autem ordinationes fieri oportet. dominicis diebus: non in agris. uel in uillulis: sed in ururbibus precipuis: pro tanti noms {nominis *corr.*} dignitate;

¹¹ The relevant part of Isidore's *Regula* is not printed by Campos, who believes it to be an interpolation based on CTOL.633.49; cf. *Reglas monásticas*, eds. Campos–Roca, 95 n. to line 89.

Michael D. Elliot, July, 2013

*Wigorniensis I (Nero A. i)**B107 (O-); O35; A12 (C14, D12) — cf. D268**Source Coll.Wig.O 35; Coll.Wig.A 12*

[I108] **Presbiterorum uero et diaconorum in quattuor temporum sabbatis. scilicet ut dum hec ordinatio coram populo agitur. sub omnium testificatione: electorum ordinatorumque opinio discutiatur;**

B108 (O-); O36 — cf. A13 (C15, D13); D268; I184/O156

Source Coll.Wig.O 36 — Coll.Wig.D 268, partial, adapted. Note: ‘populus uniuersus ad ecclesiam conuenit ordinationes clericorum fieri oportet, scilicet ut dum’ perhaps omitted in O36 and B108 through homoioteleuton

[I109] **CANON SANCTORUM.**

Sacerdotes dei diligenter semper procu[*]rent {procurent *corr.*} ut panis. et uinum. et aqua sine quibus nequaquam misse celebrantur. pura et munda fiant: quia si aliter agatur: cum his qui acetum cum stelle mixtum domine {domino *corr.*} optulerunt: nisi uera penitentia subuenerit punientur;

B109 (O-) — cf. C319/D277; MS O, pp. 163–64; MS H, fols 79v–80r; MS Pk, fol. 159v

Source Coll.Wig.C 319/D 277; MS O, pp. 163–64; MS H, fols 79v–80r; MS Pk, fol. 159v | partial, abbrev., adapted — cf. THEODVLFF Cap.I, 5

[I110] **DE DECIMIS**

In lege domini scriptum est; **De**[d]imas {decimas *corr.*} et primitias non tardabis offerre; {Ex 22:29} **Et** in leuitico; **Omnes** decime terre sue {sue *corr.*} de frugibus siue de pomis arborum: domini sunt; {Lv 27:30} **Boues** et oues et capree qe {que *corr.*} sub pastores {pastoris *corr.*} uirga transeunt: quicquid decimum uenerit. [f. 141r] sanctificabitur domino; **Non** eligitur nec bonum. nec malum: nec alterum commutabitur; {Lv 27:32–3}

B110 (O92 first part); ‘decimas ... offerre’: A68 (C72, D77). Note: O92 contains a sentence (‘in lege ... participantur’) that is missing from I110, perhaps due to homoioteleuton.

Source (decimas ... commutabitur) PIRMIN Scarapsus 24 (ed. Hauswald, 98–9, lines 2–7); ‘decimas ... offerre’: also in Coll.Wig.A 68

[I111] {**AGUSTINUS DICIT.** *add. mg.*}

Decime igitur. tribute¹² sunt ecleſiarum: et egentium {animar[um] *add. in mg. in litura*} **O** homo inde dominus decimas expetit: unde uiuis; **De** militia. de negotio. de artificio: redde decimas; **Non** enim eget dominus noster: non premia postulat: [*]ed {sed *corr.*} honorem;

B111 (O92 second part) — cf. MS H, fol. 43r–v

Source (decime igitur ... redde decimas) CAESARIUS, Sermo 33.1 (ed. Morin, 144, lines 30–6), abbrev., adapted; also in MS H, fol. 43r–v

Source (non enim eget ... sed honorem) CAESARIUS, Sermo 33.2 (ed. Morin, 144, lines 3–4), adapted; also in MS H, fol. 43v

[I112] **ITEM IN LEGE;**

¹² tribute] *this word followed by a² as if tributetur*

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

Cum essueris {messueris *corr.*} segetem terre tue: non [*]debis {tondebis *corr.*} usque ad solum superficiem terre: nec remanentes spicas colliges: neque in uinea tua racemos et gran[o] {grana *corr.*} decidentia congregabis: sed pauperibus et peregrinis carpenda demittes; {dimittes *corr.*} {Lv 19:9–10}

*B112 (O93)**Source**Lv 19, 9–10***[1113] ET IN LEGE;**

Si intraberis in segetem amici tui: frange spicas et manu contere: falce autem non metas; {Dt 23:25} Hoc et discipuli saluator[e]s {saluatoris *corr.*} fecerunt. {fecerunt *corr.*} spicas uidelicet manibus fricantes et manducantes sabbatis: {Lc 6:1} ut euangelium dicit;

*B113 (O94); A69 (C73, D78)**Source**Coll.Wig.A 69***[1114] ET IN LEGE;**

Ingressus itaque uineam proximi tui. comedes uua[*] {uuas *corr.*} quantum tibi placuerit: foras autem ne feras tecum; {Dt 23:24}

*B114 (O95); A70 (C74, D79)**Source**Coll.Wig.A 70 — Dt 23:24***[1115] INSTITUTIO PATRUM.**

Die dominico nihil aliud agendum est: nisi deo uacandum. in ymnis.¹³ æ {æt *corr.*} psalmis. [f. 141v] et canticis spiritalibus; Dies quoque pascalis ebdomade: omnes equali religione colendi sunt;

*B115 (O96) — first sentence: cf. A66 (C70, D75)**Source (die dominico ... canticis spiritalibus)**Coll.Wig.A 66 — Reg.IV patr. 3.6–7 (ed. de Vogüé, 194), partial, abbrev., adapted**Source (dies quoque ... colendi sunt)**unidentified***[1116] CANON AURELIANENSIS.**

Id etiam miserationis intuitu equum duximus custodire. ut qui pro quibuscumq; {quibuscumque *corr.*} culpis carceribus deputantur: ab arhidiacono {sic} seu a preposito {preposito *corr.*} ecclesie. singulis dominicis diebus requirantur. ut necessitas uinctorum secundum preceptum diuinum misericorditer subleuetur: atque a pontifice competens uictus de domo ecclesie tribuatur;

*B116 (O97); A67 (C71, D76)**Source**Coll.Wig.A 67 — CORL.549.20***[1117] {ITEM add. in mg.}**

Qui dominica nocte nupserit. {scilicet cum propria coniugio *gl. sup. lin.*} VII dies peniteat; Qui IIIta uel VI feria: III dies peniteat; Qui in quadragesima ante pascha: I annum peniteat;

*B117 (O98)**Source (qui dominica ... III dies peniteat)**PPTH.800.11.6–7 — PECG.700.7.3; cf. PBED.700.3.37 | abbrev.*

¹³ ymnis] *corr. from yennis?*

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

Source (qui in ... annum peniteat)

PPTH.800.11.3 — PEGG.700.7.4; cf. PBED.700.3.37 | first part, abbrev.

[1118] ITEM;

Indicta ieiunia. nullus presumat infringere. uel uiolare: ne iram [c]h[*] {dei *corr.*} incurrat;

B118 (O99)

Source *unidentified, but cf. Coll.quad. 4.338, rubric*

The following canon has been added in the outer margin of I, fol. 141v by the same hand that copied canons 138a–d, 50a, 145a and 159a (the signe de renvoi is here visible and indicates this canon is to be inserted in the present location). The edge has again been trimmed, which has obscured some letters.

[1118a] [ITEM ?] EX CONCILIO BRA[C]ARENSE.

Non opor[tet] homines reli[gio]sos. ante sarram {sacram *corr.*} [hor]am diei III cibum [sum]jere. nec conuiuia [in]jire: neque clericos [al]iqndo {[al]iqando *corr.*} nisi himno [di]cto edere panem: [...] post cibos gratias auctori [...] referre;

B119 (O100)

Source *cf. Coll.Dach. 3.72; Coll.Hisp. (Capitula Martini 65) — MARTIN Capitula 65 | first few words adapted*

[1119] CANON SANCTORUM

Qui in matrimonio sunt: abstineant se III noctes ante {antequam *corr.*} comunicent: et unam postquam communicauerint; Inde ait apostolus; Nolite fraudare inuicem. nisi ex consensu. ut uacetis orationi ad tempus; {1 Cor 7:5}

B120 (O101)

Source *PPTH.800.11.1, abbrev. — cf. PTHU.700.2,12.1–2; PEGG.700.7.3*

[1120] GREGORIUS DICIT; [f. 142r]

Si quis {quis *corr.*} coniugem suam si fieri potest. non cupidine uoluntatis. sed solummodo creandorum libe[*]rorum {liberorum *corr.*} gratia utitur: iste profecto siue de ingressu ecclesie. seu de summendo dominici corporis sanguinisque mysterio. sui est relinquendus iudicio: quia {a *add. sup. lin.*} nobis prohiberi non d[**]et. {debet *corr.*} cum ei iuxta prefinitam sententiam etiam ecclesiam licuerit intrare; Uerumtamen quia ipsa licita amixtio coniugis sine uoluntate carnis fieri non potest: ideo aliquando a sacri loci ingressu abstinendum est: quia uoluntas ipsa esse sine culpa nullatenus potest;

B121 (O102); A61 (C65, D70)

Source *Coll.Wig.A 61 — cf. DGRE.590.1843, c. 8*

[1121] DE CONIUGIO: SCRIPTUM EST IN LEGE.

Si seduxerit quis {quis *corr.*} uirginem necdum desponsatam: domi erit que {dormieritque *corr.*} cum ea: dotabit eam et abebit eam uxorem {Ex 22:16}

B122 (O103); C134 — D112, which adapts this canon

Michael D. Elliot, July, 2013

*Wigorniensis I (Nero A. i)**Source Coll.Wig.C 134 — Ex 22:16***[1122] AGUSTINUS DICIT;**

Qui uxorem optat accipere. sicut illam uirginem inuenire desiderat: ita et ipse usque ad nuptias uirgi[****]tem {uirginitatem *corr.*} custodiat; [f. 142v]

*B123 (O104); C135**Source Coll.Wig.C 135 — CAESARIUS Sermo 43.5 (ed. Morin, 192, lines 17–19)***[1123] SINODUS ROMANA DICIT;**

Filii cum ad annos. pubertatis uenerint: coguntur {cogantur *corr.*} aut uxores ducere: aut continentiam profiteri: sic et filie [*****] {eadem etate. debent eandem legem seruare; *corr.*}¹⁴

*B124 (O105); A99 (C103, D109)**Source Coll.Wig.A 99 — Coll.Hib.B 56.6 (MS A, fol. 119v), adapted***[1124] PAULUS APOSTOLUS DICIT;**

Propter fornicationem unusquisque suam propriam uxorem habeat: et unaqueque uirum suum; {1 Cor 7:2} Legitimum quoque coniugium: nullus separare presumat; Quod ergo deus coniunxit: homo non separet; {separet *corr.*} {Mt 19:6}

*B125 (O106) — first part: cf. C144/D204**Source (propter ... uirum suum) 1 Cor 7:2**Source (legitimum ... presumat) Coll.Wig.B 130, first sentence — PIRMIN Scarapsus 16 (ed. Hauswald, 50–1, lines 5–6)**Source (quod ergo ... separet) Mt 19:6***[1125] PAULUS DICIT;**

Mulier sui corporis potestatem non habet sed uir: similiter et uir sui corporis potestatem non habet. sed mulier; {1 Cor 7:4}

*B126 (O107) — cf. C144/D204**Source Coll.Wig.C 144/D 204, partial; Coll.Hib.B 48.23 (MS A, fols 104v–103r); cf. Coll.Hib.A 46.23, which differs slightly in wording — 1 Cor 7:4***[1126] SYNODUS DICIT.**

[*****] {Muliere mortua licet uiro post mensem *corr.*}¹⁵
accipere alteram: post annum uero licet mulieri accipere alterum uirum;

*B127 (O108); A87 (C91, D96)**Source Coll.Wig.A 87 — PTHU.700.2,12.10, adapted***[1127] PAULUS APOSTOLUS DICIT;**

¹⁴ An entire line has been erased, and the correction has been added over the erasure.

¹⁵ One and one-half lines have been erased, and the correction has been added over the erasure.

Mulier alligata est legi quanto tempore uiuit uir eius: quod si dormerit {dormierit *corr.*} uir eius. libe[**]rata {liberata *corr.*} est: cui uult nubat tantum in domino: [f.143r] **Beatior** autem erit: si sic permanserit; {1 Cor 7:39–40}

B128 (O109) — cf. C144/D204

Source

Coll.Wig.C 144/D 204, partial — 1 Cor 7:39–40

[1128] ITEM CANON AFFRICANENSIS;

Legitimum igitur coniu[*]gium {coniugium *corr.*} non licet separi {separari *corr.*} sine consensu amborum: poest {potest *corr.*} tamen alter alteri cum consilio episcopi licentiam dare ad seruitatem {seruitvtem *corr.*} dei accedere; **Quidam** etiam dicit; **Si** uir siue mulier ex consensu regionem {religionem *corr.*} c[ę]perit: {ceperit *corr.*} licet alterum accipere nouum congium {coniugium *corr.*} sed puellam uel puerum: si continens esse non poterit;¹⁶ **Quod** non laudo; **Sed** si quis uult coniugatus conuerti a[*] {ad *corr.*} monasterium: non est recipiendus: nisi prius a coniug[i]e {coniuge *corr.*} castimoniam {castimonia *corr.*} profitente fuerit absolutus; **Nam** si¹⁷ illo uiuente per incontientiam {incontinentiam *corr.*} alteri nupserit: proculdubio adultera erit: et qui eam dimisit particeps erit peccati illius;

B129 (O110) — cf. A93 (C97, D103); C142/D118; C146/D206; C139/D116

Source (legitimum ... dei accedere)

Coll.Wig.C 142/D 118 — PTHU.700.2,12.7–8, adapted

Source (si uir ... uel puerum)

Coll.Wig.A 93 — Coll.Hib.A 46.5, adapted

Source (si continens esse non poterit)

unidentified

Source (quod non laudo)

unidentified

Source (sed si quis ... adultera erit)

Coll.Wig.C 146/D 206 — Coll.quad. 4.78 (ultimately Isidore's Rule) | first part

Source (et qui eam ... peccati illius)

'versio vulgata' of HERMAS, Libell.sanct.past., mandatum 4.1 (ed. A. Hilgenfeld as 'Hermae Pastor. Veterum Latinam interpretationem' [Leipzig, 1873], p. 39, lines 13–17), adapted. Note: somewhat different wording can be found in the 'versio Palatina' of HERMAS, the relevant portion of which is quoted in Coll.Wig.C 139/D 116

[1129] DE [G] {G ras.} DE LEGITIMO CONIUGIO

Legitimum [ę]nim {enim *corr.*} coniugium¹⁸ nullus separare presumat. nisi ex amborum consensu. et propter amorem christi. qui ait: qui reliquerit uxorem et reliqua; **Centuplum** accipiet: et uitam ęternum {sic} possidebit; {Mt 19:29} **Et** nemo aliter uxorem [f. 143v] dimittat. nisi propter fornicationem: quia [f]arisei {pharisei *corr.*} temptates {temptantes *corr.*} dominum nostrum iesum christum. interrogauerunt eum: si licet hominem dimittere uxorem suam pro quacumque {quacumque *corr.*} causa: respondit iesus et ait eis; **Non** legistis quia qui fecit ab [u]nitio {initio *corr.*} masculum et feminam fecit eos et dixit; **Propter** hoc relinquet homo patrem et matrem: et adhaerebit uxori suę: et erunt duo in carne una; **Itaque** iam non s[**]t {sunt *corr.*}

¹⁶ poterit] *corr.* from pęterit ?

¹⁷ si illo] *corr.* from sullo ?

¹⁸ coniugium] *corr.* from coniugio ?

duo: sed una¹⁹ [e]aro; {carro *corr.*} **Quod** ergo deus coniunxit: homo non separet; **Dicunt** illi; **Quid** ergo? **Moyses** mandauit dare libellum repudii. et dimittere; **Ait** illis; **Quoniam** moyses ad duritiam cordis uestri permisit uobis dimittere uxores uestras: ab initio autem non fuit sic; **Dico** autem uobis: quia quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob causam fornicationis. et aliam duxerit: moechatur; {Mt 19:3–9} **Unde** et apłp {apostolus *corr.*} dicit; **Precipio** non ego sed dominus: uxorem a uiro non discedere; **Et** iterum; {1 Cor 7:10} **Aligatus** es uxori: noli querere solut[**]nem; {solutionem *corr.*} **Solutus** es ab uxore: ne quesieris uxorem; {1 Cor 7:27} [f. 144r] **Alibi** namque de adulterio. uel fornicatione. scriptum est; **Qui** adulteram tenet. stultus et impius est; {Prv 18:22} **{De** filiis quoque adulterarum eiciendis cum m[a]tribus suis. ez[e]chiel dicens. Eicite matrem fornicariam. et filios fornica[ti]onis; et reliqua. (cf. Gn 21:10) *add. in mg.*} **Et** augustinus dicit; **Si** mulier. fornicata fuerit relinquenda est: sed illa uiuente altera non est ducenda; **Ubi**cumque igitur est fornicatio et fornicationis uera suspicio: libere uxor dimittitur; **aliter** ergo. etiam si sterilis est: si deformis: si fetida: si temulenta: si iracunda: si malis moribus: si luxuriosa: si fatua. si gulosa. si uaga. si iugatrix. {sic} si maledica. tenenda erit. uelis nolis; **Et** qualiscumque accepta est. habenda erit; **Apostolus** enim dicit; **Cum** enim eras liber. sponte seruituti te subiecisti;

B130 (O111) — cf. B125 (I124, O106), which incorporates the first sentence of this canon; C156 first sentence/D120; C137/D114; B132 (I131, O–); C143/D203 and MS H, fols 47v–48r, which draw independently on Pirmin’s Scarapsus 16

Source (legitimum ... eternum possidebit) *PIRMIN Scarapsus 16 (ed. Hauswald, 50–1, lines 5–8)*

Source (et nemo aliter uxorem dimittat nisi) *unidentified*

Source (propter fornicationem ... impius est) *PIRMIN Scarapsus 16 (ed. Hauswald, 51–3, lines 8–26), adapted. Note: ‘et qui demissam duxerit moechatur’ probably omitted in B130 through homoioteleuton.*

Source (de filiis ... fornicationis et reliqua) *Coll.Wig.C 156, rubric + first sentence (= Coll.Wig.D 120) — Coll.Hib.B 48.38 (MS A, fol. 105v), partial, adapted*

Source (et augustinus ... non est ducenda) *Coll.Wig.C 137/D 114 — Coll.Hib.A 46.2, second last sentence, adapted*

Source (ubicumque igitur ... te subiecisti) *PIRMIN Scarapsus 16 (ed. Hauswald, 53–4, lines 26–31) — JEROME, Comm. in Math. libri IV, 3, vers. 19:9 (CCSL 77, 167, lines 768–69, 784–87) | adapted*

[I130] CANON AFFRICANENSIS;

Secundum euangelicam disciplinam nec uxor a uiro dimissa alium accipiat uirum uiuente uiro suo: nec uir aliam accipiat uxorem uiuente uxore priore: sed ita maneant: aut sibimet reconcilientur;

B131 (O112) — cf. A90 (C94, D99); C140/D117; C141

Source *Coll.Wig.C 140–41 — Admon.gen.(789) 43 + Reg.eccl.Cart.exc. 102, first sentence | conflated*

[I131] AGUSTINUS DICIT;

Si mulier fornicata fuerit. relinquenda est: sed illa uiuente altera non est ducenda; [f. 144v]

¹⁹ una] *corr. from unam ?*

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

B132 (O-); C137/D114 — cf. Coll.Wig.B 130 (I129, O111)

Source Coll.Wig.C 137/D 114 — Coll.Hib.A 46.2/Coll.Hib.B 48.2 (MS A, fol. 101r), second last sentence; adapted

[1132] CANON DICIT;

Si mulier disceserit a uiro suo despiciens eum nolens reuertere et reconciliare uiro. post **V** uel **VII** annos cum consensu episcopi. ipse aliam accipiat uxorem si continens esse non poterit: et peniteat **III** annos. uel etiam quamdiu uixerit: quia iuxta sententiam domini meçhus comprobatur;

B133 (O113) — cf. C147 first part

Source Coll.Wig.C 147, first part — PPTH.800.13.24 | adapted

[1133] ITEM.

Si cuius uxor in captiuitatem {captiuitatem *corr.*} ducta fuerit et eam redimi non poterit: post annos **VII** alteram accipiat: et si postea propria. id est prior mulier de captiuitate reuersa fuerit: accipiat eam: posterioræmque dimittat; Similiter autem et illa sicut superias {sic} diximus: si uiro talia contigerint faciat;

B134 (O114) — cf. C147 second part

Source Coll.Wig.C 147, second part — PPTH.800.13.25 | abbrev., adapted

[1134] DE MATRIMONIO SERUULORUM;

Si seruuum et ancillam. dominus amborum in matrimonio coniunxerit: postea liberato seruo uel ancilla. si non potest redimi qui in seruitio est: libero licet sicut quibusdam placet ingenuo coniun[**]ere. {coniungere *corr.*} sed tamen iuxta sententiam domini meçhus probatur; Qui uero taliter egerit. id est ut primam uxorem propter seruitium humanum [f. 145r] dimittat. et postea liberam ducat uxorem: **III** annos peniteat: unum in pane et aqua. sed et²⁰ quamdiucumque uixerit. semper aliquid peniteat; Similiter quoque et mulier peniteat: si taliter fecerit; Si quis liber ancillam. aut suam aut alterius in matrimonio acceperit. non habet licentiam dimittere eam: si ante cum consensu amborum coniuncti sunt; Si uero dimserit {dimiserit *corr.*} eam. et aliam ducit uxorem. siue ancillam. siue liberam: ut suprascriptum est peniteat;

B135 (O115) — cf. C164/D129

Source Coll.Wig.C 164/D 129 — PPTH.800.10.34–5 | adapted

[1135] DE CONCUBINIS.

Agustinus dicit; Quale est quod multi uirorum ante nuptias concubinas sibi adhibe {adhibere *corr.*} non erubescunt. quas post annos dimittant: et sic postea legitim[u]s {legitimas *corr.*} uxores accipiant; {accipiunt *corr.*} Unde coram domino. et coram angelis eius testor atque denuntio: deum ista coniugia semper prohibuisse. et numquam placuisse: et precipue temporibus christianis. concubinas haberę numquam licuit: numquam licet: numquam liebit; {licebit *corr.*}

B136 (O116); C136/D113

²⁰ et] *corr. from [**] ?*

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

Source *Coll.Wig.C 136/D 113 — CAESARIUS Sermo 43.4 (ed. Morin, 191–92, lines 1–12), abbrev., adapted. Note: ‘placuisse et precipue temporibus christianis concubinas habere numquam licuit numquam’ probably omitted in C136 through homoioteleuton.*

[1136] ITEM IN LEGE.

Nemo incestis coniunctionibus se inquinat: quia in leuitico {leuitico *corr.*} scriptum est; **Omnis** homo ad proxim[u]m {proximam *corr.*} sanguinis sui non accedat: [f. 145v] ut reuelet turpitudinem {sic} eius; {Lv 18:6} **Et iterum; Anima** que fecerit quippiam ex istis. peribit de medio populi sui; {Lv 18:29} **Sane** quibus coniunctio illicita interdicitur. habebunt in eundem melioris coniugii²¹ libertatem;

B137 (O118) — cf. C148/D207

Note: the sources for the first and second parts overlap, in that they both quote Lv 18:6.

Source (nemo ... non accedat) *Coll.Wig.C 148/D 207 — PIRMIN Scarapsus 16 (ed. Hauswald, 54, lines 31–4), abbrev., adapted*

Source (scriptum est omnis ... populi sui) *PPTH.800.14.24 (ed. van Rhijn, 34, lines 69–71)*

Source (sane quibus ... libertatem) *PPTH.800.14.25*

[1137] SINODUS DICIT.

Quicumque illicito matrimonio fuer[**s] {fuerint *corr.*} commixti: post penitentiam non debent fieri in una domum: {domu *corr.*} ne se inuicem causa amoris copulent;

B138 (O119); A85 (C89, D94)

Source *Coll.Wig.A 85 — Coll.Hib.B 49.32 (MS A, fol. 111v), adapted*

[1138] ITEM SINODUS DE THORO FRATRIS DEFUNCTI.

Audi decreta sinodi; **Superstes** frater thorum defuncti fratris. non [est] {[est] *ras.*} ascen[*] {ascendat. *corr.*} domino dicente; **Erunt** duo: in carne una; {Mt 19:5} **Ergo** uxor fratris tui: soror tua est; {cf. Lv 18:16}

B139 (O120)

Source *Coll.Hib.A 46.35.b; cf. Coll.Hib.B 48.29 (MS A, fol. 105r), whose word order differs slightly — Synod.II Patric. 25; cf. CORL.511.18*

[1139] GREGORIUS DICIT.

Si quis monacham. uel commatrem spiritalem. uel fratris uxorem: uel neptam. uel nouercam uel consobrinam. uel de propria cognatione. uel quam cognatus habuit. duxerit uxorem: anathema sit;

B140 (O–); C155/D119

Source *Coll.Wig.C 155/D 119 — BEN.LEV. Cap. 3.179 (ed. Schmitz, 36, lines 11–13), abbrev.; cf. CROM.721.3–9*

[1140] ITEM DE CONSANGUINEIS GREGORIUS INTERROGATIONIBUS AGUSTINI TA {ITA *corr.*} RESPONDIT;

²¹ coniugii] *corr. from coniugum ?*

Quedam terrena lex in romana republica permittat. ut siue frater {et *add. sup. lin.*} soror. seu duorum fratrum germanorum uel duarum sororum. filius et filia misceantur. sed experi[f. 146r]mento didicimus ex tali coniugio: sobolem non posse succrescere; Et sacra lex mosaica prohibet. cognationis turpitudinem reuelare; Unde necesse est ut iam tertia uel quarta generatio fidelium licenter iungi debeat; Nam secunda quam prediximus. a se omnimodo abstinere debet;

B141 (O130); C153/D213

Source

Coll.Wig.C 153/D 213 — DGRE.590.1843, c.5 (eds Ewald–Hartmann, 335, lines 7–12)

[I141] ITEM DE RATIONABILI CAUSA;

Uere post multum temporis a felice mesanę sicilie presule requisitus gregorius. utrum agustino scripsisset: ut angelorum {anglorum *corr.*} quarta generatione contracta matrimonia mime {minime *corr.*} soluerentur. humillimus pater inter cetera talem reddidit rationem; Quod scipsi {sic} agustino anglorum gentis episcopo. nostro alumno uidelicet. de consanguinitatis coniunctione. ipsi et anglorum genti que nuper ad fidem uenerat. ne a bono quod ceperat metuendo austeriora recederet: specialiter et non generaliter certissime scripsisse cognascas; {sic} Unde et mihi omnis romana ciuitas testis existit: nec ea intentione hec illis scriptis mandaui. ut postquam firma radice [f. 146v] in fide fuerint solidati. si infra propiam {sic} consanguinitatem inuenti fuerint non separentur. aut infra affinitatis lineam. dest {id est *corr.*} usque ad septimam generationem coniungantur; Sed adhuc illos neophitas {sic} existentes: cepisse eos prius illicita docere. et uerbis ac exemplis instruere: et que post de talibus egerint. rationabiliter et fideliter excludere oportet; Nam iuxta apostolum qui ait. la {lac *corr.*} uobis potum dedi non escam; {1 Cor 3:2} Ista illis modo: non posteris. ut prefixum est temporibus tenenda indulsumus: ne bonum quod infirma adhuc radice plantatum erat exureretur: sed aliquantulum firmaretur et usque a {ad *corr.*} perfectionem custoretur; {custodiretur *corr.*}

B142 (O131) — cf. C154/D214

Source

Coll.Wig.C 154/D 214, abbrev. — JOHN DIAC. Vita Gregorii 2.38 (PL 75, cols 101C–102A)

[I142] CANON ROMANUS.

Laicus maculans se cum ancilla dei: uel cum spiritali commatre. uel cum propinqua: aut forte cum illa quam antea cognatus habuit: primitus anathemazizetur.²² {sic} postea. VII annos. peniteat: III in pane et aqua; Similiter et illa. peniteat: Qua {Quia *corr.*} christiana religio. fornicationem mutroque {in utroque *corr.*} sexu: pari ratione condemnat; {condemnat *corr.*}

B143 (O122) — cf. C199–201; C151/D210; C157–58/D122–23

Source

Coll.Wig.C 199–201, conflated; cf. Coll.Wig.C 151/D 210 and Coll.Wig.C 157–58/D 122–23 — cf. PPTH.800.12.7, 10, 21 + PPTH.800.14.22

[I143] ITEM. [f. 147r]

Gregorius apostolicus papa ante corpus beatissime {beatissimi *corr.*} petri in sinodo residens dixit; Si quis presbiteram duxerit in coniugium: anathema sit;

B144 (O123)

²² anathemazizetur] -zizetur in litura ?

Michael D. Elliot, July, 2013

*Wigorniensis I (Nero A. i)**Source* *CROM.721.pref. + I, partial***[1144] ITEM;**

Si quis monacham quam dei ancillam appellant. duxerit in coniugium: anathema sit;

*B145 (O124)**Source* *CROM.721.3, partial***[1145] ALIA**Si quis de propria cognatione. uel quam cognatus habuit. duxerit uxorem: anathema sit; **A** {**Ad** *corr.*} quod respondentes omnes dixerunt. amen;*B146 (O125) — cf. C316/D258, O28, WVLSTAN, Sermo 10b, 10c, and Polity.I 114/II.219, all of which also contain the phrase ‘ad quod respondentes omnes dixerunt amen’**Source* (si quis ... anathema sit) *CROM.721.9, partial**Source* (ad quod ... amen) *unidentified, but cf. C316/D258, O28, WVLSTAN, Sermo 10b (ed. Bethurum, 195, line 43), 10c (ed. Bethurum, 202, lines 50–1), and Polity.I 114/II.219*

The following canon has been added in the outer margin of I, fol. 147r by the same hand that copied canons 138a–d, 50a, 118a and 159a (the signe de renvoi is here visible and indicates this canon is to be inserted in the present location). The edge has again been trimmed, which has obscured some letters.

[1145a] ITEM

Si quis cum duabus cognatis fornicationem fecerit: primi[tus] anathematizetur deinde VII uel X annos. p[eniteat];

*Note: the text printed by van Rhijn as part of PPTH.800.14.25 is an interpolation found only in MS O, p. 37.**B147 (O126)**Source* *PPTH.800.14.25 (in MS O only; ed. van Rhijn, 35, lines 94–5)***[1146] ITEM. GREGORIUS FELICI EPISCOPO;**

Progeniem suam unumquemque usque ad septimam seruare decernimus generationem: et quamdiu se agnoscunt affinitate propinquas. in coniugium ducere nulli profecto christianorum licet uel licebit: et nolumus nos in ac {sic} re a uobis siue ac ceteris fidelibus reprehendi: quia in his anglorum genti indulimus: non formam dando sed considerationem: ne christianitatis bonum quod ceperant. imperfectum dmitterent {sic} egimus; [f. 147v]

*B148 (O127) — cf. B149 (I147, O128), second part, which abbreviates the same source material differently**Source* *cf. PS.-ISIDORE, Decretales, decreta Gregorii (ed. Hinschius, 751) — DGRE.590.†1334 (PL 77, col. 1326A–B); also in Paris, Bibliothèque nationale, Lat. 3182 (Collectio Fiscani), p. 341b | abbrev.***[1147] DE SCEMATIBUS;**

Scemata dicuntur ramusculi in genere: cum gradus cognationum partiuntur; Utpota ille filius. ille pater ille auus. ille auus. ille agnatus: et ceteri quorum figure in subsequentibus apparent; **Et** hæc consanguinitas dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens usque ad ultimum gradum subtraxerit et propinquitas esse defierit: {sic} eam rursus lex matrimonii unculo {sic} repetit. et quodammodo reuocat fugientem; {sic} **I**deo autem usque ad sextum generis gradum

consanguinitas constituta est. ut sicut sex aetatibus mundi: generatio et hominis status finitur: ita et propinquitatis generis tot gradibus terminaretur; Inter hos itaque propinquitatis gradus ad coniugalem copulam nemini accede {accedere *corr.*} conuenit: nec eam quam aliquis ex propria consanguinitate coniuiem {*sic*} habuit: in coniugium ducere nulli profecto christianorum licet uel licebit: quia *ncestuosus {incestuosus *corr.*} talis [f. 148r] coitus abhominabilis est deo; **Incestuosos uero nullo coniugis nomine {depotandos (*sic*) *add. sup. lin.*}: a sanctis patribus dudum statuum {statutum *corr.*} esse legimus;**

B149 (O128) — second part: cf. B148 (I146, O125), which abbreviates the same source material differently; D211

Source (scemata ... subsequentibus apparent)

ISIDORE, Etym. 9.6.28, abbrev., adapted

Source (et hæc consanguinitas ... terminaretur)

ISIDORE, Etym. 9.6.29

Source (inter hos itaque ... conuenit)

unidentified

Source (nec eam quam ... esse legimus)

cf. PS.-ISIDORE, Decretales, decreta Gregorii (ed. Hinschius, 751) — DGRE.590.†1334 (PL 77, col. 1326B); also in Paris, Bibliothèque nationale, Lat. 3182 (Collectio Fiscani), p. 341b | abbrev.

The main scribe left space on the rest of I, fol. 148r and fols. 148v–149r for an arbor consanguinitatis. A later hand (s. xi/xii) has added the following seven canons in that space.

[I147a] VIRGILIUS PAPA

Si motum fuerit altare denuo consecretur ecclesia. Si parietes tantum mutantur. et non altare. sane. {p. sale *gl. in mg.*} et aqua exorcizetur. Si homicidio. uel adulterio. fuerit uiolata. diligentissime expurgetur. et denuo consecretur.

(ed. THORPE, Ancient laws, no. 141)

Source

ID 3.13–14; IP 2.20–1; ICtp B3.11–12; BD 3.11–12; GRATIAN, D. 1 de cons. c. 19; ‘si motum fuerit altare ... aqua exorcizetur’: Epitome Hispana (as summarized in Munich, Bayerische Staatsbibliothek, Clm 6241;²³ ed. Martínez Diez, p. 232) — ‘si motum fuerit altare ... aqua exorcizetur’: DVIg.537.907, c. 4, paraphr.; ‘si homicidio ... et denuo consecretur’: unidentified

[I147b] EX CONCILIO CARTAGINENSI GREGORIU[S]

Quis cum ad iudicium uenerit. si uoluerit clericus et necesse fuerit. inducie ei petenti a patribus constitutę absque impedimento concedatur. et iudices se electi tribuatur. a patre. si ibi uim aliquam temerarie multitudinis metuerit. locum sibi congruum eligat. quo absque timore suos si necesse fuerit testes habere. et absque impedimento suam canonicę sententię finire ualeat. quia multa pro surreptione euenire solent. Sententię fratres. quę misericordiam uetat non solum tenere sed etiam audire refugite. quia pocior est omnibus holocaustis misericordia. {cf. Mc 12:33} Non ita agendum est in ecclesiasticis negociis sicut in secularibus [f. 148v] Nam in

²³ On this version of the *Epitome Hispana* as a source for Burchard’s *Decretum*, see H. Hoffmann and R. Pokorny, *Das Dekret des Bischofs Burchard von Worms. Textstufen—Frühe Verbreitung—Vorlagen*, MGH Hilfsmittel 12 (Munich, 1991), 76–81, with discussion of the present canon at p. 80 n. 45, and p. 190.

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

secularibus postquam qui legibus est coactus uenerit. et decertauerit. et responsum dederit: ante peractam causam. non potest recedere. In ecclesiasticis uero dicta causa. licet recedere. si necesse fuerit aut si se pregrauare uiderit.

(ed. THORPE, *Ancient laws*, no. 142)

Source (quis ... euenire solent)

ID 6.335; ICtp A1.33.1; IP 4.98–9 | abbrev. — DFEL.355.†230, c. 9, final sentence, abbrev.; as in PS.-ISIDORE, *Decretales* (ed. Hinschius, 486)

Source (sententiam ... misericordia)

ID 6.49; ICtp A1.14.11; IP 3.149, last sentence — DCAL.217.†86, c. 20, second last sentence, as in PS.-ISIDORE, *Decretales* (ed. Hinschius, 143)

Source (non ita ... uiderit)

ID 6.336; ICtp A1.33.2; IP 4.100; cf. BD 1.222; *Leges Henrici primi* 5.4 (ed. Liebermann, *Die Gesetze*, I, 549) — DEUT.275.†146, cc. 6–7, partial; DFEL.355.†230, c. 17; both as in PS.-ISIDORE, *Decretales* (ed. Hinschius, 211, 488)

[1147c] IN NICEANA SINODO.

Statutum est quod iudices alii non deberent. esse. nisi quos ipse qui impetitur elegerit. aut quos consensu suo eius primates. auctoritate huius sacre sedis constituerunt. Quia indignum est ut externis iudicetur qui prouincialis. et a se electos. debet habere iudices.

(ed. THORPE, *Ancient laws*, no. 143)

Source (statutum ... constituerunt)

IP 4.109 — DJUL.337.†196, c. 18, last sentence, as in PS.-ISIDORE, *Decretales* (ed. Hinschius, 473) | abbrev.

Source (quia ... habere iudices)

ICtp A1.24.7; ID 5.248d, 6.331 | last sentence — DFEL.269.†143, c. 15, first sentence; DJUL.337.†196, c. 12, partial; both as in PS.-ISIDORE, *Decretales* (ed. Hinschius, 202, 469)

[1147d] Irrita erit donacio. episcopi. uel uendicio. uel commutacio rei ecclesiastice. absque collaudacione et subscrpcione {sic} clericorum.

Note: this canon is written as if a continuation of the previous one, but a line has been drawn dividing the two (ed. THORPE, *Ancient laws*, no. 143)

Source (irrita ... clericorum)

IP 2.86; ID 3.231; ICtp A2.18.31; BD 3.170 — SEA 50 (32)

[1147e] ROMANVM CONCILIVM

Tempore constantini augusti congregaut. {sic} siluester papa sinodum. romę cum LXXIII episcopis. quorum. consensu. et superscrpcione. {sic} constitutum est ut nullus laicus. clerico crimen audeat inferre. Testimonium ergo laici aduersus clericum. non recipiatur. Acusatores consanguinei nec familiares. nec domo prode[f. 149r]untes. aduersus extraneos. testimonium non dicant. nec acusatores. nec testes suspecti recipiantur. quia propinquitats. {sic} ac dominacionis. ac familiaritatis. {sic} affectio.²⁴ plerumque ueritatem. impedire solet. sed si uoluerint. et inuicem. consenserint. inter se parentes. testificentur. non in alios. amor enim. carnalis atque timor. et amaritudo. plerumque sensus. hebetant. humanos. et peruertunt opiniones.

(ed. THORPE, *Ancient laws*, no. 144)

²⁴ affectio] corr. from affectus ?

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

<i>Source</i> (tempore ... episcopis)	<i>cf. PS.-ISIDORE, Decretales, Constitutum Silvestri, c. 1 (ed. Hinschius, 449)</i>
<i>Source</i> (quorum consensu ... recipiatur)	<i>cf. IP 4.89–90 — cf. PS.-ISIDORE, Decretales, Constitutum Silvestri, cc. 2, 5 (ed. Hinschius, 449)</i>
<i>Source</i> (acusatores ... peruertunt)	<i>IP 4.85 — DCAL.217.†86, cc. 17–18, partial; as in PS.-ISIDORE, Decretales (ed. Hinschius, 141) rearranged</i>

[I147f] Nullus monachorum presumat. iudicare. nec accusationem secularem. in clericum. audeat accipere. Quod si quis probatur admittere uelud exactor furoris. aut usurarum possessor secundum statua {sic} patrum. se senciatur degradandum.

(ed. THORPE, *Ancient laws*, no. 145)

Source (nullus ... accipere)

unidentified

Source (quod si ... degradandum)

ICtp A2.31.7 — CTAR.516.10 | last sentence

[I147g] In grauibus peccatis. quis positus. dum sus {suis corr.} premitur. aliena non diluit.

(ed. THORPE, *Ancient laws*, no. 145)

Source

ICtp A1.55.41 — GREG.MAG. Moral.in Iob, pref. 3 (8) (ed. Adriaen, 14, line 51–3)

A memorandum concerning transactions in pigs and wool has been added to the bottom margin of I, fol. 149r by a hand of s. xiii/xiv (see Ker, Catalogue, 214).

[I148] [f. 149v] **DE CONIUGIO ANTIQUO**

Satis igitur manifestum est non posse filios adam in primordio seculi uxores accepisse nisi proprias sorores: aut propinquas consanguineas. sed semper eat {erat corr.} inlicitum ab initio: uxorem aut concubinam patris uiolare; Unde iacob patriarcha dixit filio suo ruben; Effusus es sicut aqua non crescas: quia ascendisti cubile patris tui: et maculasti stratum eius; {Gn 49:4} Unde {et add. sup. lin.} paulus apostolus doctor gentium de tali sacrilego scripsit dicens; Auditur inter uos fornicatio: et talis fornicatio qualis nec inter gente[s] ita ut uxorem patris aliquis habeat: et uos inflati estis et non magis lectum {lvctum corr.} habuistis: ut tolleretur de medio uestrum qui hoc opus fecit; {1 Cor 5:1} Ecce apostolus iudicauit de medio christianorum auferri: qui nouercam uiolare presumpsit dicen: {dicens corr.} nec inter gente[s.] id est inter paganos tale scelus fieri; {cf. 1 Cor 5:1–5} Uerum itaque est et satis late patet deum omnipotentem in lege moysi prohibuisse uxorem patris et fratris et proximi accipere. aut cum ea concubere: {cf. Lv 18:8; 18:16; 18:20} sed et hoc quod [f. 150r] inde utero [i]n omni[a] {in deuteronomio corr.} scriptum est ut frater scilicet accipiat uxorem defuncti {defuncti corr.} fratris. et suscitetur semen fratri suo. {cf. Dt 25:5} non carnaliter intellegendum est: sed spiritaliter tenendum; Et ualde cecus doctor est qui nescit discretionem inter uetus testamentum et nouum: sed a[*]uc {adhuc corr.} errat cecus umbra antique caliginis nesciens ueritatem gratie christi. {et add. sup. lin.} nescit legem et prophetas usque ad iohannem baptistam prophetasse; Nam ipse dominus²⁵ ait;

²⁵ dominus] corr. to dicens ?

Lex et prophete usque ad iohannem; {Mt 11:13} **A** diebus autem iohannis baptiste. uque {usque *corr.*} nunc regnum celorum uim patitur: et uiolenti rapiunt illud; {Mt 11:12} Et quicumque cecatus corde adhuc solam litteram sequitur cum iudeis: sine spiritu uiuificante et gratia christi perdurat. manducans crustas panis: et non micas internas; **M**agna distantia est inter litteram occidentem. et spiritum uiuificantem: et ualde ignarus et ignauus et insipiens docto {doctor *corr.*} est. qui post tot annos et post tot tractores {tractatores *corr.*} qui libros de lege moysi tractauerunt a deo inspirati: adhuc iudaizare [f. 150v] uult. contempnendo christum et omnes sanctos doctores; **I**nde utero [****] {In deuteronomio *corr.*} enim legimus: ut quando habitauerint fratres simul. et unus ex eis absque liberis mortuus fuerit: uxor defuncti non nubet alteri. sed accipiet eam frater eius. et suscitabit semen fratris sui: et primogenitum ex ea filium. nomine eius appellabit ut non deleatur nomen eius ex israel; **S**in autem noluerit accipere uxorem fratris sui: que ei lege debetur: perget mulier ad portam ciuitatis. et interpellabit maiores natu. et dicet; **N**o²⁶ {sic} uult frater uiri mei: suscitare nomen fratris sui in israel. nec me in coniugium sumere; **E**t statim arcersiri²⁷ eum facient: et interrogabunt eum; **S**i responderit. nolo eam uxorem accipere: accedet mulier ad eum. coram semoribus: {sic} et tollet calciamentum de pede eius: spu[**]que {spuetque *corr.*} in faciem eius et dicet; **S**ic fiet homini qui non edificat domum fratris sui: et uocabitur nomen eius in israel. domus d[**]calciati; {decalciati *corr.*} {Dt 25:5–10} **D**e hoc enim quod in²⁸ deuteronomio scriptum est et in euuangelio: quod frater accepit uxorem defuncti fratris ut suscitaret semen fratri suo: non est christianis tenendum {tenendum *corr.*} carnaliter. [f. 151r] sed spiritualiter; christus ait in euuangelio; Omnes autem uos fratr[**] {fratres *corr.*} estis: et unus est pater uester qui in celis est; {Mt 23:8–9} **E**t cum habitauer[**]t {habitauerint *corr.*} fratres spiritales simul: et ille frater qui preest ecclesie dei sieri {transierit *corr.*} de seculo ad christum: accipiat tum²⁹ frater eius ecclesiam dei regendam: et suscitetur spiritales filios deo: ne deficiente uno doctore mortali condicione: sterilis fiat sponsa christi. que est mater omnium nostrum; **E**t si quispiam doctor non uult rege^{re} ecclesiam post obitum alterius doctoris. non curan[****]alute {curans de salute *corr.*} aliorum: sed [*]de {de *corr.*} sua propria: erit tunc discalciatus contra hoc quod paulus dixit: et calciati pedes in preparatione euuangelii pacis; {Eph 6:15} **E**t iterum; **Q**uam speciosi pedes euuangelizantium pacem: euuangelizantium bona; {Rm 10:15} **S**i non uult uerbum dei seminare si potest: sed talentum christi in sudario. hoc est [**]rpore {torpore *corr.*} ignauie sue abscondere: erit consputus ab ecclesia in facie. confusione dignus: proiectus in tenebras exteriores. ubi erit fletus et stridor dentium; {Mt 25:30} [f. 151v] **S**ed accipiat semper doctor post doctorem ecclesiam dei regendam usque in finem seculi. [*]ut {ut *corr.*} suscitentur spiritales filii christo. de sponsa sua uirgine. sicut ipse instituit: quia qui non uult laborare pro deo: non est dignus mercede;

B150 (O121)

²⁶ no uult] *corr.* from nouum ?

²⁷ arcersiri] *corr.* from arcessiri ?

²⁸ in deuteronomio] inde utero [*]omio ?

²⁹ tum] tu with macron over u; note that Coll.Wig.O 121 reads tunc

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

Source *unidentified*

[1149] CANON LAUDOCENENSIS;

Ut nullus christianus iudaizare presumat; sed nec conuiuis {conuiuis *corr.*} eorum participare;
B151 (O132)

Source *unidentified, but cf. CLAO.300.29*

[1150] ITEM.

Ut nullus christianorum paganas superstitiones intendat: sed gentilium inquinamenta omnia omnimodo contemnat;

B152 (O133); also in York, Minster Library, MS Add. 1, fol. 159r (preceding Wulfstan's Sermo 60, ed. A.S. NAPIER, *Wulfstan: Sammlung der ihm zugeschriebenen Homilien nebst Untersuchungen über ihre Echtheit. Vol. I: Text und Variantem, Sammlung englischer Denkmäler in kritischen Ausgaben 4* [Berlin, 1883; repr. with supplement by K. Ostheerin, Berlin, 1967]), where 'nemo cristianorum' has been glossed 'uel nullus cristianus' by Wulfstan's hand

Source *unidentified, but cf. WULFSTAN, Sermo 60 (ed. NAPIER, 309, lines 11–12)*

[1151] CANON. BRACARENSIS.

Si quis paganorum consuetudinem sequens diuinos et sortilegos in domum suam introduxerit quasi ut malum foras mittant. aut malificia {maleficia *corr.*} inueniant uel lustrationibus paganorum seruiant. V annos peniteant;

B153 (O134); A71 (C75, D80)

Source *Coll.Wig.A 71 — CBRA.561.71*

[1152] CANON SANCTORUM;

Si quis christianus. christianum hominem in manum iudeorum uel gentilium uendiderit: anathema sit; In deuteronomino enim scriptum {scriptum *corr.*} est. Si deprehensus fuerit homo sollicitans aliquem de genere israhel: et uendito eo acceperit pretium interficietur; {Dt 24:7}

B154 (O135 first part) — cf. C198

Source (si quis ... anathema sit)

Coll.Wig.C 198, partial — PPTH.800.36.3, abbrev. | adapted

Source (si deprehensus ... interficietur)

Dt 24, 7, adapted

[1153] ITEM CANON SANCTORUM

Nefas igitur est. ut quos christus sanguinis [f. 152r] sui effusione redemit: iudeorum uel gentilium uinculis sint inretiti;

B155 (O135 second part); also as LawVIATR 9

Source *Coll.vet.Gall. 55.5 — CMAC.581.16 | partial, adapted*

[1154] DE TONSURA;

Exordium tonsure a nazareis incepit. qui crine seruato post uite magne continentiam caput radebant: ut deuotionem domino consecrarent; In canonibus quoque sanctorum patrum: scriptum {scriptum *corr.*} inuenimus; Si quis catholicus capillos totonderit more barbarorum: ab eclesia dei alienus habeatur. et ab omni christianorum mensa: donec delictum emendet;

B156 (O136); first sentence: C218 first sentence; last sentence: C217/D146 last sentence — last sentence: cf. A73 (C77, D82), which adapts the same source material

Michael D. Elliot, July, 2013

*Wigorniensis I (Nero A. i)**Source* (exordium ... consecrarent)*Coll.Wig.C 218 — Coll.Hib.A 52.1/Coll.Hib.B 52.1 (MS A, fol. 114r), abbrev. | first sentence**Source* (in canonibus ... inuenimus)*unidentified**Source* (si quis catholicus ... emendet)*ELRF 61 (= Coll.Wig.C 217/D 146 last sentence); cf. Coll.Wig.A 73***[1155] DE TONSURA PTRI; {sic}**

Petrus itaque apostolus clericali tonsura primo usus est: gestans in capite imaginem corone spinee christi; **Unde canon affricanus precipit: ut clēricus nec comam nutriat: nec barbam;**

*B157 (O137); first sentence: C218 second sentence; last sentence: A74 (C78, D83)**Source* (petrus ... spine christi)*Coll.Wig.C 218, second sentence — Coll.Hib.A 52.2/Coll.Hib.B 52.2 (MS A, fol. 114r-v), adapted**Source* (clēricus ... barbam)*Coll.Wig.A 74 — SEA 25 (= Carthage IV, 44)***[1156] E CANONE ROMANO DICIT;³⁰**

Quicumque clericus uisus fuerit in ecclesia sine colobio uel cappa; {et add. sup. lin.} si non more romane {romano corr.} capillos et barbam totonderit: excommunicetur; Non debet etiam clericus indui se monachico habitu. nec laicorum testibus {sic} uti. et uir se {si corr.} utetur ueste muliebri. excommunicetur: aut mulier si uirili utetur indumento;

*B158 (O138) — first part: cf. C219; second part: A76 (C80, D85)**Source* (quicumque ... totonderit excommunicetur)*Coll.Wig.C 219 — Coll.Hib.B 52.5 (MS A, fol. 114v) | adapted**Source* (non debet ... indumento)*Coll.Wig.A 76 — ÆLFRIC Ep.2.193 (ed. Fehr, 56) | adapted***[1157] ITEM.**

Clericus quoque non debet armis uti. nec [f. 152v] ad bellum procedere: quia canones docent ut quicumque clericus in bello aut in rixa mortuus fuerit: neque oblatione neque oratione postiletur {postvletur corr.} pro eo: sepultura tamen non priuetur; **Apostolus quoque dicit; Nemo militans {sic} deo. implicet se negotiis {sic} secularibus; {2 Tim 2:4} Unde non est liber a laqueis diaboli: qui se militie mundane uoluerit implicare; Et ideo omnimodis dicendum. est. prebiteris {presbiteris corr.} et diaconibus: ut arma non porten[*] {portent corr.} sed magis confidant in defensione dei: quam in armis;**

*B159 (O139); last sentence: C182 last sentence — cf. C194/D202; A75 (C79, D84); O147; C317; B165 (I162, O-); O30**Source* (clericus quoque ... uoluerit implicare)*Coll.Wig.C 194/D 202, partial, rearranged, adapted — cf. ÆLFRIC Ep.2.178 + DLEO.440.544, c. 12**Source* (et ideo omnimodis ... quam in armis)*Coll.Wig.C 182 — Admon.gen.(789) 70 | last sentence***[1158] ITEM.**

Cauendum quoque est clericis. ut non sunt iudices in condemnationem homines; {hominis corr.}

*B160 (O140)**Source**ÆLFRIC Ep.3.80 (ed. Fehr, 66), adapted*

³⁰ dicit] *vel forsā dictum?*

Michael D. Elliot, July, 2013

*Wigorniensis I (Nero A. i)***[I159] ITEM;**

Canonum autoritas prohibet ne quis episcopus aut clericus assensum prebeat in morte cuiuslibet hominis.³¹ siue latronis. siue rapt[o]ris. seu homicide;

B161 (O141) — cf. A79 (C83, D88)

Source Coll.Wig.A 79 — ÆLFRIC Ep.2.191 (ed. Fehr, 56), adapted | abbrev.

The following canon has been added in the outer margin of I, fol. 152v by the same hand that copied canons 138a–d, 50a, 118a and 145a (the signe de renvoi is here visible and indicates this canon is to be inserted in the present location). The edge has again been trimmed, which has obscured some letters.

[I159a] Statutum est [u]t presbiteri. in[d]iscrete per diuersa [...] mittantur loca: [ne]c ab episcopis. nec [a]b aliis prelati: nec [et]iam a laicis: ne for[te] propter eorum absentiam [...] animarum pericula [fi]ant. maxime qui[dem ...] infantum absque [bap]tismate: et ecclesiarum [...] [qui]bus constituti sunt neglegantur officia;

B162 (O142)

Source

Reg.adauct.Chrod. 74, abbrev. — CPAR.829.3,4 (ed. Werminghoff, 672)

Source (fiant maxime ... baptismate)

unidentified, but cf. DGRE.590.1101 (ed. Norberg, 39, lines 7–9): ‘Et fit ut ecclesia sine rectore et populus quasi sine pastore grex defluat, et ibidem infantes pro peccatis absque baptismate moriantur.’

[I160] CANON AFFRICANUS;

Omnes clerici qui ad operandum sunt ualidi: {sic} et artificiola. et litteras dicant; {discant corr.}

B163 (O143)

Source

Coll.vet.Gall. 41.10, reading ‘validi’ — SEA 45 (= Carthage IV, 53), reading ‘invalidi’

[I161] CANON CESARIENSIS.

Duo igitur sunt genera clericorum; **U**num ecclesiasticorum. sub opiscopali {sic} regimine: alter acephalorum: id est sine capite; **D**e quibus gregorius dicit; **S**i qui clerici uulgares sunt. extra sacros ordines constituti: id est nec [f. 153r] presbiteri nec diaconi qui se continere non possunt: sortiri uxores debent et stipendia sua exterius accipere; **S**acerdotes autem nequaquam uxores ducant. sed ecclesiam diligant. nec utantur bellicis armis sed spiritalem m[u]litiām {militiam corr.} ex[*]eant; {exerceant corr.}

B164 (O144) — last clause: cf. O30

Source (duo igitur ... sine capite)

Reg.adauct.Chrod. 63; CAAC.816.101 — ISIDORE, De eccl.off. 2.3 (ed. Lawson, 54, line 2–4) | first sentence, adapted

Source (si qui clerici ... exterius accipere)

DGRE.590.1843, 1 (eds Ewald–Hartmann, II, 333, lines 16–17), adapted

Source (id est nec presbiteri nec diaconi)

unidentified

Source (sacerdotes ... exerceant)

unidentified, but cf. Coll.Wig.O 30: ‘spiritalibus conuenit ut spiritalem militiam contra diabolum exerceant’

³¹ hominis] corr. from homines ?

[I162] ITEM DE MILITIA.

FRATRES. Scitote quia diuisa est potesta {potestas *corr.*} secularis: et potestas spiritalis; **Bonis** enim secularibus decet. ut sin[*] {sint *corr.*} defensores eclesie {et *add. sup. lin.*} propugnatoris {propugnatores (*sic*) *corr.*} gregis christi: spiritalibus autem conuenit. ut sint intercessores pro omni populo dei; **Miles** quidem christi. armis humanis uti non debet: ut testimonia multa declarant; **Incipiamus** testimonium a deo et domino nostro iesu christo: qui dum pro humano genere crucis uellet subire tormentum. et a militibus esset tentus: petro prohibuit ne gladio pugnaret; {cf. Io 18:10–12} **Quod** si ille non abuit {*sic*} licentiam pugnandi. pro iniuria domini sui inlata: quid rectius nobis est quam ut eius inmitteremur exempla? Intelligite ergo qui {quia *corr.*} non mas[*] {in asta *corr.*} solummodo {*sic*} et gladio saluat deus: sed potius in assidus {assiduis *corr.*} orationibus. et ceteris diuis {diuinis *corr.*} seru[****]; {seruitiis *corr.*} **Sanctus** quoque christi confessor martinus. dum a iuliano apostata {iussus *add. sup. lin.*} fuisset militaria suscipere [f. 153v] indumenta: dixit se christi esse militem. et ideo non posse pugnare; **De libro** quoque exodi utile habemus exemplum: scilicet dum pugnaret iosue aduersum amaleh: moyses non armis pugnabat. sed extensis palmis ad celum deum orabat: et uincebat israeliticus populus; **Ut** autem remittebat manus: inualescebat amalech; {cf. Ex 17. 8–13} His et aliis multis declaratur exemplis: episcopum. presbiterum. diaconum. uel monachum. nulla portare arma in prelio: nisi tantum ea de quibus legitur; **In** omnibus sumentes scutum fidei: in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. et galeam salutis assumite et gladium spiritus. quod est uerbum dei; {Eph 6:16–17} **Contrarium** itaque omnino est ecclesiasticis regulis: post ordinationem. redire ad militiam secularem;

B165 (O–) — cf. C317; C194/D202; O30; A75 (C79, D84); ‘his et aliis ... uerbum Dei’: cf. O147

Source (FRATRES scitote ... uerbum dei) Coll.Wig.C 317, rearranged, adapted, with Eph 6:16 inserted before Eph 6:17 (as per Coll.Wig.O 147); cf. Coll.Wig.O 30 — (see sources for Coll.Wig.C 317). Note: ‘petrus euaginato gladio abscidit auriculam malchi quam dominus sanitati restituit et’ probably omitted in C317 and B165 through homoioteleuton.³²

Source (contrarium itaque ... secularem) Coll.Wig.O 30; cf. Coll.Wig.C 194/D 202 — DLEO.440.544, c. 12 (PL 54, cols 1206C–1207A) | partial, adapted

[I163] DE HOMICIDIO INSTITUTIO SANCTORUM

Si presbiter. uel diaconus homicidium fecerit : degradetur. et usque ad exitum uite peniteat ;

B166 (O–)

Source PPTH.800.15.16, first half, abbrev., adapted

[I164] ITEM

³² Note, however, that the uncorrupted (and slightly adapted) form in *Coll.Wig.O 30* is marred by anacoluthon: *Nam dominus noster iesus christus cum pro humano genere crucis uellet subire tormentum, et a militibus esset tentus, petrus euaginato gladio abscidit auriculam malchi, quam dominus sanitati restituit, et petro prohibuit ne postea unquam gladio pugnaret.* The syntax should be emended to read *Nam cum dominus noster iesus christus pro humano genere...*

Si quis clericus homicidium fecerit. X annos exul peniteat: III ex his in pane et aqua. post hec recipiatur in patria: Si bene egerit penitentiam. testimonio comprobatus [f. 154r] episcopus. uel sacerdotis. uel cui commissus fuerit. quod bene penituit: Et satisfaciat parentibus eius quem occidit; Si autem non satisfecerit parentibus illius: numquam recipiatur in patria: sed more cain uagus et profugus sit super terram; {Gn 4:12} Si uero homicidium casu fecerit. id est non uolens: V annos {uel V carinas. uel plus. minusue. *gl. sup. lin.*} peniteat: III ex his {sic} in pane et aqua; Si ad homicidium consenserit et factum fuerit: VII annos {uel VII carinas. *gl. sup. lin.*} peniteat: III ex his. in pane et aqua; Si uoluerit et non perfecerit: I annum peniteat; Si quis percusserit et sanguinem fuderit: XL diebus in pane et aqua peniteat; Si diaconus. VI menses; Si presbiter: annum unum; Si laicus laicum occiderit: XL dies abstineat ab ecclesia. et ieiunet in pane et aqua: et post ut sacerdos iudicauerit peniteat;

B167 (O-) — cf. A102 (C106, D-)

Source (si quis ... si presbiter annum unum) Coll.Wig.A 102, first part — PREM.700.8.1-6, abbrev.

Source (si laicus ... iudicauerit peniteat) unidentified, but cf. PECU.700.6.6

* * * *Cross-Hamer's 'Recension B' ends here* * * *

[1165] **DE TEMPERANTIA PENITENTIVM;**

Pro capitalibus criminibus id est sacrilegiis. homicidiis. adulteriis. et his similibus: sancti patris {patres *corr.*} constituerunt spatium penitentiae: secundum mensuram et secundum ordinem cuiusque; Non enim omnibus in una libra [f. 154v] pensandum est: licet in uno contringantur {sic} uitio: sed sit temperata discretio {sic} inter fortem uidelicet atque infirmum inter iuuenem et senem. inter liberum et seruum: inter pauperem et potentem. uiter {sic} clericum quoque et laicum; Uulgo enim dictum; Quanto ascensus altior: tanto casus grauior; Quanto autem quisque altioris ordinis fuerit: tanto debet maioris esse continentiae; Quapropter quia multa paucis uerbis explicare non possumus saltim pronuntiamus. [*]a {quia *corr.*} pro prescriptis {prescriptis *corr.*} criminibus et eis similibus. quidam constituerunt: laico penitentiam IIII annorum: {sic} {et si seruus est duorum annorum *add. sup. lin.*} Canonico. V: Subdiacono. VI: Diacono. Septem: praesbitero. X annorum; episcopo autem XII annorum; pro peccatis itaque leuioribus: leuigandum iudicabant modum penitentiae [*****] {Quia *corr.*} {parrocidis³³ uero et aliis nefandis criminibus omnimodo arctam (*sic*) constituerunt penitentiae mensuram *add. in mg.*} Quia ut ciprianus dicit: qui peccantem uerbis adulantibus palpat: peccanti {peccandi *corr.*} fomitem subministrat: nec premit delicta illius sed [*]ouet; {fouet *corr.*} Omisdas {Ormisdas *corr.*} papa dicit; Quae est ista inimica benignitas. palpare [f. 155r] criminosos. {criminosos *corr.*} et uulnera eorum usque ad diem iudicii incurata seruare? Alibi quoque scriptum {sic} est; Facientes et consentientes: equali pena puniuntur; Ideoque non segniter animarum salus perscrutanda est. sed instanter secundum diuersitatem culparum. uulnera animarum medicamento

³³ parrocidis] *corr. to parricidis* ?

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

uere penitentię curanda sunt; {Medicus enim d[ebet] sanare egrotu[m ...] austeritatem a[rtis ...] et non palpare [...] secundum uolunt[at]em infirmi; *add. in mg.*}³⁴

(*catalog. FEHR, Hirtenbriefe, Anh. 4.164*)

cf. C132, and D200, which adapts C132; C109/D168; O9, which abbreviates this canon; I166/O161; Wulfstan's Admon.sp.doctr.

Source (pro capitalibus ... penitentię mensuram)

Coll.Wig.C 132

Source (quia ut ciprianus ... fouet)

CAESARIVS Ep.encyclica (ed. de Clercq, 92, lines 149–51); also in WVLSTAN, Admon.sp.doctr. (ed. Cross, lines 5–7) — CYPRIAN De lapsis, c. 14 (ed. Hartel, CSEL 3.1, 247, lines 11–13)

Source (ormisdas papa dicit)

also in WVLSTAN, Admon.sp.doctr. (ed. Cross, line 11)

Source (quę est ... incurata seruare)

CAESARIVS Ep.encyclica (ed. de Clercq, 91, lines 124–26); also in WVLSTAN, Admon.sp.doctr. (ed. Cross, lines 11–13)

Source (alibi ... puniuntur)

cf. Rm 1:32; also in WVLSTAN, Admon.sp.doctr. (ed. Cross, lines 11–13)

Source (ideoque ... infirmi)

unidentified

[1166] INCIPIT DE DIUERSITATE CULPARUM;

Diuersitas culparum: diuersitatem facit penitentiarum; **N**am sicut corporum medici diuersa medicamenta diuersis generibus morborum componunt: ita etiam et spiritales medici diuersis curationum generibus animarum uulnera sanare debent; **U**etus namque prouerbiū est; **C**ontraria: contrariis sanantur; **Q**ui enim illicita commisit: a licitis coercere se debet; **E**t qui per corpus peccat: per corpus et peniteat; **S**ed et hoc in omni penitentia sollerter est intuendum: **Q**uanto quis tempore in delictis maneat: qua eruditione sit inbutus: quali inpugnatur passione: quali existat fortitudine: quali uideatur adfliigi lacrimabilitate; **E**t non omnibus in una eademque libra pensandum est. licet uno constingantur {sic} uitio: sed discretio sit inter diuitem [f. 155v] et pauperem. liberum et seruū: iuuenem et senem: infimum {infirmum *corr.*} et sanum. hebetem et gnarum: in gradu uel sine: in coniugio. uel sine: uoluntate uel necessitate. uel casu: in publico uel in abscondito; **L**oca etiam et tempora discernantur; **E**t quanto quis tempore moratur in peccatis: tanta ei agenda est penitia; {penitentia *corr.*} **U**erumtamen superexaltet misericordiam {sic} iudicio; {Iac 2:13} **U**t basilius episcopus dicit; **p**enitentem ex cordę ita oportet suscipi: sicut dominus ostendit cum dicit: **Q**uia conuocat amicos et uicinos dicens; **C**ongratulamini {sic} mihi quia inueni ouem. et reliqua; {Lc 15:6} **E**t item; **B**asilius dicit: **E**rga eum qui pro peccato non penitet tales. esse. dibemus: {sic} sicut dominus precepit dicens; **S**it tibi sicut gentibus {sic} et publicanus; {Mt 18:17} **E**t sicut apostolus docuit dicens; **S**ubtrahite uos ab omni fratre ambulante inordilate: {sic} et non secundum traditionem quam tradidimus uobis; {2 Th 3:6}

(*partial coll. [as 'G'] FEHR, Hirtenbriefe, Anh. 3.34 [and catalog. Anh. 4.165]*)

O161; 'diuersitas culparum ... lacrimabilitate' + 'penitentem ex corde ... tradidimus uobis': D171–72 — cf. MS E, p. 125; A96–7 (C100–01, D106–07), which draw on the same sources though less fully; Wulfstan's Admon.sp.doctr., which incorporates 'erga eum ... et publicanus'; C109/D168; C195; I165; O160; 'qui per corpus peccat per corpus et peniteat': also in C111, C195, D171, O19, O160

³⁴ This addition made by Wulfstan.

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

<i>Source</i> (diuersitas culparum ... sanare debent)	<i>PECU.700.pref.</i> (ed. Schmitz, 599, lines 1–6); <i>PREM.700.pref.</i> (ed. Asbach, 7, lines 2–8); cf. <i>PECG.700.pref.</i> — <i>PCOB.600.pref.</i> (ed. Bieler, 98, lines 14–19) abbrev.
<i>Source</i> (uetus namque ... coercere se debet)	<i>MS E</i> , p. 125; ‘uetus ... sanantur’ also in <i>Coll.Wig.C 195</i> and <i>Coll.Wig.O 160</i> — <i>PECU.700.pref.</i> (ed. Schmitz, 600, lines 15–17); <i>PREM.700.pref.</i> (ed. Asbach, 9, lines 6–8); <i>PCUM.600.pref.</i> (ed. Bieler, 110, lines 19–21)
<i>Source</i> (et qui per corpus per corpus et peniteat)	<i>MS E</i> , p. 125; also in <i>Coll.Wig.C 195</i> and <i>Coll.Wig.O 160</i> — cf. <i>PECG.700.13.11</i> (ed. Schmitz, 672, line 11); <i>PECU.700.Redemptionstexte</i> (ed. Schmitz, 604, line 7); <i>PREM.700.Redemptionstexte</i> (ed. Asbach, 13, lines 15–16)
<i>Source</i> (sed et hoc ... lacrimabilitate)	<i>PECU.700.pref.</i> (ed. Schmitz, 600, lines 17–20); <i>PREM.700.pref.</i> (ed. Asbach, 9, lines 10–13) — <i>PCUM.600.epil.</i> (ed. Bieler, 132, lines 22–4)
<i>Source</i> (et non omnibus ... discernantur)	<i>PECG.700.pref.</i> (‘English version’), as in <i>Coll.Wig.C 109/D 168</i> , <i>Pontifical.Lanalet.</i> (ed. Doble, 126–27), and <i>MS J</i> , fol. 2v (ed. in <i>CED</i> , III, 417 n. 34) ³⁵ abbrev., rearranged
<i>Source</i> (et quanto ... augenda est penitentia)	<i>PECU.700.Redemptionstexte</i> (ed. Schmitz, 602, lines 2–3); <i>PREM.700.Redemptionstexte</i> (ed. Asbach, 10, lines 9–10); <i>PCUM.600.9.4</i> — <i>PGIL.600.14</i>
<i>Source</i> (uerumtamen ... misericordiam iudicio)	unidentified
<i>Source</i> (ut basilius ... ouem et reliqua)	<i>Coll.quad. 4.24</i> ; also in <i>Coll.Wig.A 96</i> — <i>BASIL–RVFINVS Regula</i> , 27 (ed. Zelzer, 75)
<i>Source</i> (et item basilius ... tradidimus uobis)	<i>Coll.quad. 4.26</i> ; ‘ <i>erga eum ... et publicanus</i> ’: also in <i>Coll.Wig.A 97</i> — <i>BASIL–RVFINVS Regula</i> , 28 (ed. Zelzer, 75)

[1167] ITEM DE REMEDIIS PECCATORUM

Inter peccatum et crimen: distantia est; Non enim omne peccatum crimen est: sed omne crimen peccatum est; In actione autem penitentię ubi tale crimen commissum est. [f. 156r] ut is qui commisit a christi corpore separetur: non tam consideranda est mensura temporis. quam doloris; Cor enim contritum et umiliatum: {sic} deus non spernit; {Ps 50:19} Et nos quemquam [et] {a corr.} communione prohibere non possumus. quamuis hec prohibitio nondum sit mortalis sed medicinalis: nisi aut sponte confessum. aut in aliquo siue seculari siue ecclesiastico iudicio. acusatum atque conuinctum; {conuictum corr.} Oportet igitur. ad penitentiam accedere cum omni fiducia: et ex fide credere indubitanter poenitentiam obobere {obolere corr.} posse peccata; etiam si i {sic} ultimo uite spiritu peniteat; Extat {Extant corr.} quoque pro quibusdam culpīs modi penitentię in canonibus inpossiti: {sic} iuxta quos ceterę perpendendę sunt culpe: cum sit facile per eosdem modos uindictam et censuram canonum estimare; Et qui per blanda uerba doctrine castigatus non corrigitur: acrius necesse est ut arguatur; Sed et qui publice peccat. publice et peniteat;

(coll. [as ‘G’] FEHR, *Hirtenbriefe, Anh. 3.35* [and catalog. *Anh. 4.166*])

O162 — cf. O160; I172/O167, which adapts part of this text; O25, which (though perhaps directly dependent upon MS E, pp. 125–26) appears to adapt this passage.

³⁵ Another English witness to *PECG.700.pref.*, Paris, Bibliothèque nationale, Lat. 10575, does not share these distinctive readings.

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

<i>Source</i> (inter ... crimen peccatum est)	<i>PHAL.800.pref.</i> (PL 105, col. 654C); <i>Coll.Dach. pref.</i> (ed. d'Achery, 510, lines 8–9) — <i>AVG. Enchir.</i> 17 (64) (ed. Evans, 84, lines 20–21), adapted; <i>GREG.MAG. Moral.in Iob</i> 21.12 (19) (ed. Adriaen, 1079, lines 9–10)
<i>Source</i> (in actione ... non spernit)	<i>PHAL.800.pref.</i> (PL 105, col. 654C–D); ³⁶ <i>Coll.Dach. pref.</i> (ed. d'Achery, 510, lines 13–15) — <i>AVG. Enchir.</i> 17 (65) (ed. Evans, 84, lines 29–31)
<i>Source</i> (et nos quemquam ... conuictum)	<i>PHAL.800.pref.</i> (PL 105, col. 655B); <i>Coll.Dach. pref.</i> (ed. d'Achery, 511, lines 6–8) — <i>AVG. Sermo</i> 351, c. 4 (PL 39, col. 1546)
<i>Source</i> (oportet igitur ... spiritu peniteat)	<i>PHAL.800.pref.</i> (PL 105, col. 655C); <i>Coll.Dach. pref.</i> (ed. d'Achery, 511, lines 33–4) — <i>PS.-ALCVIN De divin.officiis</i> 13 (PL 101, col. 1198D); 'credere indubitanter ... peniteat': <i>GENNADIVS Lib.eccl.dogm.</i> 46, first sentence
<i>Source</i> (extant ... canonum estimare)	<i>PHAL.800.pref.</i> (PL 105, col. 657B); <i>Coll.Dach. pref.</i> (ed. d'Achery, 512, lines 44–6)
<i>Source</i> (et qui per blanda ... arguatur)	<i>CAAC.816.36</i> (ed. Werminghoff, 358, lines 14–15) — <i>ISIDORE, Sententiae</i> 3.46.11, first sentence
<i>Source</i> (sed et qui ... peniteat)	<i>PREM.700.4.50</i> ; cf. <i>CREM.813.31</i> ; <i>CMNZ.847.31</i> ; <i>R2L 1.296</i> ; <i>Coll.Wig.O 160</i> : 'qui publice peccauerit publice arguatur et publica penitentia purgabitur'

[I168] DE INCESTUOSIS [TRIBUS] {[TRIBUS] ras.} ET HOMICIDIS;

Istis itaque temporibus incestuosi parricide. homicide; multi apud [f. 156v] nos heu pro dolore periur[e]tur: {dolor reperiuntur *corr.*} sed et aliqui ex illis sacerdotum nolunt admonitionibus a[r]rem {aurem *corr.*} accomodare: uolentes in pristinis perdurare criminibus: quos oportet per seularis pontentie {sic} disciplinam. a tam praua consuetudine coercere: qui per salutifera sacerdotum monita noluerint reuocari: quorum aliquos iam excommunicauimus: sed illi hoc paruipendentes. in isdem {sic} perdurarunt criminibus; Quamobrem sapientum decern[*]t; {decernat *corr.*} Cautela: quod {sic} de talibus deinceps agendum sit: ne suis malis exemplis. non solum semetipsos: sed et alios in perditionem pertraant; {sic}

(coll. [as 'G'] *FEHR, Hirtenbriefe, Anh.* 3.36 [and catalog. *Anh.* 4.167])

O163 — cf. *I169/O164*, which appears to adapt part of this canon; *D270*, which adapts portions of this text and incorporates the last sentence

Source (istis itaque ... agendum sit)

ANSEGIS, Coll.cap. 2.41 — *CTUR.813.41* | last sentence adapted

Source (ne suis ... petraant)

unidentified, but cf. *BONIFACE, Epistola* 73 (ed. Tangl, 151, lines 11–13): 'quantoscumque vel per bona exempla ad vitam caelestis patriae contrahimus vel per mala exempla ad perditionem sequentes praeimus'

[I169] DE EXCOMMUNICATIS. QUI UITI[A] {QUI INUITI *corr.*} AD PENTENTIAM {sic} PROUOCAN[TUR];

Excommunicati s[u]perdurant {si perdurant *corr.*} in pristinis criminibus {sic} paruipendentes canonicam excommutationem: {sic} necesse est ut inuiti penes {penas *corr.*} penitentie exoluant: {exsoluant *corr.*} ne anime pro quibus dominus passus est: in eterna pena dispereant; Castigandi sunt enim alii carceribus: alii uinculis uel flagris: sed et aliis diuersis modis: [f. 157r]

³⁶ Note that the *PL* edition reads somewhat differently: 'ut is a Christi corpore, qui commisit, separetur'

et alii pecuniam. uel possessionem. seu patriam ammittant: et alii quasi sempiterno seruitio. uel diuino uel humano succumbant; **Melius** est enim cuique ut coactus ad regnum: quam sponte ad supplici[t]um {supplicium *corr.*} perueniat sempiternum; **Et melius** est ut quisque paruo tempore donec uiuit plangat et peniteat: et pro peccatis ad tempus uerecundiam uel confusionum {*sic*} sustineat: quam ut postea at {*sic*} poenam perpetuam perueniat;

(coll. [as 'G'] FEHR, *Hirtenbriefe*, Anh. 3.37 [and catalog. Anh. 4.168])

O164; this canon copied out in *Corpus 190*, p. 360 (originally blank) by hand of s. xi^{ex} — cf. I168/O163; 170/O165 which adapts this canon and combines it with B90 and C230/D157; C230/D157

Source (excommunicati ... sempiternum, *excepting* ne anime pro ... pena dispereant)

unidentified, but cf. *Coll.Wig.I 168/O 163*

Source (ne anime pro ... pena dispereant)

Coll.Wig.C 230/D 157

Source (et melius ... perueniat)

WVLFSTAN, *Admon.sp.doctr.* (ed. Cross, 79, lines 26–8), adapted; also in *Coll.Wig.I 170/O 165* — CAESARIUS *Ep.encyclica* (ed. de Clercq, 94, lines 224–26), adapted

[I170] **DE INPROUISIO** {*sic*} **IUDICIO SECULARIUM** [*]; {[*] *ras.*}

Sunt namque his temporibus iudices seculares qui pro modico commisso[s] {commissio *corr.*} homines statim morti adiudicant: paruipendentes monita apostoli dicentis: castigat: et non mortificate; {2 Cor 6:9} Castigandi sunt enim rei: diuersisque modis arguendi: et non statim necandi sed per penas seduandi: {saluandi *corr.*} ne anime pro quibus ipse dominus pasus {*sic*} est: in eterna pena dispereant; Alii uinculis et flagris: alii autem fame. uel frigore constingendi {*sic*} sunt: [f. 157v] alii quoque pellem. capillos. et barbam. simul perdentes turpiter obprobria sustineant: alii ahuc {*sic*} acrius constingantur: {constringantur *corr.*} id est membrum perdant. oculum uidelicet uel nasum: manum. uel pedem: seu aliut {aliud *corr.*} alid {aliquid *corr.*} membrum; Hieronimus dicit; Homicidas et sacrilegos punire: non est effusio sanguinis. sed leg[e]m {legum *corr.*} ministerium; Nocet itaque bonis: qui parcat malis; Unusquisque igitur prout gessit penas ex[u]luat: {exsoluat *corr.*} ne in eternas incidat penas; **Melius** est enim ad uitam ingredi³⁷ et reliqua; {cf. Mt 18:8} **Et melius** est ut quisque paruo tempore donec uiuit. plagat {plangat *corr.*} et peniteat: et pro peccatis {peccatis *corr.*} ad tempus uerecundiam. uel confusionem sustineat: quam ut postea ad supplicia eterna perueni[at];

(ed. [partial] O'KEEFE, 'Body and law', 216; partial coll. [as 'G'] FEHR, *Hirtenbriefe*, Anh. 3.38 [and catalog. Anh. 4.169])

O165 — cf. I168–69/O163–64; B90 (I90, O70 first part); C230/D157; *LawVIATR(Lat) 10.1*

Source (sunt namque ... aliquid membrum) *Coll.Wig.C 230/D 157*, abbrev., adapted; the change from 'pilos' to 'capillos' was probably suggested by *Coll.Wig.B 156* and/or *C 231/D 158*

Source (hieronimus ... parcat malis)

Coll.Wig.B 90 (I90, O70 first part) — JEROME, *In Hieremiam libri VI*, 4.35, vers. 22:1–5 (ed. Reiter, 201, lines 24–6) + PS.-SENECA *De moribus 114*

Source (unusquisque ... penas exsoluat)

Coll.Wig.C 230/D 157

Source (ne in eternas incidat penas)

Coll.Wig.C 230/D 157

Source (melius est enim ... et reliqua)

cf. *Mt 18:8*

³⁷ ingredi] ingredi with macron above n

Source (et melius est ... eterna perueniat) Coll.Wig.I 169/O 164; WULFSTAN, *Admon.sp.doctr.* (ed. Cross, 79, lines 26–8), adapted — CAESARIUS *Ep.encyclica* (ed. de Clercq, 94, lines 224–26), adapted

[1171] **INCIPIT EXEMPLUM DE EXCOMMUNICATIO** {sic} **PRO CAPIT[A]LI CRIMINE;**

Penitenti qui pulice {sic} peccauit. quamdi[*] {quamdiu corr.} ut excommunicatus penituerit: cibus non detur in manus. sed in terra preponatur illi: Et quod non ducant[*] {ducanti corr.} superfuerit. non recipiatur ab iliquo: {sic} sed neque pauperibus detur; porcis itaque proiciatur: uel etiam ca[*]nes {canes corr.} comedant; Qui etiam penitens balneo non lauet se: neque tond[e]t: {tondat corr.} nec ungues incidat: nec instrumentis dor[*]iat: {dormiat corr.} sed in pauimento nudo; Cilicio quoque indutus: inermis et nudipes incedat. die noctuque peccata [f. 158r] plangat. et lacrimabili prece a domino ueniam petat; Ecclesiam non intret. pacis osculum non accipiat: a carne et uino et uxoris carnali copulatione abstineat: non communicet quamdiu penituerit: nisi morte preoccupatus fuerit: {Sap 4:7} Quod si aliter agit: canonum cantrouersio {sic} est; {et maior excommunicationis damnati (sic) est: et eam diutius su[stinet] add. sup. lin.} ³⁸ Similiter et qui excommunicato communicat: {nisi add. sup. lin.} ignarus rei sit: excommunicetur et ipse; Segregandi sunt enim mali a bonis ne pereant iusti pro iniustis; {iniustus corr.} Nec mirum si inter homines hec ratio custoditur: cum inter iumenta hec fieri sepe cognouimus. ut ea que scabiem aut impetiginem ³⁹ habere uidentur. separentur a sanis. ne illorum morbo cetera pereant; Basilius episcopus dicit; Cum excommunicato. neque orare: neque loqui. neque uesci: cuique licebit;

(coll. [as 'G'] FEHR, *Hirtenbriefe, Anh. 3.39 [and catalog. Anh. 4.170]*)

O166; last sentence: A77 (C81, D86) — 'segregandi sunt ... cetera pereant': cf. D270, which adapts this passage

Source (penitenti ... pauimento nudo)

unidentified

Source (cilicio ... nudipes incedat)

unidentified, but cf. the phrase 'laneo utatur vestimento ... et nudis pedibus/nudipes incedat' used thrice by Pope John XVIII in Wulfstan's collection of penitential letters (C235/D162, C237 and C238/D164); cf. also C220/D147: 'ueniat cilicio indutus nudis apparens pedibus'

Source (die noctuque ... excommunicetur et ipse)

unidentified. Note: Wulfstan's supralineal addition ('et maior excommunicationis ... diutius sustinet') corresponds to slightly different phrasing in Coll.Wig.O 166 ('similiter et qui excommunicato dampnatio est et eam diutius sustinet').

Source (segregandi sunt ... pro iniustis)

HINCMAR *De divort.Lothar.regis et Theutberg.reginae, resp. 5* (ed. Böhringer, 140, line 19); Paris, Bibliothèque nationale, Lat. 3182 (*Collectio Fiscani*), p. 342a; PS.-ISIDORE, *Decretales, decreta Gregorii* (ed. Hinschius, 752) — DGRE.590.†1334 (PL 77, col. 1326D)

Source (nec mirum si inter ... cetera pereant)

HINCMAR *De divort.Lothar.regis et Theutberg.reginae, resp. 5* (ed. Böhringer, 140, lines 25–7); Paris, Bibliothèque

³⁸ This addition made by Wulfstan.

³⁹ impetiginem] corr. from impetigenem ?

nationale, Lat. 3182 (Collectio Fiscani), p. 342a; PS.-ISIDORE, Decretales, decreta Gregorii (ed. Hinschius, 752) — DGRE.590.†1334 (PL 77, col. 1327A–B) Coll.Wig.A 77 — BEN.AN. Cod.reg. 17 (eds Holste–Brockie, 196), partial, abbrev. adapted

Source (basilius ... cuique licebit)

[1172] **DE CONFESSIOE ET QUADRAGESIMALI OBSERUATIONE;**

Ebdomada proxima ante initium quadragesime confessiones sacerdotibus dande sunt. de omnibus peccatis que siue in opere. siue in in {sic} cogitatione. siue in locutione perpetrantur. et secundum culpe qualitatem penitentia accipienda; publica quoque crimina. publica {sic} lamentatione plangenda [f. 158v] sunt. occulta autem peccata secreta satisfactione per uite correctionem et iugem luctum solui possunt; Et in actione penitentię ubi tale commissum est crimen. ut his {sic} qui commisit. ab ecclesię ingressu. et participatione {participatione corr.} domini separetur: non tam consideranda est mensura temporis quam doloris; Cor autem contritum et humiliatum. deus non spernit; {Ps 50:19} Quapropter unusquisque si uult saluus esse: uiriliter {uiriliter corr.} confessionem peccatorum suorum agat. et non erubescat confiteri scelera et facinora se accusando: quia inde uenit indulgentia; Confessio enim sanat. confessio iustificat. confessio ueniam peccatis donat; In primis igitur prosternat se humiliter in conspectu dei super terram ad orationem: et lacrimas fundens. roget beatam mariam cum sanctis angelis. et sanctis apostolis. et martyribus et confessoribus et uirginibus et omnibus electis dei: ut ipsi[*] {ipsi corr.} intercedant pro se ad dominum. ut deus omnipotens dignetur ei dare sapientiam perfectam et ueram intellegentiam: ad confitendum peccata sua. christe audi nos. Sancta maria. Omnes sancti orate. et [reliqua] [f. 159r] Post hec autem cum fiducia surgens confiteatur penitens credulitatem suam dicens: Credo in unum deum. et reliqua; Et post hec incipiat confessionem cum timore domini et cum magna conpungtionem {sic} cordis. et penitentiam suscipiat secundum sacerdotale iudicium;

(catalog. FEHR, Hirtenbriefe, Anh. 4.171)

O167 — cf. I167/O162

Source

unidentified

Source (et in actione ... non spernit)

I167/O162, adapted

Source

unidentified

[1173] **SECUNTUR PSALMI. POST CONFENSIONEM;**

Miserere mei deus. De profundis. Domine exaudi. Kyrrieleison. Pater noster. Peccaui cum domine cum. Domine non secundum. Adiuua nos deus. domine exaudi. Oremus. Preueniat hunc famulum tuum quesimus⁴⁰ domine misericordia tua: ut omnes iniquitates eius celeri indulgentia deleantur. per. Clamantes ad te deus. dignanter exaudi. ut nos de profundo iniquitatis eripias. et ad gaudia sempiterna perducas. per dominum.⁴¹ Exaudi quesimus⁴² domine supplicum {sic}

⁴⁰ quesimus] qs with macron above

⁴¹ dominum] d with cross through ascender

⁴² quesimus] qs with macron above

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

preces ad {sic} confitentium {tibi *add. sup. lin.*} parce peccatis ut pariter nobis indulgentiam tribuas benignus et pacem per dominum; **H**is peractis statim sacerdos det ei monita salutis. et diuinis eum instruat dogmatibus: unde incedat uiam ueritatis et cautus [f. 159v] existat ne ad pristinum redeat uomit[a]m {uomitum *corr.*} et simul amittat remissionem presentis uite et future. sed oret asidue et elemosinam det in quantum ualet: ieiunium amet. uigiliis cum sanctis orationibus insistat: castitatem tam coporis {corporis *corr.*} quam anime teneat: et super omnia caritatem habeat;

(*catalog. FEHR, Hirtenbriefe, Anh. 4.171*)

0168

Source

unidentified

[1174] **SERMO DE RECONCILIATONE {sic} POST PENITENTAM;**

Vere fratres karissimi: hoc debitis {debetis *corr.*} scire unde fuit inceptum hoc exemplum: ut episcopi peccatores homines eicerent de ecclesie {ecclesia *corr.*} in capite ieiunii: et iterum post completum {completam *corr.*} dignam penitentiam: in cena domini reciperent ipsos peccatores in ecclesia; **N**am quando noster dominus. qui est deus omnipotens fecit primum homin[e]m {hominum *corr.*} adam: totum illum fecit sanctum et iustum. et inmortalem; **S**anctitas autem et [*****]. {iustitia *corr.*} et immortalitas. fecerunt adam habere {habere *corr.*} imaginem et similitudinem dei; **E**t propterea dixit deus antequam crearet adam; **F**aciamus hominem ad similitudinem nostram. {Gn 1:26} hoc est faciamus hominem sanctum. et iustum. et inmortalem; **E**t istam suam imaginem nos commendat dominus habere: quando dicit in euangelio; **E**stote sancti. quia et ego sanctus sum; {Lv 11:44; 19:2; cf. 1 Pt 1:16} [f. 160r] **E**rgo quia deus tam bonum et tam sanctum fecit adam: propterea legimus quia misit eum in paradysum. ut operaretur et custodiret illum; **I**n ipso autem paradyso dedit ei dominus omnem gloriam; **I**bi uidebet {uidebat *corr.*} angelos. et loquebatur cum illis: et numquam moreretur si non peccasset; **I**bi audiebat dominum secum loquentem. et talem obedientiam sibi commendantem: ut numquam comederet de ligno scientie boni et mali; **I**n ipsa uero hora qua peccauit adam: eiecit eum dominus qui est episcopus episcoporum. foras de paradyso. et dixit illi; **I**n sudore uultus tu {sic} uesceris pane tuo; {Gn 3:19} **E**t postquam fuit adam eiectus de paradiso: quid fecit? certe longam penitiam {penitentiam *corr.*} fecit. per sex centos annos. et eo amplius; **A**d ultimum uero post suam mortem missus est in carcerem infernalem: ubi longo tempore planxit et doluit: quia propter suum peccatum perdiderat paradysum; {paradisum *corr.*} **E**t tamdiu fuit ibi dolens. et penitens: donec dominus noster iesus christus. qui est pontifex pontificum adsoluit {absoluit *corr.*} eum {per suam passionem: et liberauit eu[m] *add. sup. lin.*}⁴³ de penis tenebrarum. et reddidit ei paradysum; **I**gitur fratres nos episcopi sumus uicarii domini nostri iesu christi in hoc [f. 160v] mundo: et sumus missi et ordinat[um] {ordinati in *corr.*} loco eius; **E**t propterea post apostolos dedit nobis dominus potestatem ligandi animas atque soluendi: **E**t precepit nobis edificare et plantare bonos homines in domo domini: et euellere. hoc est dissipare peccatores de

⁴³ This addition made by Wulfstan.

domo domini. hoc.⁴⁴ est. de ecclesia; **Si** {*Sic corr.*} enim dicit dominus per ieremiam prophetam. ad unumquemque episcopum; **Ecce** constitui te super gentes. et super regna: ut euellas. et dissipes. et edifices. et plantes. in domo domini; {Ier 1:10} **Ad**tendite fratres de bono animo hoc quod nos uobis uolumus dicere; **Propterea** misit dominus adam in paradysum: ut in ipso paradyso nascerentur omnes electi: et operarentur uoluntatem dei usque ad plenam senectutem: et de illo transirent ad celestem patriam; **Et** certe sic facerent si adam non peccasset; **Fratres** ipsum exemplum domini nostri iesu christi tenemus nos episcopi in ecclesia; **Peccatores** uero tenent exemplum adam; **Uerbi** gratia; **Sicut** filius dei misit adam. sanctum. et iustum. in paradysum: similiter nos et omnes sacerdotes mittimus in ecclesiam homines [f. 161r] sanctificatos. et iustificatos in baptismo; **Cur** mittimus eos homines in ecclesiam quiam {*sic*} facti sunt sancti per baptism[*]m? {baptismum *corr.*} propter ipsam causam pro q[***] {*qua corr.*} dominus misit adam in padysum {*sic*} hoc est ut operaretur et custodiret illum paradysum; **Similiter** et nos sacerdotes. propterea mittimus homines baptizatos in ecclesiam. ut omni tempore operentur in ea uoluntatem dei. et custodiant illam ecclesiam hoc est christianitatem; **Deus** omnipotens donauit adam legem quam debuit {*debut corr.*} obseruare {*sic*} per oboedientiam; **Qualem** legem? **Ut** non manducaret de arbore⁴⁵ scientiæ boni et mali; **Similiter** et deus per nos donat uobis legem quam debetis seruare in ecclesia; **Id** est non occides. non mechaberis. non adulterabis. non furtum fecis. {*facies corr.*} non falsum. testimoniium {*sic*} dices. non periurabis; **Diliges** dominum deum tuum ex toto corde tuo: et diliges proximum tuum sicut teipsum; {cf. Ex 20:13; Rm 13:9} **Fratres** ista omnia precepta uobis donat dominus per nos: ut custodiatis illa et operetis {operemini (*sic*) *corr.*} illa per obedientiam; **Sed** quid fecit dominus de adam pro eo quod non custodiuit obedientiam? **Certe** eicit eum foras de paradyso plorantem. et lugentem. et nimis constrictatem; {constrictantem (*sic*) *corr.*} **Similiter** et nos episcopi propterea quia uos non custodi[***]is {custodistis *corr.*} [f. 161v] obedientia {*sic*} preceptorum dei: propterea eicimus {*sic*} uos foras de ecclesia et cantamus post uos hoc quod dominus cantauit post adam quando expulit eum de paradyso **In** sudore uultui {*sic*} uesceris pane tuo et reliqua; {Gn 3:19} **Sed** quid fecit adam postquam fuit eiectus de paradyso? [*]erte {*Certe corr.*} multam et dignam penitentiam fecit adam ut digus {*sic*} esset quo deus reciperet eum in paradysum; **Et** uos similiter fecistis dignam penitentiam in ista quadragesima: quo uos sitis digni intrare in ecclesiam. et communicare corpori et saguni {saguini (*sic*) *corr.*} domini: et propterea {*sic*} uos gaudenter recipit sancta mater ecclesia inter suos filios. qui sunt filii dei adoptiui. hoc est electi; **Hoc** tamen debetis scire. quia sicut beatus ambrosius dixit; **Nullus** episcopus potest absoluere penitentes nisi ipsa penitentia eorum fuerit digna de absolutione; **Et** propterea uobis dicimus hoc: ut si non habeatis adhuc illam penitentiam [****] {*ras.*} factam quia {*sic*} deo placeat: ex uestra uoluntate perficite illam; **Et** si non potestis ieiunare. uel elemosinas potestis [f. 162r] facere. que liberent uestras animas de inferno; {et *add. in mg.*} **Non** debetis hoc adtendere. ut uos [n]umquam {umquam *corr.*} non faciatis plus de penitentia nisi quantum uobis fuerit commendatum; **Sed** de uestra uoluntate debetis plus facere. sicut faciebant sancti. qui portabant

⁴⁴ hoc est] h.e., with hook on limb of h, as if autem est

⁴⁵ The first *r* of *arbore* is an Insular, descending *r*, as if the scribe were writing Old English instead of Latin.

cib[**]ie {cilicia *corr.*} et abstinebant [*] {a *corr.*} carne et a uino. et ieiunabant usque ad ueperam {sic} propter desiderium laboriosam {laboriosum *cancell.*; uite eterne; Fratres iam modo est adam [...] in celesti para[dyso] propter multum la[...]⁴⁶ *add. in mg.*}⁴⁷ penitentium {penitentiam *corr.*} quam fecit; Et propter ipsam penitentiam meruit accipere societatem cum dei fidelibus redemptis de sanguine christi; Et uos deo gratias. hodie propter penitentiam estis recepti in ecclesiam: quasi in paradysum; Et quia uos conuenistis in ista die ad recipiendam societatem sanctę ecclesię et ad absolutionem {sic} de uestris peccatis. et ideo uenistis [***] {cum *corr.*} toto desiderio. quo uos possitis recipere tam magnum gaudium de pasicali sollempnitate: et quo possitis communicare de corpore et sanguine {sic} deum: {domini *corr.*} propterea non debet remanere in uobis ullum criminale uitium. sed humil[e] {humili *corr.*} prece debetis deum deprecari: ut donet uos facere talem penitentiam. et talem emendationem: que deo placat {placeat *corr.*} et uobis proficiat ad uitam ęternam: Ipso [f. 162v] adiuuante qui uiuit et regnat in secula seculorum; **AMEE**; {sic}

(*catalog. FEHR, Hirtenbriefe, Anh. 4.172*)

cf. O171 second part, and London, British Library, Cotton Vitellius A. vii, fol. 65v–68r, which abbreviate the same source differently; MS H, fols 26r–30r; I181, which references this sermon; ‘et propterea post apostolos ... plantes in domo domini’: D270, which adapts this passage; cf. the Old English translation in Corpus 190, pp. 353–59 (ed. BETHVRVM, Homilies, Appendix 1) and Wulfstan’s Sermo 15

Source Coll.Wig.C 306, abbrev., adapted; cf. Coll.Wig.O 171 second part — ABBO SANGERM. Sermo 13 (as in MS H, fols 26r–30r), partial, abbrev., adapted

[1175] QUOD NULLI SIT ULTIMA PENITENTIA DENEGANDA

Uera ergo ad deum conuersio in ultimis positorum mente potius est estimanda quam tempore: prohete {sic} hoc taliter asserente; In quacumque die peccator conuersus fuerit. ingemueritque saluus erit; {cf. Ez 33:12} Et euuangelicum {sic} sermo dicit; Gaudium est⁴⁸ angelis dei super uno peccatore penitentiam agente. quam super nonaginta nouem iustos: qui non indigent penitentiam; {Lc 15:7; 15:10} Cum ergo dominus sit cordis inspector {cf. Prv 24:12} quouis tempore non est deneganda penitentia postulanti. cum illi se obliget iudici cui occulta omnia nouerit reuel[u]ri; {reuelari *corr.*} Dominus enim per ezechiel prophetam cum iureiurando promisit dicens; Uiuo ego. nolo mortem peccatoris. sed magis ut conuertatur et uiuat; {Ez 33:11} Item dicit; Si impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis. et fecerit iudicium et iustitiam: uita uiuet et non morietur; {Ez 18:21} Heu quam terribiliter iterum dicit; Si auerte[f. 163r]rit siustus {se iustus *corr.*} et {sic} iustitia sua et fecerit iniquitatem: omnes iustitię eius quas fecerat non recordabuntur; In peccato enim suo quod peccauit: in ipso morietur; {Ez 18:24} Unumquemque enim deus de suo fine: non de uita preterita iudicat; Non enim inchoantibus premium promittitur. sed perseuerantibus datur; Nunc igitur simus melioris consilii nobismetipsis adtendentes illud propheticum isaię; Lauamini mundi estote auferte malitiam de

⁴⁶ laborem et coniecit Ker, ‘Handwriting’, 324.

⁴⁷ This addition made by Wulfstan.

⁴⁸ est] a later addition ?

cordibus uestris; **Quiescite** agere peruerse: discite benefacere; **Et** si fuerint peccata uestra ut coccinum: quasi nix dealbabuntur; {Is 1:16–18} **Ambulemus** igitur fratres dum lucem habemus. ne nos tenebre comprehendant. {cf. Io 12:35} nec differamus de die in diem: {cf. Sir 5:8} dum nescimus si uel unius diei spatium habemus; **Qui** sequitur me inquit dominus. non ambulat in tenebris. sed habebit lumen uite; {Io 8:12} **Satis** itaque alienus a fide. est. qui ad agendam penitentiam. tempora senectutis expectat; **Metuendum** est. ne dum sperat misericordiam: incidat in mortem; **Salomo** {sic} enim dicit; **Spes** que differtur: [f. 163v] affligit animam; {Prv 13:12} **Et** isidorus dixit. **Qui** male agere non desistunt: uana spe indulgentiam de dei pietate requirunt; **Corrig[i]mus** {Corrigemus *corr.*} igitur nosmetipsos et indulgentiæ spem habeamus; **Nulla** tam grauis est culpa: que non habeat ueniam; **Qui** enim ueniam de peccato deperat. {desperat *corr.*} plus de [*]speratione {desperatione *corr.*} quam de peccato cadit; **Desperatio** peior est omni peccato; **Nulla** itaque securitas. nos a penitentiæ intentione suspendat; **Multi** enim se credebant longe tempore uiuere. et ita illos mors repentina substraxit. {substraxit *corr.*} ut nec ad momentaneam poissent {potuissent *corr.*}⁴⁹ penitentiam agere; {agere *cancell.*; peruenire. **Erubescimus** modo paruo tempore penitentiam agere. *add. sup. lin.*}⁵⁰ et non timemus sine ullo termino eterna suplicia sustinere; **Qui** enim pro peccatis sibiipsi non parcat: deus cito illi indulgentiam tribuit: cui honor et gloria in secula seculorum; **AMEN**;

(catalog. FEHR, Hirtenbriefe, Anh. 4.173)

C133/D201; O16 — cf. O149, which combines 'ambulemus igitur ... spatium habemus' with additional material
Source Coll.Wig.C 133/D201 — (see the sources for Coll.Wig.C 133/D201)

[1176] DE HIS QUI MORIENTIBUS PENITENTIAM DENEGANT;

Si quis presbiter penitentiam morientibus abnegauerit; reus erit animarum: quia omnibus morientibus secundum autoritatem niceni concelii. {concilii *corr.*} sine cunctatione communitio [f. 164r] post confessionem et reconciliatio prebeatur; **Delique** {sic} latro in cruce positus propter confessionem unius moment[e] {momenti: *corr.*} hora ultima meruit esse in paradiso;

(catalog. FEHR, Hirtenbriefe, Anh. 4.174)

Note: the rubric for this canon is also found in the table of contents for Coll.Wig.B in MS O, p. vii

O17 — cf. O26, which combines the second part of this canon with material from Coll.quad. 4.5.

Source (si quis ... animarum) PPTH.800.37.1 (ed. van Rhijn, 98, lines 3–4); PTHG.700.37, first sentence; PECU.700.14.2, first sentence — cf. PTHU.700.1, 8.5, first sentence; cf. PCEL.422.369, c. 3 (ed. Coustant, col. 1067C–1068B)

Source (quia omnibus ... prebeatur) PPTH.800.35.4 (ed. van Rhijn, 96, lines 28–30); also in O26

Source (delique ... paradiso) PPTH.800.37.1 (ed. van Rhijn, 99, lines 10–11); cf. PTHG.700.37, last sentence; cf. PECU.700.14.2, last sentence — PTHU.700.1, 8.5, last sentence; cf. PCEL.422.369, c. 3 (ed. Coustant, col. 1068B)

[1177] DE MEDICAMENTO ANIMARUM;

⁴⁹ This correction made by Wulfstan.

⁵⁰ This addition made by Wulfstan.

Episcopi igitur et presbiteri pre omnibus sint semper solliciti {de cura ęclesiarum. et *add. sup. lin.*}⁵¹ de medicamento animarum. non solum suarum: uerum etiam et omnium; Confitentibus quoque ac peniten {penitentibus *corr.*}⁵² omnimodo succurrant: et indifferenter penitentię legis {leges *corr.*} petentibus {sic} iniungant: diuinis eos instruentes dogmatibus et consolatoriis uerbis ortantes. {sic} ut in uigiliis. et ieiuniis. et fletibus et diuersis corporum castigationibus: sed et orationibus assiduis: et elemosinis multis uiriliter peniteant; **Episcoporum** enim est omnia iudicia ęclesiastica rite disponere: et ut non solum uerbis sed etiam exemplis omnes homines instuant: {instruant *corr.*} quia status christianę religionis et ęclesiasticę dignitatis ad eorum curam maxime pertinet; **Laicorum** autem non est sed sacerdotum dei: de ęclesiasticis {ęclesiasticis *corr.*} disputare iudiciis; **Isidorus** enim dicit; **Omnis** mundialis sapiens: si sapiens {sapiens *corr.*} sit: non iudicet iudicia ęclesie; **Quondam** igitur fuit uir quidam oza nomine. qui extedebat {extendebat *corr.*} manum [f. 164v] ad arcam domini quam⁵³ calcitrabant boues: et pro illa temeritate percussit eum dominus et mortuus [est]; **Saul** quoque quia sacerdotis {sic} usurpare ausus est ministerium: merito a propheta audiuit; **Nequaquam** regnum tuum ultra conurget; **Ozias** etiam rex cum feliciter regnasset in populo: nefanda tandem presumptione sacerdotium contra ius arripuit: pro qua temeritate lepra percussus: rgnum {regnum *corr.*} simul et salutem ammisit; {sic} **His** exemplis declaratur. ualde perniciosum esse regi uel principi: uel alicui ex laico ordine disputare aut tractare de ecclesiasticis iudiciis: siue canonicis causis; **Paulus** enim apostolus dicit; **Diuitibus** huius seculi: precipe non sublme {sic} sapere; {1 Tim 6:17} **Alexander** quoque ad demetrium regem ait; **Numquam** auditum uel ab aliquo factum sit: ut presentibus episcopis laici disputent de canonicis uel aliis ecclesiasticis casis: {causis *corr.*} sed omnium ecclesiasticarum rerum. episcopi curam habeant. et ea uelut deo contemplante dispesent; {dispesent *corr.*} **Episcopi** quoque nullatenus secularibus iudiciis. aut negotiis: curis. uel causis. se {inportune *add. sup. lin.*}⁵⁴ ocupent sed ecclesiasticis; **Lectio**ni itaque et orationi et uerbi dei predicatio[ni] [f. 165r] instanter uacent; **Apostolus** enim dicit; **Nemo** militans deo: implicet se negotiis secularibus; {2 Tim 2:4} **Sicut** enim distantia est ordinum: sic et distantia esse debet inter sacerdotale et seculare iudicium: et nullus sibi usurpare presumat: quod suo ordini non conuenit; **Bonus** enim pastor super gregem christi semper sollicitus esse debet; **Quapropter** episcopi curam animarum indesinenter habeant: et nequaquam seculares curas assumant: sed habeant {habeant *corr.*} sub se aduocatos. et prepositos: qui populares causas {causas *corr.*} exerceant et sint semper parati ad resistendam {sic} rebellium pertinacium; **E** {Et *corr.*} quoniam sunt nonnulli qui paruipendunt diuinam doctrinam: ideo oportet eos per seculares potentię disciplinam. a tam praua consuetudine. cohercere et corrigere; **Sunt** quoque multi qui fingunt et dicunt. se habere humilitatem in christo: sed despiciunt obedientiam mandatorum eius. spernuntque predicatorum salutis: et propterea mentiuntur. quia non sunt humiles: sed superbi;

⁵¹ This addition made by Wulfstan.

⁵² This correction made by Wulfstan.

⁵³ quam] qm, with macron above, as if quoniam

⁵⁴ This addition made by Wulfstan.

Dominus enim dicit; qui uos audit [f. 165v] me audit: et qui uos spernit me spernit; {Lc 10:16} **E**t item dicit; **Q**uodcumque ligaueritis super terr[am] et reliqua; {Mt 16:19} **A**libi etiam scriptum {sic} est; **Q**uodcumque benedixeritis. sit benedictum: et cetera; {cf. Nm 24:9} **E**t spalmista {sic} {de maligno *add. sup. lin.*} terribiliter loquitur dicens; **Q**u {sic} noluit benedictionem prolongabitur ab eo; {Ps 108:18} **Q**uapropter ammonemus et obsecramus omnes uere fidei cultores. ut sumet {suimet *corr.*} cur[am] eibeant: {exibeant *corr.*} et ut timorem domini semper habeant: predicatoribusque salutis ut humiliter obedia[nt.] quia ipsi rationem reddituri sunt in die tremendi iudicii quomodo subiectos erudian[t] et subditi quomodo doctoribus obtemperent; **E**st itaque opus cotidianum hoc epis[t]oporum {episcoporum *sic*} regulariter uiuentium: ut in leg {lege *corr.*} domini sint meditatores die ac nocte: deumque iugiter laudantes: discipulos docent[es:] populo precantes:⁵⁵ et assiduis precibus exorantes. diuine maiestatis clementiam pro salute omnium;

(ed. FEHR, *Hirtenbriefe*, Anh. 4.175)

'et ut non solum ... omnes homines instruant': A7 (C9, D7) and O31; 'omnis mundialis ... iudicia eclesie': A57

(C61, D66)/B96 (I96, O76) — cf. I38d; Wulfstan's *De ven.sacerd. and De past.et praedic.*; *Polity.II* 58–76⁵⁶ (= *Polity.I* 41–56)

Source (episcopi igitur ... omnium) *unidentified*, but cf. *Coll.Wig.I* 38d

Source (confitentibus ... disponere) *unidentified*

Source (et ut non ... instruant) cf. *WVLFSTAN De past.et praedic.* (ed. Elliot, 45, lines 27–8) — *Coll.Wig.O* 31; *Coll.Wig.A* 7

Source (paulus enim ... sapere) *I Tim* 6:17; also in *WVLFSTAN De ven.sacerd.*

Source (alexander ... disputent) *Coll.Hib.A* 21.28, second part; also in *WVLFSTAN De ven.sacerd.* — *EVSEB.–RVFINVS HE* 6.19.17 (eds Mommsen–Schwartz, II, 565, lines 11–12)

Source (de canonicis ... causis) *unidentified*; also in *WVLFSTAN De ven.sacerd.*

Source (sed omnium ... dispensent) *Can.apost.* 39, first sentence

Source (episcopi ... ecclesiasticis) *Coll.Wig.A* 30; *Coll.Wig.B* 65 | first sentence, adapted

Source (lectioni ... sed superbi) *unidentified*

Source (dominus ... spernit) *Lc* 10:16, *Mt* 16:19, *Ps* 108:18; cf. *Nm* 24:9; this whole series also in *Polity.I* 54–6/*Polity.II* 714; *Lc* 10:16 also in *CollWig.I* 180, and *WVLFSTAN'S De ven.sacerd. and De past.et praedic.*

Source (et item ... salute omnium) *unidentified*

[1178] ITEM DE COTIDIANIS OPERIBUS EPISCOP[ORUM]

Episcoporum cotidianum opus esse debet sicut diximus: ut in lege domini sint meditatores die ac nocte: et ut eclesiasticas laudes domino reddant: et missarum sollempnia tempore [f. 166r] statuto; **p**opulo autem [in]stanter predicent et eterne uite uiam de[mo]nstrent [*] {[*] *ras.*} et bona exempla omnibus prebe[an]t; **I**n patientia. in misericordia: **I**n humilitate. in castitate. et in caritate: non ficta; **I**euniis quoque et orationibus atque uigiliis incumbant: {curam uiduarum et

⁵⁵ precantes] *read* predicantes

⁵⁶ Note that in MS X, between this and the next section of *Polity.II* (for which *Coll.Wig.I* 178 is a source), is found the tract printed under the title *Episcopus* (ed. Liebermann, *Die Gesetze*, I, 477–79), which, contrary to the sentiment expressed in *Coll.Wig.I* 177, explains how the bishop is to be intimately involved in helping to dispense secular justice.

orphanorum ha[beant] hospites colliga[nt] pedes pauperum [...] ⁵⁷ *add. in mg.* } ⁵⁸ elemosinamque largiter tribuat. {tribuant *corr.*} et regularis uite[m] normam omnibus demonstrent: ita ut secum semper sint orantes et deprecantes: et aut psallentes domino laudes: aut legentes; **D**iscentes quoque: atque docentes; **A**lii etiam scribentes uel libros corrigentes: **A**lii canentes. uel organizantes; **E**t sic singuli iuxta capacitatem: diuersas artes aut discant aut doceant: ut in episcopali collegio. nulli inutiles. aut otio uacantes omnino appareant: sed semper student aut diuinis au {aut *corr.*} humanis utilitatibus: maxime tamen semper diuinis; **S**e {**S**ed *corr.*} et cum discretione cuncta peragant: ut omnia sua fiant honesta; {cf. 1 Cor 14:40} **E**t qui litteras nesciant: {nesciunt *corr.*} artificiola discant; **D**ignitas enim episcopalis a secularium dignitate multimoda ratione diuisa est: et ideo episcopo conuenit: [f. 166v] ut omnia sua cu[m] o[r]dine fiant; {cf. 1 Cor 14:40} **E**t sicut apostolus dicit; **S**it o[mn]ia omnibus factus: ut omnes lucrari p[ro]ssit; {cf. 1 Cor 9:22} **N**empe sicut penes potentes cithariste uel ticipines: {ticipines *corr.*} Saltatores et [h]oculatores {locutores *corr.*} diuersorum generum su[nt] {qui *add. mg.*} ludos exercent maxime in conuiuuiis: sic et in episcopali societate. uel etiam aulari gesticulationi aliqua[*]do {aliquando *corr.*} expedit ut clerici inter epulas {uel legant: uel *add. sup. lin.*} ⁵⁹ lectiones recitent. {uel uersificent *add. sup. lin.*} ⁶⁰ ymnizentque post mensuram canent organizent. in uoce moderata non [de]o {[de]o *ras.*; adeo *add. sup. lin.*} ⁶¹ exaltata; **E**xaltationim {**E**xaltatio enim *corr.*} inmoderata signum est iactantie[m] et inanis glorie[m]; **S**ed et si quid tale inter pocula pro gaudio ⁶² actum fuerit: totum ad gloriam dei fiat. ut apostolus dicit; **S**iue enim manducatis. siue bibitis. siue aliud {aliud *corr.*} qui {quid *corr.*} facitis: omnia in gloriam dei facite; {cf. 1 Cor 10:31} **E**t salmista dicit; **B**enedicam dominum in omni tempore. semper laus eius more meo. {Ps 33:2} **I**temque psalmista; **E**dent pauperes et saturabuntur: laudabuntque dominum; {Ps 21:27} **O**mnia itaque ista ad laudem domini fiant: et ut edificentur audientes; **E**t ne quid nimis: [f. 167r] sed mensurate. et cum temperata discretione; **I**nana {**I**nania *corr.*} loquia autem. et risum mouentia: a societate episcopali sunt semper aliena; **S**itque modesta: in conuiuuiis letitia; **S**int mores honesti: deo placabiles. et hominibus laudabiles; **E**t non solum uerbis. sed et exemplis episcopus semper erudiat secum manentes. et ad se uenientes: ut sciant quid cauendum sit: quidue agendum; **E**t super omnia de animarum profectu: sit lingua {lingua *corr.*} antistitis. prece salutis; **E**t ut episcopi: ⁶³ sic etiam et ceteri presbiteri. solliciti esse debent in ministerio suo; **H**oc est in docendo populum sibi commissum: in baptizando {infantes: in monendo *add.*

⁵⁷ lauent *coniecit Fehr*

⁵⁸ This addition made by Wulfstan.

⁵⁹ This addition made by Wulfstan.

⁶⁰ This addition made by Wulfstan, perhaps as a gloss to *ymnizent*.

⁶¹ This addition made by Wulfstan.

⁶² gaudio] *corr. from gaudia* ?

⁶³ episcopi] *corr. from episcopus* ?

sup. lin. }⁶⁴ negligentes. in dando penitentiam peccantibus: in uisitando infirmos. et communicando. et unguendo. si hoc desiderant et confessionem faciant: et in se peccantibus indulgeant; **In** sepeliendo quoque mortuos: et orando pro eis; **Et** non solum pro eis: uerum etiam et pro omnibus christianis uiuis et defunctis: christi sacerdotes assidue intercedere debent; [f. 167v] **Hec** enim sunt instrumenta sacerdotalis seruitii: quibus cultum christianę religiones {religionis *corr.*} sacerdotes christi exercere studeant: quo mereantus⁶⁵ in fine audire ab eodem isto {iusto *corr.*} iudice omnium; **Uenite** benedicti patris mei. percipite regnum: quod uobis preparatum est ab origine mundi; {Mt 25:34}

(ed. FEHR, *Hirtenbriefe*, Anh. 4.176)

cf. the table of contents in MS O, p. vi: 'LXIII. De cotidianis operibus episcoporum'; *Polity.II* 77–84⁶⁶

Source

unidentified

Source (qui litteras nesciunt artificiola discant)

cf. *Coll.Wig.B* 163

Source (et ut episcopi sic ... et orando pro eis)

ÆLFRIC, *Ep.2.161–68*

The rest of I, fol. 167v has been left blank. A prayer for seed ('Omnipotens sempiterne deus creator generis humani ... ut per uniuersum orbem terrarum collaudetur dextera tua. per') has been added by a hand of s. xi/xii, the same that makes additions to I, fols 174v–175r. Below this prayer, the same hand has added 'Amram pater moyse. de ioe filia leui. mater eius.'

* * *

At this point there begins a new quire (I, fols 168r–177v, the final quire in the codex), one that originally probably did not follow the previous four (I, fols 122r–167v).⁶⁷ There are now 26 lines per page, whereas the previous four quires have 24. The new scribe⁶⁸ writes a slightly neater script and makes far fewer errors. Ker did not notice any additions by Wulfstan in this final quire.

⁶⁴ This addition made by Wulfstan.

⁶⁵ mereantus] *read* mereantur

⁶⁶ Note that, in MS X, between this and the previous section of *Polity.II* (for which *Coll.Wig.I* 176 is a source) is found the tract printed under the title *Episcopus* (ed. Liebermann, *Die Gesetze*, I, 477–79).

⁶⁷ Wormald, *MEL*, 199.

⁶⁸ That the scribe of this quire differs from that who copied the previous four quires was suggested by Loyn, *Wulfstan manuscript*, 26, and (apparently) by Ker, *Catalogue*, and can now be confirmed (note that Wormald, *MEL*, 201, gave '?S4' as the scribe of the previous four quires, and '??S4' as that of the final quire). Letter forms in this final quire are generally more controlled than in the previous four. The graph 'a' is always single-compartment, usually with a rounded top, while 'a' in the previous four quires is often 1.5-compartment, with a pointed top. Ascenders now end with a sharp leftward-to-downward pointing tip, whereas they once were spatulate (note, however, that the scribe of the final quire begins to write very steeply-pointed spatulas on his ascenders on fol. 172—does this indicate a new hand?). Descenders on 'p' and 'q' are now longer and slightly pointier. 'E' caudata is now less pointed, and 'x' rarely descends (as it once did) below the line. Majuscule 'E' is now uncial, where it was once rustic. Rubrics now give 'V' instead of 'U'. The '&' is drastically different, being more upright in this final quire, where it was previously slanted rightward.

[1179] [f. 168r] **QUALITER QUARTA FERIA IN CAPITE IEIUNII. CIRCA PENITENTES AGATVR;**

Quibus pro diuersis criminibus penitentia est subeunda. die prefata id. est. quarta feria. in capite ieiunii ad sedem episcopalem discalciati. laneisque induti conueniant: et domno pontifici causam actus sui prodant: ac sic sibi subueniri per penitentię satisfactionem petant; Pontifex autem secundum statuta canonum prout sibi uisum⁶⁹ fuerit pro qualitate delictorum penitentię eis constituat modum: atque iuxta morem ipsius diei propriis manibus cineres inponat capitibus eorum; Quibus peractis: prosternat se episcopus cum ipsis penitentibus coram altari in pauimento aeccliesię. circumstanti clero. simul cum eo septem penitentiales psalmos. uel plus minusue decantando: [at]que post finem psalmorem erigens se dicat preces et orationes que in sacramentorum libro continentur. Deinde pontifex incipiat antiphnam {antiphnam *corr.*} In sudore uultus tui uesceris pane tuo plangens peccata tua cum patientia magna. psalmum **Beati** quorum; **Et** sic uni[f. 168v]uersis psallentibus procedat cum eisdem penitentibus usque ad ostium ecclesię dataque manu educat eos extra lime[n] domus dei uel sicut quibusdam placet: cum peruenerint ad chori ianuam. post finem antiphone. dicat diaconus cum penitentibus. flectamus genua. **Et** diaconus cum episcopo positus; **Leuate.** **Et** episcopus. **Exaudi nos christe.** **Tunc** dexter chorus. **Kyrrieleison.** **Sinisterque** chorus. **Christe leison.** {*sic*} **Tunc** omnes simul **Kyrrieleison.** **Item** quem episcopus antiphnam. **In sudore.** **Et** cum peruenerint ad hostium intra ecclesiam post finem antiphone **Dicat** diaconus; {diaconus *corr.*} **Flectamus** genua. et reliqua ut supra; **Itemque** episcopus antiphnam. **In sudore.** **Dataque** manu trahat penitentes extra limen domus dei: et finita antiphona. dicit diaconus extra ecclesiam cum {*sic*} penitentibus constitutus. **Flectamus.** et reliqua. **Hisque** peractis prosternant se ante fores aeccliesię: et iterum pontifex cum clero superiori ordine septem penitentiales psalmos uel plus minusue decantando: precesque et orationes sicut in sacramenta[f. 169r]rio continentur;

(coll. [as 'G'] FEHR, *Hirtenbriefe, Anh. 3.41 [and catalog. Anh. 4.177]*)

cf. O169, which combines this text with 1180, and adds the phrases 'tunc fiat sermo ad penitentes ex euangelio, duo homines ascenderunt' before 'deinde pontifex' and 'uel cantores christe audi nos sancta maria ora' before 'uel plus minusue decantando'

Source unidentified

[1180] **TVNC SERMO AD POPULUM**

Audite fratres karissimi: **Omnes** uos in comune {*sic*} ammonemus ex auctoritate dei omnipotentis. ut confessionem peccatorum et ueram penitentiam agatis. et ut hoc quadragessimale tempus inuiolabiliter obseruetis. sacerdotibusque et predicatoribus salutis uestre ut humiliter obtemperetis. quia angelus id est nuntius dei uocatus est sacerdos; **Et** nobis qui nuntii sumus dei quamuis indigni: dictum est a domino; **Qui** uos audit. me audit: et qui uos spernit. me spernit. et reliqua; {Lc 10:16} **Igitur** fratres quiescite agere peruerse: discite bene facere; {Is 1:16–17} **Declinate** a malo: et facite bonum. {Ps 36:27} **Sobrii** estote et uigilate: quia aduersarius uester diabolus tamquam leo rugiens circuit querens quem {quem *corr.*} deuoret. cui

⁶⁹ uisum] *corr. from unum?*

resistite fortes in fide. et reliqua; {1 Pt 5:8–9} Adprehendite igitur lorica[m] iustitię. et galeam salutis. et gladium spiritus: quod est uerbum dei; {Eph 6:14–17} Conuertimini ergo fratres karissimi ad dominum deum. in toto corde uestro: {cf. Ioel 2:12} et de dei misericordia numquam [f. 169v] desperate; Ipse enim dicit; Nolo mortem peccatoris. sed ut conuertatur et uiuat; {Ez 33:11} Et in quacumque hora peccator conuersus fuerit. et ingemuerit: saluus erit. {cf. Ez 33:12} Hinc etiam et in euangelio ait; Gaudium erit in celo super uno peccatore penitentiam agente. et reliqua; {cf. Lc 15:7; 15:10} Scitote etiam fratres quod nihil adiuuat paenitere. si post poenitentiam reuertitur homo ad pristinum uomitum; Ergo cum humilitate et puritate cordis penitemini. et deprecamini pium deum ut respiciat uos. atque dignanter recipiat uestram humilitatem; Prouidete etiam ut penitendo et ieiuando. non cadatis in aliquod criminale peccatum. quia ille homo qui ieiuat et peccat: similis est diabolo semper ieunanti et peccanti; Sed hoc debetis obseruare in uestram⁷⁰ penitentiam ut illud faciatis ieuium quod deo sit placabile; Ebrietatem autem semper cauete. quia ebrietas nullum uitium excusat. sed omnia peccata generat. et est magnum et criminale peccatum; [f. 170r] Uos inquam fratres non obseruatis recte [i]euium per quod debetis uincere diabolum: sed sepe infringitis. et non cogitatis quod sancti canones precipiunt. ut qui infringit unum diem in XL^a: XL^{ta} dies pro uno die soluat auctori deo; Dies enim iste: decimę sunt anni dierum; Gulam itaque semper contempnite; Propter ingluuiem enim. et gulositatem: fuit eiectus adam de paradiso; Et nos si uolumus nostram recipere hereditatem. id. est. paradysum: necesse. est. ut per aliam uiam. hoc est per ieuium et abstinentiam. reuertamur. ad eum.⁷¹ Adam enim legem domini sui preuaricatus est comedens de ligno prohibito: et propterea eiectus eum dominus de paradyso in exilium huius uite: ubi multos labores sustinuit. et post uite huius labores. gehennaliter luit: donec christus qui mundum redemit eum inde liberauit: et ad paradysi gaudia reduxit. Quo exemplo edocti: nos expellimus preuaricatores legis. et criminali culpa culpabiles. extra limen domus domini. ecclesiasticusque introitus eis [f. 170r] prohibetur: quoadusque publica penitentia peracta: pontificali conessione {concessione *corr.*} in sinum matris aeccliesię iterum recipiuntur. sicut adam post diuinam penitentiam et longi temporis luctum receptus est in paradysum: ad consortium sanctorum; Ad quorum etiam consortium. nos christus perducatur: qui cum coeterno patre et spiritu sancto uiuit. et regnat; Quo completo: accipiens pontifex per manus singulos penitentes. propriis sacerdotibus consignet: quod si sacerdos defuerit: archidiacono {seu decan[o] *add. sup. lin.*} qui iniunctam sibi penitentiam sollerti cura prouideant: atque in quinta feria que. est. dominica cena ad metropolitanam sedem iterum domno pontifici reassign[***]. {reassign *corr.*}

(coll. [as 'N'] CROSS-BROWN, 'Wulfstan and Abbo', 86–90; partial coll. [as 'G'] FEHR, *Hirtenbriefe*, Anh. 3.42–3 [and catalog. Anh. 4.177])

O169 second part; London, British Library, Cotton Vitellius A. vii, fols 63v–65r — cf. MS H, fols 30r–31v, 34r–35r, 37r–39r (coll. [as 'C'] ÖNNERFORS, *Abbo von Saint-Germain-des-Prés, sermões* 7, 10, 11, pp. 100–03, 110–12, 113–117); cf. the Old English translation of this text in *Corpus 190*, pp. 351–53 (ed. CROSS-BROWN, 'Wulfstan and Abbo', 87–91)

⁷⁰ uestram] uram without macron

⁷¹ eum] *corr.* from eam ?

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

<i>Source</i> (audite fratres ... omnipotentis)	<i>ABBO SANGERM. Sermo 11 (ed. Önnersfors, 113, lines 3–4), adapted</i>
<i>Source</i> (ut confessionem ... desperate)	<i>unidentified, but cf. WVLFASTAN De ven.sacerd. and De past.et praedic.</i>
<i>Source</i> (nolo mortem ... agente et reliqua)	<i>ABBO SANGERM. Sermo 7 (ed. Önnersfors, 102, lines 4–10), adapted</i>
<i>Source</i> (scitote etiam ... pristinum uomitum)	<i>ABBO SANGERM. Sermo IV (PL 132, col. 770D), abbrev., adapted</i>
<i>Source</i> (ergo cum humilitate ... sit placabile)	<i>ABBO SANGERM. Sermo 10 (ed. Önnersfors, p. 110 line 19–p. 111 line 7), abbrev., adapted</i>
<i>Source</i> (ebrietatem ... criminale peccatum)	<i>ABBO SANGERM. Sermo 10 (ed. Önnersfors, 111, lines 10–14), abbrev., adapted</i>
<i>Source</i> (uos inquam ... auctori deo)	<i>ABBO SANGERM. Sermo 10 (ed. Önnersfors, p. 111 line 18–p. 112 line 3), abbrev., adapted</i>
<i>Source</i> (dies enim ... contempnite)	<i>unidentified</i>
<i>Source</i> (propter ingluuiem ... ad eum)	<i>ABBO SANGERM. Sermo 10 (ed. Önnersfors, 112, lines 4–8)</i>
<i>Source</i> (adam enim ... et regnat)	<i>unidentified, but cf. ABBO SANGERM. Sermo 13 (ed. Önnersfors, 125 line 3–p. 129 line 10)</i>
<i>Source</i> (quo completo ... reconsignent)	<i>unidentified</i>

[1181] QVALITER PENITENTES IN CENA DOMINI IN ECCLESIAM INTRODVONTVR

Secundum morem orientalium ecclesiarum conueniunt omnes qui pro diuersis criminibus penitentia sunt damnati. et ab ingressu ecclesiae priuati ad metropolitanam sedem: et hora diei tertia collecti omnes ante ianuam basilicę. discalciati laneis [f. 171r] [...] induti expectent; Tunc episcopus cum [c]eteris ordinibus indutus egrediatur. et duo diaconi similiter induti. a[*]ter {alter *corr.*} cum penitentibus arter {sic} cum episcopo positus: et dicat diaconus cum episcopo positus; **Dicite** quare uenistis. **Et** diaconus cum penitentibus; **Indulgentię** causa. **Et** sedens circumstantibus clericis incipit ipse domnus pontifex sonora uoce initium sequęntis antiphone. **Uenite**. **Et** dicit diaconus cum penitentibus positus; **Flectamus** genua. **Et** di[a]conus cum episcopo positus dicit. **Leuate**. **Et** episcopus. **Exaudi** nos christe. **Tunc** dexter chorus. **Kyrrieleison**. **Sinisterque** chorus. **Christe** leison. **Tunc** omnes simul **Kyrrieleison**. **Pater** noster. **Preces** po {pro *corr.*} peccatis; **Iterum** autem episcopus residens repe[t]at bis canendo. **Uenite**. **Uenite**. **Et** item diaconus cum penitentibus. **Flectamus** genua. **Et** alius diaconus cum episcopo. **Leuate**. **Et** episcopus. **Exaudi** nos christe. **Tunc** dexter chorus. **Kyrrieleison** {sic} **Sinisterque** chorus. **Christe** leison. **Tunc** omnes simul. **Kyrrieleison**. **Pater** noster. **Preces** pro peccatis; [f. 171v] **Et** tertio residens episcopus superiori ordine prosequatur ter canendo. **Antiphonam**; **Uenite**. **Uenite**. **Uenite** filii. **Et** diaconus cum penitentibus. **Flectamus** genua. **Et** alius diaconus cum episcopo. **Leuate**. **Et** episcopus. **Exaudi** nos christe. **Tunc** dexter chorus. **Kyrrieleison**. **Sinisterque** chorus. **Christe** leison. **Tunc** omnes simul. **Kyrrieleison**. **pater** noster. **preces** pro peccatis. **Tunc** residente episcopo legat diaconus positus cum episcopo lectionem hanc; **Uere** fratres karissimi hoc debetis scire. et reliqua. **Post** finem lectionis surgens episcopus faciat uerbum exortatorium ad ipsos penitentes de eadem lectione; {Sequatur communis oratio pro penitentibus; *add.*}⁷² **Hac** expleta: coniungens se episcopus liminibus ecclesię: uoce excelsiori repetit pretitulatam antiphonam: omnibus eam sonoratim modulantibus. **Uenite**. **Uenite**. **Uenite** filii audite me timorem domini doceb {sic} uos. **psalmum**. **Benedicam** dominum. **In** domino

⁷² This addition made on the line by another hand.

laudabitur; **Magnificate dominum. Prefati uero duo: uel plures diaconi. pre foribus [f. 172r] basilicę stantes. ex quorum manibus domnus pontifex ipsos penitentes suscipiens in ecclesiam introducit: psalmum uicisim uersificent; Ut autem introducti fuerint. et in loco designato ordinatim positi: tunc et ipse pontifex ingrediens prosternat se simul cum ipsis. canens septem penitentiae psalmos. uel plus minusue: agentibus predictis duobus diaconibus letanias; Christe audi nos. Sancta maria. ora Qua peracta. erigens se solum episcopus. absoluit eos pontificali auctoritate: sicque benedictione percepta. missaque peracta: unusquisque redeat ad propria;**

(coll. [as 'G'] FEHR, *Hirtenbriefe, Anh. 3.45–6 [and catalog. Anh. 4.178]*)

cf. O171, which adds 'multi enim ... atque soluendi' to the end of this text, and includes the entire (abbreviated)

Abbonian sermon (as I174). Note: the rubric for this text is similar to one found in the table of contents for

Coll.Wig.B in MS O, p. vii

Source (secundum ... lectionem hanc)

cf. *Pontifical.Rom.-Germ., ordo 99.222–51*

Source (uere fratres ... et reliqua)

i.e. *ABBO SANGERM. Sermo 13, probably as abbrev. in Coll.Wig.I 174 and Coll.Wig.O 171; cf. Coll.Wig.C 306*

Source (post finem ... ad propria)

unidentified

The following chapter is written in smaller script, most likley in order to accomodate neumes.

[1182] UERSVS IN CENA DOMINI QVANDO CRISMA DE SECRETARIO PORTATVR:

O REDEMPTOR Summe carmen temet concinentium. Audi iudex mortuorum una spes mortalium audi uoces proferentium {sic} donum {paci add. in mg.} preuium. **O redemptor**

Arbor foeta alma luce hoc sacrandum protulit fert hoc prona presens turba saluatori seculi. **O redemptor**

Stans ad aram immo supplex infulatus pontifex debitum persoluit omne consecrato crismate. **O redemptor**

Consecrare tu dignare rex per hennis {sic} [f. 172v] patrię hoc oliuum signum uiuum iura contra demonum. **O redemptor** summe carmen temet concinentium. Tibi laus per saecula amen

Note: neumes have been added to this text

(cf. FEHR, *Hirtenbriefe, Anh. 4.178; WALPOLE, Early Latin hymns, 342–43*)

cf. O172 first part

Source (O redemptor ... consecrato crismate)

Hymn 106 (ed. Walpole, Early Latin hymns, 342–43, lines 1–10)

Source (o redemptor ... saecula amen)

unidentified

[1183] QVALITER APVD ORIENTALES PROVINCIES GERMANIE ATQUE SAXONIE PRO DIVERSIS CRIMINIBUS PENITENTIE. OBSERVATVR MODVS;

Si quis pro qualicumque criminali peccato diutina penitentia fuerit puniendus: placuit quibusdam ut tamdiu ab ingressu aecclesiae amoueat. quamdiu penitentiae ipsius mensura extenditur; Nonnullis etiam in locis ita obseruatur. ut si quis septem annorum. uel VII^{tem} carinarum penitentia fuerit damnatus. primo anno. uel prima carina se ab introitu aecclesię abstineat: deinde semper tres quadragessimas. per sex sequentes annos custodiat; In orientalibus uero id est germanię. saxonięque partibus sicut experimento didicimus capitalium criminum reus. uerbi gratia si parricida extiterit: septem annis ab ingressu domus dei alienatur: atque peregrinationem

suscipiens. nudipes laneisque indutus perambulet pane et aqua [f. 173r] [atqu]e oleribus contentus: nisi tantum [dom]inici ceterisque precipuis festiuis diebus: et hoc secundum mensuram sibi constitutam; Quosdam etiam uidimus quibus per omnes septem annos commorandi uno loco nisi unius diei et noctis interdicta erat licentia: excepta infirmitatis causa. uel causa precipue festiuitatis;

(catalog. FEHR, Hirtenbriefe, Anh. 4.179)

O8 — 'commorandi uno loco ... infirmitatis causa': cf. C236/D163

Source unidentified

[I184] DE IEIUNIO QVATTVOR TEMPORVM.

Quattuor esse tempora totius anni manifestum est. fratres mei: uidelicet. uer. estas. autumnus. et hiems: et in singulis temporibus singule ebdomade constant: in quibus ieiunia: catholica et uniuersalis custodit ecclesia; Quae ieiunia. in antiquis temporibus constituta sunt per moysen: deo precipiente; [I]n primo mense quanda {sic} egressus. est. populus dei ex egipto: preceptum est illis septem dies azima comedere. et lactucas agrestes. et carnes agni ad uesperam; In quarto uero mense preceptum. est. per moysen congregare filios israel in unum ad templum dei in ierusalem: id. est. ad locum quem elegit dominus dicens; Cum ingressi fueritis terram quam [f. 173v] daturus est uobis dominus deus uester: et messueritis segetem terre: feretis manipulos spicarum primitias terre uestre {sic} {Lv 23:10} coram domino deo uestro: et adorato domino: reuertatur unusquisque in domum suam; Septimi uero mensis tempore. manere in tabernaculis preceptum est filiis {sic} israhel septem diebus: adfligetis inquit animas uestra[s] {Lv 16:29} septem diebus: et comedetis azima; {Lv 23:6} Ieiunium uero decimi mensis constitutum est a filiis israel post regressum filiorum israel de captiuitate babiloniorum: et restorationem templi; Quae tempora ieiuniorum ita precepit romana auctoritas obseruare: ut in primo mense quem martium uocant. in prima ebdomada: quarta. et sexta feria. et sabbato ieiunandum sit; In quarto uero mense quem iunium uocant: in secunda ebdomada. decretum est similiter obseruare; Et in septimo mense quem septembrem uocant: similiter in tertia ebdomada esse. faciendum; In decimo uero mense: eadem ebdomada {sic} que im[f. 174r]minet ante natale domini: simili modo decretum est; Sed sanctus gregorius hec ieiunia genti anglorum sic predicare precepit; Ieiunium primum: in prima ebdomada quadragesime; Ieiunium secundum: in ebdomada pentecosten; Ieiunium tertium: in plena ebdomada ante autumnale equinoctium; Ieiunium quartum: in integra ebdomada ante natale domini; In quibus etiam sabbatis dum populus uniuersus ad ecclesiam conuenit: ordinationes clericorum fieri oportet: scilicet ut dum hec ordinatio coram populo agitur: sub omnium testificatione. eorum opinio discutiatur; Haec quoque ieiunia fratres mei rogo ut deuote obseruetis: et scitote quia non solum hec ieiunia obseruanda sunt: sed etiam omni tempore dum festiuitates preclare celebrantur: dies ante uigilias. ieiunio colendi sunt; In diebus quoque ieiuniorum uestrorum fratres carissimi: nolite lites et contentiones uel scandala concitare: sed ut dominus per prophetam [f. 174v] dicit; Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? Dissolue conligationes impietatis: solue fasciculos deprimentes; Dimitte eos qui confracti sunt liberos: et omne onus di[s]rumpe; {dirumpe corr.} Frange esurienti panem tuum et egenos uagosque induc in domum tuam; Cum uideris nudum operi eum: et carnem tuam ne dispexeris; Tunc erumpet quasi mane lumen tuum: et sanitas tua citius orietur; Et anteibit

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

faciem tuam iustitia tua: et gloria domini colliget te; Tunc inuocabis. et dominus exaudiet: clamabis et dicet ecce adsum; {Is 58:6–9} Quia missericor {sic} sum: {Ex 22:27} dominus deus tuus;

(partial coll. [as 'G'] FEHR, *Hirtenbriefe*, Anh. 3.14 [and catalog. Anh. 4.180]; partial coll. [as 'N'] CROSS, 'Newly-identified', 73–6; 'quę tempora ieiuniorum ... uel scandala concitare': trans. JOHNSON, *Collection*, ed. Baron, 179–80)

O156 — cf. D268; A13 (C15, D13); O36; B108 (I108, O–)

Source (quattuor esse ... modo decretum est) *Coll.Wig.D 268*, partial

Source (sed sanctus ... natale domini) cf. ECGBERHT, *Dialogus 16* (citing repeatedly Gregory I's 'antiphonario et missali libro')

Source (in quibus ... opinio discutiatur) *Coll.Wig.D 268*, partial, adapted; cf. *Coll.Wig.O 36*; *Coll.Wig.B 108* (I108, O–) — 'in quibus etiam sabbatis ... populo agitur': *Coll.Wig.A 13*, adapted

Source (haec quoque ... colendi sunt) *Coll.Wig.D 268*, partial, adapted

Source (in diebus quoque ... concitare) CAESARIUS, *Sermo 13.3* (ed. Morin, 66, lines 9–10), adapted

Source (nonne hoc ... ecce adsum) Is 58:6–9

Source (quia misericor ... deus tuus) cf. Ex 22:27

* * *

The remaining folios of I's final quire have been left blank. Various prayers, catechitical and juridical texts have been added by hands of s. xi/xii and xii¹. On fol. 177r–v the following four canons have been added by a hand of s. xii¹.

[I184a] [... f. 177r] DE ORDINATIONE AB HERETICO FACTA.

Sanctus agustinus contra parmenianum donatistam. quod in libro sapientie legitur. spiritus sanctus discipline effugiet fictum. et auferet se a cogitationibus que sunt sine intellectu. {Sap 1:5} ita ut intelligendus est ut desit saluti eius. ministerium eius. tamen non deserat. quia per eum salutem operatur aliorum. Vnde ait apostolus. Si enim uolens haec facio: mercedem accipio. si autem inuitus: dispensacio mihi credita est. {1 Cor 9:17} Ac si dicant. illis proderit quibus haec dispenso. non. mihi. qui factus sum dispensator. Vnde legitur. liberius apostota {sic} effectus uixit annos VI ordinationes tamen quas fecit. in sua stabilitate manserunt. Nec mirum. Reuera enim iudas quamuis esset fur. et [f. 177v] sacrilegus. {sic} que salubriter inter apostolos gessit. nemo redarguere ausus fuit.

*Note: this canon is c. 9 in the canonical collection in Paris, Bibliothèque nationale, Lat. 13368 (ed. FOWLER-MAGERL, *Clavis canonum*, 'TC')*

Source (spiritus sanctus ... dispensator) *AVXILIVS FRANCVS, De ordinat.a formoso pap.fact. 21* (PL 129, col. 1067C–1067D) — *AVG. Contra epist.Parmen. 2.11.24* (ed. Petschenig, 74, lines 13–20)

Source (unde legitur ... ausus fuit) *AVXILIVS FRANCVS, De ordinat.a formoso pap.fact. 25 second part* (PL 129, cols 1068D–1069A)

[I184b] EX DECRETO FLAUIANI PAPAE

Michael D. Elliot, July, 2013

Wigorniensis I (Nero A. i)

Si quis XXX annos. etatis {etati *corr.*} sue non impleuit. nullo modo. presbiter. ordinetur etiam si ualde dignus sit. quia ipse dominus tricesimo etatis sue anno. baptizatus est. et sic cepit docere. oportet ergo eum qui ordinandus est usque ad hanc legitimam etatem non consecrari.

Source *ID 6.30; IP 3.29; BD 2.10 — MARTIN, Capitula 20*

[1184c] EX DECRETO APOSTOLORUM.

Si quis post batismum. secundis nupciis fuerit copulatus. aut concubinam habuerit non potest. esse. presbiter. aut diaconus. aut ex numero eorum qui sacro misterio deseruiunt

Source *Can.apost. 17*

[1184d] EX CONCILIO apud tiburcium.

Virgines sacre si pro lucro anime sue. et districtiori uita ad aliud monasterium pergere disposuerint ibidemque manere decreuerint sinodus concedit. si uero fuga disciplineꝝ alium locum queꝟierint redire cogantur.

Source *ID 7.42; ICtp 3.12.3; BD 8.22 — CTRI.895.26a, adapted*

